

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

LÁSKA AKO DYNAMICKÝ ČINITEĽ V ŽIVOTE
ČLOVEKA

Diplomová práca

2012

Bc. Júlia Motýľová

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
FILOZOFICKÁ FAKULTA

LÁSKA AKO DYNAMICKÝ ČINITEĽ V ŽIVOTE
ČLOVEKA

Diplomová práca

Študijný program: Aplikovaná etika - etická expertíza a etické poradenstvo

Študijný odbor: 2.1.5 etika

Školiace pracovisko: Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky

Školiteľ: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.

Nitra 2012

Bc. Júlia Motýľová

ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Bc. Júlia Motýľová
Študijný program: aplikovaná etika - etická expertíza a etické poradenstvo
(Trstená) (Jednoodborové štúdium, magisterský II. st.,
externá forma)
Študijný odbor: 2.1.5 etika
Typ záverečnej práce: Diplomová práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Láska ako dynamický činiteľ v živote človeka

Anotácia: Láska ako duchovný prvok života človeka, v ktorom človek rastie a vyvíja sa, alebo hynie a upadá, ak nemiluje. V rovine tohto chápania možno hlbšie pochopiť a objasniť základný princíp kresťanský chápaného života: miluj blížneho svojho ako seba samého.

Školiteľ: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
Oponent: ThDr. Mária Klobušická, PhD.
Katedra: KVAE - Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.

Dátum zadania: 19.10.2010

Dátum schválenia: 20.10.2010

prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc.
vedúci/a katedry

Abstrakt

Bc. MOTÝĽOVÁ, Júlia: Láska ako dynamický činiteľ v živote človeka. [Diplomová práca] Bc. Júlia Motýľová: Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta, Katedra všeobecnej a aplikovanej etiky. Školiteľ: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc. - stupeň: magister – aplikovaná etika: etická expertíza a etické poradenstvo – Nitra: 2012, 80 s.

Témou diplomovej práce je poukázať na lásku ako dynamický činiteľ v živote človeka. Táto problematika je rozobratá z pohľadu, života a vlastného presvedčenia kresťanky katolíčky. Práca má prevažne teoretický charakter, skladá sa zo štyroch kapitol, ktoré sú ďalej členené na podkapitoly. V prvej kapitole rozoberáme pojmy: osoba, človek ako osoba vo svete, individualita a jedinečnosť mravného konania, egoizmus, láska, telesná a duchovná stránka osobnosti. Na individuálnu oblasť života človeka a význam jednotlivých hodnôt v živote človeka sa zameriavame v druhej kapitole. Tretia kapitola sa zaoberá otázkou jednotlivca v partnerských vzťahoch – formovanie sexuality. Základom štvrtej kapitoly je človek vo vzťahu k ostatným ľuďom, dávajúca a prijímajúca láska, zmysel, hodnota a dynamický rozmer lásky.

Kľúčové slová: LÁSKA. ŽIVOT. ČLOVEK. VZŤAHY K BLÍŽNYM. SOLIDARITA. INDIVIDUALITA

Abstract

Bc. MOTÝĽOVÁ, Júlia: Love as a dynamic factor in human life. [Diploma thesis] Bc. Júlia Motýľová: Constantine the Philosopher University in Nitra, Faculty of Philosophy, Department of general and applied ethics. Consultant: prof. PhDr. Cyril Diatka, CSc. – Level of qualification - master of applied ethics: ethical expertise and ethical guidance – Nitra: 2012, 80 pages.

The theme of this diploma thesis is to show love as a dynamic factor in human life. This issue is dealt from the point of view, life and from the perspective of a Christian life and author's own Catholic faith. The thesis is mainly theoretical, consists of four chapters which are further divided into subsections. The first chapter discusses the concepts: person, person in the world, individuality and uniqueness of the moral case, egoism, love, physical and spiritual personality. The individual areas of human life and the importance of values in human life we focus in the second chapter. The third chapter deals with the question of the individual in relationships – the formation of sexuality. The basis of the fourth chapter is one in relation to other people, giving and receiving love, meaning, value and dynamic dimension of love.

Keywords: LOVE. LIFE. PERSON – MAN. CLOSE RELATIONSHIPS. SOLIDARITY. INDIVIDUALITY

Obsah

Úvod	7
1 Pojem „osoba“	9
1.1 Človek ako osoba	10
1.2 Svet človeka, človek vo svete	12
1.3 Individualita a jedinečnosť mravného konania	14
1.3.1 Problém egoizmu v ľudskom živote	15
1.3.2 Láska v živote človeka	17
1.4 Osobnosť	18
1.4.1 Telesná a duchovná stránka osobnosti	19
2 Individuálna oblasť života človeka	22
2.1 Sebaporozumenie	23
2.1.1 Svedomie a jeho úloha v živote človeka	25
2.2 Láska k sebe samému	27
2.3 Hodnoty v živote človeka	30
2.3.1 Život: dar lásky – dar najcennejší	32
2.3.2 Sloboda a ľudská dôstojnosť – hodnoty človeka	34
2.4 Viera, nádej a láska	37
3 Jednotlivec v partnerských vzťahoch – formovanie sexuality	39
3.1 Muž a žena sú stvorení na obraz Božej lásky	41
3.2 Neprimerané formy ľudskej sexuality	44
3.3 Slobodný stav ako spôsob života	47
3.3.1 Celibát – prejav lásky k Bohu	48
3.4 Láska prejavujúca sa v manželstve a problémy vo vzťahoch	50
3.4.1 Povolanie k manželstvu	52
3.5 Poslanie rodičov a detí v rodinách	55
4 Človek vo vzťahu k ostatným ľuďom	61
4.1 Ak chceme lásku dostať, musíme ju najskôr dať	64
/Akú lásku dávame – takú prijímame/	
4.2 Zmysel a hodnota lásky	65
4.3 Utrpenie a odpúšťanie v živote človeka	68
4.4 Láska k životu	70

4.5 Dynamický rozmer lásky	73
Záver	75
Zoznam použitej literatúry	77

Zoznam skratiek:

b. r. vyd.	bez roku vydania
Ef	List Efezanom
Ex	Kniha Exodus
Flp	List Filipanom
Gn	Kniha Genezis
Jn	Evanjelium podľa Jána
1 Jn	Prvý Jánov list
1 Kor	Prvý list Korint'anom
Mt	Evanjelium podľa Matúša
Rim	List Rimanom
Sir	Kniha Sirachovcova
2 Tim	Druhý list Timotejovi
voľne prelož. JM	voľne preložila Júlia Motýľová

Úvod

Láska. Čo znamená pre nás tento pojem? Môžeme povedať, že toto zázračné slovičko znamená veľmi veľa, pretože bez lásky nie je možný život na tejto zemi. Mnohí z nás si lásku vysvetľujú práve prostredníctvom jej troch rovín: sexus, eros a agapé. Sexus znamená pohlavný pud či pohlavný život, eros je zameranie na lásku v zmysle túžby a agapé môžeme charakterizovať ako obetavú lásku. Môže existovať nejaký človek, ktorý by netúžil po láske? Určite nie, veď nič nie je na svete dôležitejšie ako práve láska, ktorú ľudia tak veľmi potrebujú. Láska je veľkým darom pre nás všetkých, ktorú musíme hľadať najskôr vo svojom vnútri a potom budeme schopní ju nachádzať aj u svojho blížneho. Je dynamickým činiteľom v živote človeka, je veľkou silou, ktorá existuje a prejavuje sa v rôznych formách a podobách. Z reálneho života vieme, že dnešná spoločnosť je zamorená zlom, neláskou, nenávisťou a rôznymi inými negatívnymi vplyvmi, ktoré je potrebné prekonávať práve prostredníctvom lásky, ktorá v našej spoločnosti chýba.

Cieľom diplomovej práce je poukázať na dôležitosť lásky ako dynamického činiteľa v živote človeka, nakoľko aj napriek mnohým negatívam, ktoré ohrozujú existenciu lásky medzi ľuďmi, musíme byť schopní milovať, pretože v láske ako v duchovnom prvku života rastieme a vyvíjame sa, alebo na druhej strane hynieme, ak nemilujeme. Vzhľadom na svoj život a presvedčenie kresťanky katolíčky, sme si aj zvolili vysvetlenie mnohých kapitol a podkapitol práve z kresťanského hľadiska. Zaoberali sme sa hlavne tým, ako je človek schopný prejaviť lásku nielen voči sebe samému, ale aj vo vzťahu k svojmu blížnemu. Človek je bytosť spoločenská, ktorá nedokáže žiť niekde v uzavretom priestore, či na samote bez akejkoľvek civilizácie, a preto je veľmi potrebné vedieť pochopiť tú pravú hodnotu lásky v našom živote. Nakoľko je práca zameraná skôr na teoretickú oblasť, po dohode so školiteľom sme uvážili, že nie je potrebné robiť v tejto práci výskum.

V diplomovej práci sa v úvodnej kapitole venujeme filozoficko – antropologickým východiskám k pochopeniu úlohy lásky v živote človeka a rozoberáme pojmy ako „osoba“, človek ako osoba, človek vo svete, individualita a jedinečnosť mravného konania, problém egoizmu v ľudskom živote, láska v živote človeka, charakteristika osobnosti a telesná - duchovná stránka osobnosti. Druhá kapitola hovorí o individuálnej oblasti života človeka, o seba porozumení, svedomí a jeho úlohe v živote človeka, láske k sebe samému, hodnotám v živote človeka, najcennejšiemu daru – daru života, viere, nádeji a láske. Môžeme teda povedať, že vždy existujú nejaké hodnoty, pre ktoré sa oplatí žiť na tejto zemi. V tretej

kapitole sme sa zamerali na problematiku týkajúcu sa jednotlivca v partnerských vzťahoch – formovanie sexuality, stvorenie muža a ženy na obraz Božej lásky, neprimeraným formám ľudskej sexuality, slobodnému stavu, celibátu, láske v manželstve a problémom vo vzťahoch, povolaniu k manželstvu a poslaniu rodičov a detí v rodinách. V tejto kapitole sa zameriavame na hlbšie pochopenie a objasnenie kresťanský chápaného života: miluj blížneho svojho ako seba samého. Ak chceme milovať druhých, musíme sa v prvom rade pozrieť do svojho vnútra, pretože až na základe vlastného postoja k sebe samému budeme schopní prejavit' lásku aj v prospech ľudí okolo seba. V záverečnej kapitole a v jej podkapitolách sa venujeme človeku vo vzťahu k ostatným ľuďom, dávajúcej a prijímajúcej láske, zmyslu a hodnote lásky, taktiež utrpeniu či odpúšťaniu v živote človeka, láske k životu a dynamickému rozmeru lásky.

Pri spracovávaní tejto práce sme použili analyticko-syntetickú metódu. Zhromaždili sme dostupnú literatúru k danej problematike, postupne sme ju študovali, spracovávali prostredníctvom rôznych poznámok, upresňovali jednotlivé časti práce, ktoré sme postupne zostavili v jeden celok. Ďalej sme používali komparatívnu - porovnávaciu metódu, na základe ktorej sme porovnávali názory od rôznych autorov a citovali sme hlavne tých autorov, ktorých myšlienky nám boli názorovo najbližšie. Ďalšou použitou metódou je adekvátne metóda, na základe ktorej sme využívali citovanie a parafrázovanie a taktiež sme v značnej miere používali aj analyticko – komparačnú metódu.

Ľudia v dnešnej spoločnosti mnohokrát zabúdajú na lásku, zabúdajú na to, že nie je podstatné hromadiť okolo seba materiálne bohatstvo, ale dôležitejšie je budovať si dobré vzťahy s ľuďmi, ktoré budú založené na láske, porozumení, solidarite a zhovievavosti. Mnohokrát je to veľmi ťažké, avšak musíme sa o to usilovať, pretože práve prostredníctvom lásky dokážeme zmeniť nielen samých seba, ale aj ľudí okolo seba. Môžeme teda povedať, že láska je tým najväčším a najsilnejším dynamickým činiteľom a hodnotou, ktorá je veľmi potrebná nielen v živote človeka, ale aj v celej našej spoločnosti a na celom svete.

1 Pojem „osoba“

Do dnešného dňa sa nepodarilo dosiahnuť jednotu v otázke, ako sa má presne rozumieť pojmu osoby. Pojem osoby sa postupne vyvíjal a ďalej sa vyvíja i dnes. Najskôr sa však musela skutočnosť osoby dostať do povedomia ako obsah a pojem, a preto je aj pojem osoby chápaný rôznym spôsobom (Rotter, 1997, s. 9, voľne prelož. JM). E. Coreth charakterizuje osobu ako ľudskú, bytostnú jednotu tela a ducha, tiež ako individuálne bytie, ktoré sa uskutočňuje vedomým vlastnením a slobodným disponovaním sebou. Pojem osoby bol tiež veľkého významu, a to v personálnom myslení novej filozofie a teológie. Pojem osoby bol fenomenologicky obohatený znovuobjavením špecifického charakteru osobného bytia, osobnej realizácie a tiež medziosobného vzťahu. Jeho základ je doteraz stále klasický pojem osoby, ktorý bol vypracovaný v patristickej teológii a vošiel do filozofickej a teologickej tradície (Coreth, 1994, s. 151-152, voľne prelož. JM).

„Pojem osoby alebo iný vecne zodpovedajúci pojem grécka filozofia ešte nemala. Iste už existovala prirodzená skúsenosť jedinečnosti slobody a zodpovednosti človeka, ale nebola ešte témou filozofickej reflexie natoľko, aby našla vlastné pojmové vyjadrenie. Myslenie bolo prevažne obrátené k obecnému a nutnému. To, čo je konkrétne jednotlivé v premenlivom svete skúsenosti a dejín, vstupovalo do zorného poľa len málo, a to platí i o jednotlivom človeku v jeho personálnej svojráznosti“ (Coreth, 1994, s. 152, voľne prelož. JM). Grécke myslenie sa prednostne zaoberá ríšou myšlienok a ducha, menej však tým, čo je nezameniteľné, jedinečné a konkrétne. Človek je podľa toho chápaný ako prípad všeobecnosti, ohraničený materiálou, kde v smrti duša človeka opäť splynie so všeobecným svetovým duchom (Rotter, 1997, s. 10, voľne prelož. JM).

„Biblické chápanie vychádza z inej skúsenosti. Pozerá sa na človeka ako na partnera Boha. Tento Boh človeka vyslobodil z egyptského zajatia a z babylonského exilu. Opakovane uzavrel zmluvu so svojím ľudom. Ľud však nie je chápaný iba ako anonymný kolektív, ale stále viac rastie význam jedinca“ (Rotter, 1997, s. 10, voľne prelož. JM). Autor ďalej hovorí aj o tom, že Boh dáva mená jednotlivým postavám, ktoré hrajú v Starom zákone dôležitú úlohu. Robí to preto, aby mali veriaci k nemu individuálny vzťah. V Novej zmluve je zasa zvlášť vyjadrená dôstojnosť osoby a to v myšlienke dieťaťa Božieho. Veriaci človek je synom alebo dieťaťom Boha. V Novom zákone sa personálny charakter etiky prejavuje v zdôraznení slobody človeka a to v témach ako je prozreteľnosť, odpustenie, milosrdenstvo alebo zodpovednosť jednotlivca pred večným súdom (Rotter, 1997, s. 10-11, voľne prelož. JM).

„Podľa Biblie Boh stvoril človeka ako telesnú bytosť, vdýchol život do tela, ktoré „ožilo“. Ľudský život je život v tele. Po smrti nastáva zvláštny stav, keď zosnulí očakávajú vzkriesenie z mŕtvych, pri ktorom bude telo vzkriesené a ich život v tele obnovený. V rozpore s bežnou predstavou nebude večným údelom človeka život ducha bez tela, ale človek bude opäť žiť ako telesné stvorenie z mäsa a kostí“ (Cameron, 2001, s. 72-73). V Svätom písme čítame: „Pán, Boh, utvoril z hlíny zeme človeka a vdýchol do jeho nozdier dych života. Tak sa stal človek živou bytosťou“ (Gn 2,7).

Z histórie vieme, že až v kresťanskom myslení vstupuje do ľudskej reflexie personálne bytie, ktoré nadobúda čoraz väčší význam. Predpoklad porozumenia človeka ako osoby znamená povolanie a omilostenie jednotlivého človeka Bohom, jeho zodpovednosť a slobodu, jeho spásne rozhodnutie, ale aj rozhodnutie pre večnosť. Z týchto skutočností usudzujeme, že pojem osoby sa najprv vyvinul v kresťanskom myslení o Bohu. Ďalej môžeme povedať, že latinské slovo *persona*, čiže osoba, zodpovedá gréckemu *prósopon*, čo značilo vonkajšiu tvár (Letz, 1994, s. 51-53).

Vieme, že základné chápanie pojmu osoby má určite ešte mnohé iné charakteristiky v ostatných veľkých náboženstvách či kultúrach, ktoré zachytávajú dôležitosť osoby, jej charakter a vlastnosti.

1.1 Človek ako osoba

Ako môžeme vyjadriť charakteristiku človeka ako osoby? Človek je jedinečnou, neopakovateľnou a najvyspelejšou bytosťou, ktorá žije na tejto Zemi. Je tvor rozumný, ktorý je schopný myslieť, konať, hovoriť a taktiež je aj tvor spoločenský, ktorý nežije izolovanie niekde na samote, ale žije v spoločnosti medzi ľuďmi. Každého jedného človeka je potrebné si vážiť, ctíť a rešpektovať, pretože ako sa my budeme správať k druhým, tak sa aj druhí budú správať k nám.

„K porozumeniu osoby je potrebné pristupovať z úrovne samotného človeka, z jeho jedinečného a reprezentatívneho postavenia v celom stvorení. Zamerať sa pritom na osobu človeka, z ktorej vyrastá utvárajúco sa nová osobnosť. Človek nie je objektívnymi zákonmi prírody a spoločnosti len podmienený, ale ako subjekt presahuje prírodu a spoločnosť, takže presahuje aj ich zákony a spolupôsobí pri utváraní nových zákonov. Staro-nový pojem osoba nadobudol v posledných dvoch storočiach novú silu v personalizme 20. storočia stal sa kľúčovou otázkou objasnenia pobytu moderného človeka vo svete, v dejinách i v jedinečnosti jeho individuálneho života, a pojem osoby nadobúda kľúčový

význam. Chápanie človeka ako osoby sa tak začalo presadzovať do všetkých oblastí kultúry, filozofie, sociológie, psychológie, teológie či politiky“ (Špiner, 2006, s. 79). Ďalej hovorí aj o tom, že človek je čímisi viac a ani na základe vedy a rôznych iných poznatkov sa nedostaneme k jeho dostatočnému pochopeniu. Môžeme povedať, že osoba sa stáva východiskovou pozíciou, z ktorej sa pozerá na človeka, na spoločnosť, ale aj na celý svet. Osoba vyrastá a žije vo svete, no svet zároveň prekračuje a stáva sa celostným a úplným subjektom, čo znamená, že zahŕňa celú ľudskú prirodzenosť i všetky vrstvy ľudského bytia. Z ontologického hľadiska je osoba zase chápaná ako individuálna telesno-duchovná subsistencia, ktorá sa zvnútorňuje v jazyku, transcenduje sa, aby sa naplňovala v iných osobách a bytiach (Špiner, 2006, s. 79-80).

Na základe týchto zistení usudzujeme, že pochopiť človeka ako osobu je veľmi ťažké. Môžeme teda povedať, že z osoby človeka sa rodí nová osobnosť, ktorá prevyšuje prírodu ale aj spoločnosť. Človek ako osoba sa formuje a žije vo svete, ktorý ho naplňuje a uplatňuje sa v ňom ako osoba prostredníctvom iných osôb.

J. Semivan sa vyjadril, že človek ako osoba nesie za seba zodpovednosť. Je zodpovedná za svoje konanie a správanie. Ľudia sú morálne zodpovední práve preto, že sú osobami. Byť človekom je veľká zodpovednosť a znamená to uvedomiť si svoju vlastnú jedinečnosť a taktiež sa vedieť otvoriť iným. Človek ako osoba rastie, rozvíja svoj vnútorný a vonkajší potenciál v komunite. Každá komunita má svoju vlastnú prirodzenosť, etiku, ale aj vlastný spôsob života. Pokiaľ ide o morálny rozvoj, pre ľudskú osobu má veľmi veľký význam práve to, že človek žije v spoločenstve. V komunite, čiže v spoločenstve potom človek poznáva zmysel a naplnenie života (Semivan, 1998, s. 35-36).

Aj my si myslíme, že človek ako osoba dneška nesie na svojich pleciach veľké bremeno zodpovednosti. Zodpovednosť nielen za seba samého, ale aj za druhého človeka, ktorého máme radi a na ktorom nám záleží. Bolo by nezodpovedné mať niekoho rád a neniesť za neho zodpovednosť. Zodpovednosť nezahŕňa len otvoriť či zatvoriť sa láske, ale zahŕňa aj moc odpustenia, vzájomného potešenia, pomoci či podpory.

Zodpovednosť je potrebné prijímať s citom, pretože ja som zodpovednou silou v mojom živote. Myslíme si, že sme obviňovaní a to vtedy, keď prvý raz počujeme, že sme zodpovední za svoje skúsenosti. V zodpovednosti nie je žiadne obviňovanie, pretože ak sme obviňovaní, máme v sebe pocit viny, že sme zlí. Je potrebné pochopiť, že máme zodpovednosť. Mať zodpovednosť znamená dostať veľký dar. Opúšťame stav bezmocnosti a dostávame sa do situácie, kde sa stávame ľuďmi, ktorí môžu svoj život utvárať a formovať pozitívnym spôsobom. Silnými ľuďmi sa staneme až vtedy, keď sa naučíme

prežívať svoje myšlienky produktívne. Toto nám dá veľkú silu reagovať na život, zlepšovať jeho kvalitu a uskutočňovať zmeny (Hayová, 2008, s. 207).

Na základe našich štúdií sme dospeli k názoru, že človek ako osoba je zodpovedná za svoje konanie a správanie. Zodpovednosť je prítomná všade okolo nás či je to zodpovednosť týkajúca sa spoločenského života, zodpovednosť človeka za činy, zodpovednosť detí voči rodičom a naopak, či zodpovednosť manželov pri odovzdávaní života, alebo taktiež aj zodpovednosť za seba samého. Zodpovednosť sa však spája aj s láskou a vtedy môžeme povedať, že náš život má zmysel, pretože nežijeme len sami pre seba, ale sme ochotní sa rozdať aj pre toho druhého, o ktorom vieme, že nás potrebuje.

V dnešnej dobe je veľmi ťažké žiť v spoločnosti – žiť s inými ľuďmi. Určite sa už mnohí z nás zamýšľali nad touto problematikou vzájomného spolužitia ľudí. Človek je tvorom spoločenským, ktorý žije na tejto Zemi a potrebuje byť okolo seba obklopený ľuďmi. „Týmto sa potvrdzuje, že človek sa nikdy nerealizuje sám, ale vždy potrebuje iných. Potrebuje spoločenstvo, aby mohol byť sám sebou. Platí to nielen v prirodzenom poriadku, ale rovnako aj v nadprirodzenom poriadku“ (Schooyans, 1993, s. 49).

1.2 Svet človeka, človek vo svete

Človek je odkázaný na ľudský svet, pretože jednotlivec vyrastá zo spoločenstva tohto ľudského sveta a ľudsky do neho vrasť. Človek sa vo svete učí jeho reči, preberá jeho mravy, ale tiež získava podiel na jeho duchu a na jeho kultúre. Toto všetko formuje jednotlivé ľudské bytie (Coreth, 1994, s. 49, voľne prelož. JM).

Môžeme teda povedať, že človek je ľudskou existenciou, ktorá žije vo svete. Myslíme si však, že existujeme vo svete, v ktorom prevláda skôr zlo nad dobrom a nie dobro nad zlom. Žijeme v neustálom strese a neistote, stále sa niekam ponáhľame a potom ani nevieme, ako prežijeme svoj život. Ľudia si nevedia prejavovať lásku, sú k sebe bezohľadní a nevšímaví. Práve človek má tie najväčšie právomoci na to, aby dokázal zmeniť tento svet k lepšiemu. Svet budeme mať taký, aký si ho sami vytvoríme, čiže všetko závisí len na nás samých.

K. Wojtyła sa vyjadril: „Svet bytia je svetom predmetov, medzi nimi rozoznávame osoby a veci. Osoba sa odlišuje od vecí štruktúrou a dokonalosťou. K štruktúre osoby patrí „vnútro“, v ktorom nachádzame prvky duchovného života, čo nás núti uznať duchovnú prirodzenosť ľudskej duše. Vzhľadom na to má osoba seba vlastnú duchovnú dokonalosť. Táto dokonalosť rozhoduje o jej hodnote. S osobami nemožno zaobchádzať na úrovni vecí

(či snád' na úrovni živočicha), lebo má duchovnú dokonalosť, lebo je v istom zmysle duchom (vteleným) a nielen „telom“, hoci nádherne oživeným“ (Wojtyła, 2003, s. 95). Mnohokrát si kladieme otázky a zamýšľame sa práve nad hodnotou človeka a nad tým, prečo sa človek odlišuje od zvierat v mnohých veciach a to napríklad vo svojej duchovnosti, schopnosti vedieť komunikovať, rozmýšľať, mať vlastné sebavedomie, správať sa otvorene voči svetu, vytvárať vzťahy s inými ľuďmi v spoločnosti a iné. Je to preto, lebo medzi duchovnosťou človeka a psychikou zvierat'a je veľký rozdiel – obrovská nepreklenuteľná priepasť. Je dobré, že sme ľuďmi – ľuďmi tejto spoločnosti žijúcimi na tejto zemi a majúcimi okolo seba ľudské okolie, ktoré je otvorené väčšej celosti sveta (Wojtyła, 2003, s. 95). Osoba je človek v konkrétnom bytí, ktorá je spätá so svetom a svet je spätý s človekom. Človek nie je živočích na chrbte ktorého sedí duch, človek je ako osoba, oduševnené telo, alebo ľudská sexualita, ktorá sa zásadne líši od živočíšnej sexuality. Ľudská sexualita má duchovný rozmer.

J. Powell povedal: „Žijeme vo svete mnohých vecí a všetci zbierame isté „osobné vlastníctva“, pripomienky a trofeje svojho úsilia, predmety svojej radosti. Je dôležité, aby sme preskúmali svoje postoje voči týmto veciam, aby sme sa vyhli dvom rozdielnym nebezpečenstvám“ (Powell, 1998, s. 87). Ďalej hovorí aj o tom, že k týmto nebezpečenstvám zahŕňame to, že môžeme zanedbať používanie a radosť z dobrých vecí, ktoré máme od Boha. Nebezpečenstvom pokúšania je mentalita „odmietania sveta“. Hoci Boh poslal na tento svet svojho syna ako dar lásky voči ľuďom, mnohí kresťanskí kazatelia a učitelia boli presvedčení o tom, že jediným spôsobom, ako zaobchádzať s vecami, je vzdať sa ich. Môže sa stať aj to, že budeme takí zamilovaní do týchto vecí sveta ako sú peniaze či moc, že nás už budú vlastniť. Mnohokrát sa stáva aj to, že nás môžu tieto veci tak zaujať, že stratíme svoju slobodu, ale aj schopnosť milovať jeden druhého (Powell, 1998, s. 87-89).

Na základe porovnania vyššie uvedených myšlienok od dvoch rôznych autorov sme dospeli k názoru, že ľudia dnešnej doby sú zaslepení materiálnymi statkami, ktoré im súčasný svet ponúka a zanedbávajú duchovnú stránku svojho bytia. Mnohí z nás až chorobne prežívajú svoju honbu za majetkom, mocou či prestížou. Je to však nesprávny spôsob života, nakoľko práve „mamona“ ubíja vnútro človeka. Takíto ľudia sa mnohokrát prejavujú chamtivosťou, boja sa opustiť svoje obydlia, nakoľko majú strach, že všetko stratia. Na druhej strane však duchovná stránka človeka dnešnej doby je niekde úplne v úzadí. Avšak hodnota človeka sa prejavuje práve v jeho „duchovnosti“, ktorá je mnohokrát zanedbávaná. Aj keď sú mnohí z nás dobre zabezpečení po materiálnej, ale aj

po finančnej stránke, nevedia pomôcť a rozdeliť sa so svojimi blíznymi, ktorí sú odkázaní na pomoc druhých. Práve tu môžeme pozorovať „odmietanie lásky k svojmu blížnemu”. Nesúhlasíme však s názorom, že sa treba vzdať všetkých materiálnych vecí, ale je potrebné sa vedieť rozdeliť, mnohokrát aj z toho mála, čo máme a pomôcť aj tomu druhému človeku, ktorý sa ocitol v núdzi a našu pomoc potrebuje. Len potom sa nám bude žiť omnoho lepšie na tejto Zemi.

1.3 Individualita a jedinečnosť mravného konania

Výraz „osoba” neimplikuje rozvíjanie, ale definíciu, nie bohatstvo, ale niečo strohé a prosté, čo možno v každom ľudskom indivíduu zachovávať a rozvíjať. Hovoríme o jedinečnosti, ktorá pochádza od Boha. Môžeme povedať, že osoba je všetko to, čím človek stvárňuje svoju existenciu a čím vedome a slobodne na základe svojej prirodzenosti aj je. Prirodzenosť je k dispozícii každej jednej osobe, aby ju človek spracoval a ovládal. Osoba je forma živej individuálnosti, je to „podstata obdarená tvarom, hĺbkou a utvárajúcim duchom, nakoľko tkvie sama v sebe a sama seba určuje” (Špiner, 2006, s. 80-81).

Podľa tradície je prvým základným určením osoby jeho individualita. Môžeme povedať, že u individuality osoby sa jedná o jej jedinečnosť a nezameniteľnosť, daná je však tým, že človek je slobodný. Indivídium určuje v slobode sám seba a tým je nezastupiteľné. Na základe týchto zistení usudzujeme, že personálne konanie je jedinečné, nedá sa však vyčerpávajúcym spôsobom popísať pomocou všeobecných pojmov. Aspekt jedinečnosti je obzvlášť zrejмый v základnom uskutočnení lásky, čo znamená, že osoba sa uskutočňuje a realizuje tým, že miluje. Preto aj personálna láska smeruje k osobe v jej jedinečnosti. Ľudská osoba teda nachádza seba a svoj zmysel v prijímaní a dávaní lásky, kde táto výmena obohacuje nielen milované Ty ale aj Ja. Ľudský život je zaujímavý práve tým, že sa v ňom neprejavuje len láska, ale tiež aj neláska a nenávisť. Každá ľudská osoba má jedinečnú dôstojnosť a predstavuje jedinečnú a nezameniteľnú skutočnosť. Usudzujeme teda, že jedinečná osoba je tiež aj jedinečne povolaná (Rotter, 1997, s. 20-23, voľne prelož. JM). Podľa H. Rottera: „Súčasťou osobného povolania jedinca je vždy tiež jedinečná situácia, v ktorej sa konajúci ocitá, ale zároveň aj jeho dejiny so všetkými slobodnými rozhodnutiami osoby, ku ktorým sa vzťahuje a ktoré mu povzbudením a svedectvom ozrejmujú možnosti mravného konania, alebo pre neho predstavujú svojimi

negatívnymi slobodnými rozhodnutiami zaťaženie a obmedzenie jeho etických možností“ (Rotter, 1997, s. 22, voľne prelož. JM).

Každá jedna osoba je aj uskutočňovateľom slobody. Jediný zaväzujúci dar, v ktorom sú zahrnuté všetky dary a záväzky je ten, že sme daní sami sebe, aby sme sa získavali vlastnými silami. Jedinečnosť a nezameniteľnosť osoby sa prejavuje v jej individuálnosti. Individuum je nezastupiteľné a v slobode určuje samo seba. Aspekt jedinečnosti je zrejmý v základnom uskutočnení lásky a osoba sa uskutočňuje a realizuje tým, že miluje (Špiner, 2006, s. 82-83).

J. Letz sa zamýšľa nad človekom ako osobou a uvádza, že osoba sa dnes chápe ako individuum vyššieho, duchovného poriadku bytia, alebo taktiež aj ako systémová vlastnosť tohto individua. Individuum môžeme charakterizovať ako konkrétneho nositeľa esencie v jej osobitosti a nerozdielnosti. Individuum taktiež predstavuje aj nedeliteľnú jednotku. Pre každého človeka je charakteristická individuálna identita, čo znamená, že každý človek ako konkrétne individuum môže žiť len jediný raz. Človek ako osoba sa s narastajúcou dokonalosťou stupňa bytia oddeľuje od všetkého ostatného, nadobúda väčšiu otvorenosť svetu a schopnosť komunikovať s druhými individuami (Letz, 1994, s. 51-53).

Na základe preštudovaného sme dospeli k názoru, že každý človek je jedinečnou a neopakovateľnou bytosťou na tomto svete. Človek má svoju osobitnú hodnotu, ktorú je potrebné si vážiť u každého jedného z nás. Práve v slobode určuje sám seba, svoju individualitu a jedinečnosť mravného konania. Základ jedinečnosti sa prejavuje v láske, človek sa uskutočňuje tým, že miluje, a preto aj zmysel ľudskej osoby je v prijímaní a dávaní lásky. Ľudský život je charakteristický aj tým, že sa v ňom neprejavuje len láska, ale taktiež aj neláska, egoizmus a nenávisť. Je to negatívna zložka prejavov ľudskeho konania a správania, avšak dnešný svet má svoje „nešťastie“ práve v tom, že je zavalený chorobou egoizmu, ktorý na nás číha na každom kroku nášho života.

1.3.1 Problém egoizmu v ľudskom živote

V personálnej a interpersonálnej antropológii je uskutočnenie egoizmu, nelásky, nenávisťi a ostatných foriem negatívneho konania a správania chápané ako negácia lásky a teda aj ako negativita spoločnosti. Negatívna interpersonálna realizácia nemôže byť prínosom pre rozvoj ľudskej osoby, aj keby bola jeho vlastnou príčinou. Taktiež aj nenávisť a odmietnutie, ktoré sa nedá vo vzťahoch či vo svete skrývať, je prejavom anti-komunikácie. Keď dôjde po konflikte k zmiereniu, neláska spojuje ľudí viac než spolužitie

poznamenané nudou. Všetky formy konfliktného konania a egoizmu môžeme teda zaradiť k nedostatkom personalizmu (Rotter, 1997, s. 20-21, voľne prelož. JM).

V. S. Solovjov zase hovorí: „Základná lož a zlo egoizmu nie je v tom absolútnom sebauvedomení a sebahodnotení subjektu, lež v tom, že keď sebe právom pripisuje absolútny význam, nespravodlivo upiera tento význam iným, keď pokladá seba za stred života, čím skutočne je, iných presúva do kružnice svojho bytia a priznáva im iba vonkajšiu a relatívnu hodnotu“ (Solovjov, 2002, s. 25-26). Autor ďalej hovorí, že v abstraktnom, teoretickom vedomí každý človek, ktorý sa nepominul na rozume, pripúšťa rovnoprávnosť iných so sebou. V životnom vedomí, vo svojom vnútornom cítení a v praxi je zdôrazňovaný rozdiel medzi sebou a inými: on sám je všetko, oni sú ničím. Človek však v skutočnosti nemôže byť pri takomto sebazdôrazňovaní tým, čím seba zdôrazňuje. Ten bezpodmienečný význam, tá absolútnosť, ktorú človek v sebe uznáva a zároveň upiera iným, má len potenciálny charakter - to je iba možnosť, ktorá si ešte vyžaduje realizáciu (Solovjov, 2002, s. 26).

L. Lencz tvrdí, že ak je človek zviazaný so svetom, potom bude aj svet zviazaný s človekom. Svet je ľudským svetom pre človeka. Osud sveta je zviazaný s osudom človeka a platí to aj naopak. Človek je existenciou vo svete a je aj tvorivou prítomnosťou vo svete. Nežijeme vo svete ako diváci, ale aktívne pretvárame svet. Autor hovorí: „Človek nie je izolovaný subjekt, osamelý duch, ale je členom spoločenstva sebe podobných ľudí“ (Lencz, 1992, s. 91). O tento svet sa delíme s inými ľuďmi, čiže všetci sa delíme o spoločný svet. Svet tvoria ľudia, ktorí vytvárajú medzi sebou vzťahy. Tieto vzťahy môžu byť buď dobré alebo zlé. Jedna z negatívnych foriem vzťahov je aj ľahostajnosť, nevraživosť či nenávidenie. V našej spoločnosti je veľmi potrebné zmeniť negatívne vzťahy na pozitívny postoj človeka k človeku. Práve láska robí vlasť vlasťou, domov domovom a môžeme povedať, že náš svet je spoluvytváraný láskou tých, ktorých milujeme (Lencz, 1992, s. 87-94).

Keď prisudzujeme význam vlastnej osobe a druhým ho upierame, rozum nám ukazuje, že je to nespravodlivé, ale láska takýto nespravodlivý vzťah priamo anuluje a núti nás na základe vnútorného cítenia a životnou vôľou uznať bezpodmienečný význam druhého. Egoizmus je nielen reálna sila, ale aj základná, ktorá je zakorenená vo vnútri nášho bytia, odkiaľ preniká a obopína celú našu skutočnosť a nepretržite pôsobí v našom jestvovaní. Ak však chceme egoizmus podlomiť, musíme proti nemu postaviť takú istú konkrétne vyhranenú a celú našu bytosť prenikajúcu a tiež aj všetko v nej uchvacujúcu lásku (Solovjov, 2002, s. 27-28).

Myslíme si, že s autormi môžeme súhlasiť, nakoľko prejavovanie lásky človeka k človeku je veľmi dôležitým aspektom v dnešnej spoločnosti. Je pravdou, že z pút egoizmu sa dokážeme vymaniť len prostredníctvom lásky. Láska sa však vytráca z medziľudských vzťahov, každý z nás si žije svojím životom, ktorý je mnohokrát naplnený prázdnotou a hlavne nezmyselnou honbou za materiálnymi statkami. Tu môžeme povedať, že láska je tým najväčším základom v našej spoločnosti a nemôžeme ju v žiadnom prípade zanedbať.

1.3.2 Láska v živote človeka

„Láska – „caritas“ – je mimoriadna sila, ktorá podnecuje ľudí, aby sa odvážne a veľkodušne angažovali na poli spravodlivosti a pokoja. Je to sila, ktorá má svoj pôvod v Bohu, večnej Láske a absolútnej Pravde“ (Benedikt XVI, 2009, s. 3). Láska sa raduje z pravdy, a preto láska a pravda človeka nikdy a úplne neopúšťajú, veď nám ich Boh vložil do nášho srdca a mysle. Láska môže byť tiež charakterizovaná ako podstata osobného vzťahu s Bohom a s blíznym. Je nielen princípom vzťahov medzi priateľmi, príbuznými či známymi v malých skupinách, ale je aj princípom v tých najširších dimenziách sociálnych, politických a ekonomických vzťahov. Lásku tiež môžeme považovať za najväčší dar, ktorý Boh daroval ľuďom, je jeho prisľúbením a našou nádejou.

M. Malinski cituje lásku nasledovne: „Láska je konštitučnou črtou človeka. Bez lásky človek nie je človekom. Zaväzuje každého, nezávisle od veku a životnej situácie. Bez lásky človek hynie, vädne, ničí sa. Stojí na mieste, ide dozadu, hasne, umiera, uschýna“ (Malinski, b. r. vyd., s. 10-11).

Dospeli sme k názoru, že láska je veľmi potrebnou hodnotou v živote každého človeka. Každý z nás túži po láske, túžime po tom, aby nás mal niekto naozaj rád. Z kresťanského hľadiska môžeme lásku chápať ako veľký dar, ktorý sme dostali od Boha a záleží len na nás samých, ako a kde ju vo svojom živote uplatníme. Základnou črtou lásky môže byť očarovanie dobrom či krásou, nadšenie, obdiv, farba vlasov, zafarbenie hlasu či postava, alebo aj správanie sa formulovanie myšlienok, spôsob života a mnohé iné. Myslíme si však, že za týmto všetkým sa skrýva práve to, čo je v hĺbke nášho vnútra, čiže ľudské hodnoty, ktoré sú jedinečné a neopakovateľné. Mnohí ľudia však lásku chápu nesprávne a skreslene. Nepoznajú jej pravú hodnotu a tvrdia, že o ňu nie je záujem a je odmietaná. Keď sa nad tým hlbšie zamyslíme skonštatujeme, že z dnešnej spoločnosti sa láska postupne vytráca. Vytráca sa hlavne z ľudských srdiec, ľudia si navzájom závidia, nevedia si podať

pomocnú ruku, za všetko čakajú odmenu a akosi zabúdajú práve na tú najväčšiu hodnotu života – „na lásku”, ktorá je tak veľmi potrebná všade okolo nás. Môžeme povedať, že láska je postoj, orientácia osobnosti, ktorá determinuje vzťah osoby k svetu ako celku. Láska nie je len vzťah k istej osobe, k jednému „objektu“ lásky. Sú mnohí ľudia medzi nami, ktorí milujú len jedného človeka a ostatní ľudia sú im ľahostajní. Takáto láska nie je láska, ale symbiotická väzba alebo zvýšený egoizmus. Taktiež existujú rôzne mylné predstavy o tom, že lásku vyvoláva objekt a nie spôsobilosť. Mnohí považujú za silu svojej lásky aj to, že okrem „milovanej” osoby nemilujú nikoho iného. Lásku môžeme tiež charakterizovať ako aktivitu a silu duše. Jedna skutočnosť je však pravdivá, a to ak skutočne niekoho milujeme, tak milujeme všetkých ľudí, celý svet a milujeme aj život. Ak vieme niekomu povedať, že ho milujeme, tak potom musíme vedieť povedať aj to, že v ňom milujeme aj všetkých ľudí, celý svet ba i seba samého. Láska je orientácia, ktorá sa týka všetkých a nielen jedného. Preto existujú aj rozdiely medzi rôznymi typmi lásky, ktoré závisia od druhu milovaného objektu (Fromm, 2006, s. 57-58).

Myslíme si, že aj keď má láska rôzne podoby, jej základ je vždy rovnaký. Tým základom je práve dobro, ktoré z lásky vyplýva. Ak milujeme seba samého, svoje dieťa či svojich rodičov, taktiež sme schopní prejavíť lásku aj voči tomu druhému človeku, s ktorým sa stretávame na ulici, v práci, alebo v bežnom živote. Láska je dôležitým činiteľom v živote človeka, bez nej by bol svet pustý, prázdny, šedý a nemal by zmysel. Práve láska robí život ba aj svet krajším, plnším a živším. Lásku je preto potrebné rozvíjať a dávať zo seba aj ostatným. Keď vychováme z našej mladej generácie dobré osobnosti, ktoré sa budú vo svete realizovať prostredníctvom lásky, vtedy si môžeme povedať, že náš život mal zmysel a neprežili sme ho zbytočne.

1.4 Osobnosť

Podľa G.Marcela je osobnosť chápaná nie ako nejaké zvláštne príslušenstvo, ale môžeme povedať, že je to určitá potreba, ktorá má svoj pôvod v tom, čo sa javí ako nebo. Keď je táto potreba realizovaná, uvedomuje si samu seba. Hodnota osobnosti sa potvrdzuje vtedy, keď preberá na seba zodpovednosť za svoje skutky, činy a slová. Ako osobnosti sa tiež potvrdzujeme, keď skutočne veríme v existenciu druhých a to tak, že to môže ovplyvniť aj naše konanie. Nemôžeme povedať, že osobnosť je sama o sebe dobrá, ale je pravda, že osobnosť predpokladá existenciu sveta, v ktorom je dobro a zlo. Každý z nás sa javí sebe samému ale aj druhým ako určitý problém. Keď chápeme podstatu druhého len

ako určitý mechanizmus, ktorý stojí vedľa nás, nezískame nič iného než vnútorné poznanie, ktoré ho môže dokonca ako skutočnú bytosť poprieť. Takéto poznanie zbavuje osobu jej hodnoty a tým ju zároveň degraduje. Veľmi dôležité je to, že poznanie individuálnej bytosti je neoddeliteľné od aktu lásky a kresťanskej lásky, kde je bytosť povýšená do roviny jedinečného stvorenia a obrazu Božieho (Marcel, 1971, s. 76-80, voľne prelož. JM).

H. Rotter povedal: „Osobnosť sa predstavuje vo svojich jednotlivých konkrétnych spôsoboch konania, ktoré však možno vidieť i v súvislosti s oblasťou dejín jej života, v jej „biografii““ (Rotter, 1997, s. 33, voľne prelož. JM). Podľa autora o osobnosti hovoríme vtedy, keď nepozorujeme ľudskú osobu v jej metafyzickej abstraktnosti, ale so všetkými jej telesno-duševnými dimenziami, dispozíciami a jej konkrétnymi stavmi. Charakter osobnosti môžeme definovať vtedy, keď osobnosť vykazuje isté vopred dané vlastnosti, ktoré zďaleka nemôže sama slobodne utvárať. Zaradujeme tu tiež aj temperament. Môžeme teda povedať, že všetky tieto vlastnosti nie sú vopred stanovenými črtami, ktoré determinujú ľudské konanie, ale sú sčasti sami ovplyvniteľné procesom učenia. Avšak ani konanie nevyplýva jednoznačne z nejakého určitého charakteru osobnosti, ale je spoluvytvárané slobodnými rozhodnutiami ľudskej osoby. Ľudskú osobu preto charakterizujeme ako viacvrstvovú skutočnosť, v ktorej sa uplatňujú rôzne komponenty (Rotter, 1997, s. 33-34, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že každý jeden z nás je osobnosťou, skladajúcou sa z tela a duše, ktorá žije a realizuje sa na tejto zemi. Aj keď je až neuveriteľne veľa rôznych charakteristík pojmu „osobnosť“, konštatujeme, že osobnosť je určitý individuálny originál, ktorý má svoje osobité a špecifické vlastnosti, ktorými sa odlišuje nielen od ostatných ľudí, ale aj od zvieracej ríše. Aj keď má človek zdedené od svojich rodičov či predkov rôzne genetické, psychické či fyzické vlastnosti a schopnosti, môžeme povedať, že osobnosť sa vyvíja a formuje práve výchovou, tiež však aj prostredím a spoločnosťou, v ktorej žije, zvykmi, tradíciami a podobne.

1.4.1 Telesná a duchovná stránka osobnosti

Z histórie vieme, že Gréci nazývali človeka živou bytosťou, ktorá má logos (zoon logon echon, logos = slovo, rozum, duch), v latinskom preklade to znamená zasa animal rationale (živočích rozumný). Môžeme teda povedať, že okolo týchto dvoch pólov sa otáča problém človeka. Jeden pól bytia človeka tvorí jeho animalita - živočíšnosť - biologická stránka

človeka. Človek patrí k hmotnej prírode, je telesom, živým organizmom, zmyslovou bytosťou a je tiež živočíšny druh (homo sapiens). Druhý pol tvorí zasa transcendentálna a stretávame sa tu so subjektivitou s cogito, s Ja, ktoré transcendentálne podmieňuje všetko objektívne všetko empirické (Anzenbacher, 1991, s. 188, voľne prelož. JM).

Dospeli sme teda k názoru, že na človeka je dvojaký pohľad, a to pohľad zvonku a zvnútra. Človek ako osoba je živou bytosťou, ktorá sa skladá z tela a duše. Ako nemôže existovať telo bez duše, tak nemôže existovať ani duša bez tela. Je medzi nimi vzájomné prepojenie a súlad.

Podľa H. Rottera môžeme ľudskú osobnosť sledovať aj z hľadiska jej telesnosti a to platí už pre vznik osoby. V ranných fázach vývoja od oplodnenia je život zameraný na cieľ, preto sa pripravuje neskorší duševný život, ktorý nemôže byť ešte naplnený. Usudzujeme teda, že ranný vývoj by bol biologicky nezmyselný, ak by jeho cieľom nebola personálna bytosť a rozvoj jej schopností. Schopnosti personálneho života nenastupujú prudko, ale dozrievajú a vyvíjajú sa v dlhodobom procese. Človek sa však musí postupne učiť byť sám sebou, taktiež aj zodpovedný za seba, žiť z dejín a smerovať do budúcnosti. Od detstva po mladosť sa vyvíja schopnosť byť osobou a v priebehu starnutia sú to prejavy úpadku. Život zrelého dospelého človeka sa naplňa vždy za podmienok daných telesnosťou (Rotter, 1997, s. 31-33, voľne prelož. JM).

Na rozdiel od H. Rottera sa J. Letz vyjadril o duši a duchu nasledovne: „Duša (psyché, anima) značí všeobecne životný princíp každého živého tvora. Je teda najzákladnejším princípom života v tele (alebo telového života). Naproti tomu duch (noes, pneuma, mens, spiritus) je princíp bytia a jeho činnosti, ktorý je nad každou telovosťou a látkovosťou. Duch človeka je potom vlastne duchovnou dušou. Z tohto hľadiska je duchovná duša najvyšším princípom ľudského ducha v ľudskom tele“ (Letz, 1994, s. 39).

Musíme si byť vedomí toho, že keď hovoríme o tele a duši a o ich vzájomnom vzťahu, sú chápané a definované rôznym spôsobom. Je však isté, že medzi telom a dušou existuje vzájomné pôsobenie, ako existuje vzájomné pôsobenie aj medzi fyzickým a psychickým. E. Coregh sa vyjadril: „Duša neznamena životný princíp telesného života, ale súhrn psychického diania a prežívania. Telo naproti tomu neznamena len hmotný, sám o sebe neživý substrát, ktorý je oživovaný dušou, ale je chápané už ako živý ľudský organizmus, ktorý sa však ako fyzická skutočnosť odlišuje od oblasti psychického života“ (Coreth, 1994, s. 139-140).

Na základe doterajších štúdií sme dospeli k názoru, že každý jeden z nás sme človekom-osobou-osobnosťou, skladajúcou sa z tela a duše, kde telo je viazané na dušu a duša je

viazaná na telo, duša riadi telo a telo riadi dušu – je medzi nimi vzájomné prepojenie a súlad. Človek sa stáva osobnosťou vďaka svojej individualite a jeho existencia na tejto zemi je ovplyvnená nielen egoizmom, ale aj láskou medzi ľuďmi.

2 Individuálna oblasť života človeka

Keď sa zamyslíme nad samým sebou, uvedomíme si, že sa mnohokrát vôbec nepoznáme. Nemusí nás to vôbec udivovať, pretože na tomto tvrdení je väčšinou kus pravdy. Človek sa nikdy dokonale nespozná, môže iba pomaly napredovať v sebazpoznávaní. Sebazpoznanie sa uskutočňuje buď individuálne, alebo ako súčasť spoločenstva. Vedci skúmajú človeka zo všetkých jeho stránok, ale aj keď nie sme lekári, sociológovia či psychológovia, môžeme viesť plnohodnotný život. Je veľmi dôležité spoznať najdôležitejšie „štruktúry“ svojej osobnosti a až na základe toho človek pochopí základné zákony svojho „fungovania“. Mnohí ľudia tieto štruktúry nepoznajú, nebudujú ich a zabúdajú na ne. Predstavuje to vážnu prekážku ich osobného rozvoja, tiež prekážku pre život vo dvojici, život vo vzťahoch s inými ľuďmi a tiež aj vo vzťahu k Bohu, ak v neho veria (Quoist, 2001, s. 13).

Každý človek má svoju individuálnu oblasť života, v ktorej hľadá návod ako žiť, akým smerom sa v živote treba vydať a ako lepšie porozumieť sebe samému a vedieť, čo je pre nás v živote to najlepšie.

Človek je tvor, ktorý je povolaný k sebautváraniu svojej osoby a k „poznaniu seba samého“. Poznanie seba samého vedie človeka nielen k poznaniu vlastnej bytosti ako existencie telesno-duchovnej, ale ukazuje túto existenciu súčasne a to aj napriek početným materiálnym a sociálnym danostiam, ktoré ju určujú. Človek je tiež povolaný k vlastnému slobodnému formovaniu svojej osoby. Aj v kresťanskom horizonte sa prejavuje vlastné formovanie ľudskej existencie, čo znamená nasledovať Krista a jeho prijatie za absolútny vzor, formovať svoj život v úcte a láske k bližnému, ale aj k Bohu podľa Kristových posolstiev. Táto Božia výzva človeka osobne oslovuje a stanovuje mu cieľ. Človek sa realizuje v spoločenskom vzťahu, ale má právo sa starať tiež aj o svoju vlastnú osobnosť a to nielen preto, že iba ten kto je „niekto“ môže byť partnerom pre dialóg a tiež môže prejavovať lásku k bližnému. Individuálna oblasť života človeka teda zahŕňa zodpovednosť človeka za svoju osobnosť a to v telesnej ale aj v duchovnej oblasti života (Furger, 2003, s. 10-19).

Dovoľujme si konštatovať, že s F. Furgerom môžeme súhlasiť, nakoľko je pravdou, že je potrebné poznávať seba samého. Tak ako poznávame všetko okolo nás, či sú to ľudia, ktorí žijú v našej spoločnosti, rôzne predmety a veci, v prvom rade je však potrebné začať od „poznania samého seba“. Je dobré porozumieť sebe samému, nakoľko aj druhých najlepšie poznávame až vtedy, keď dobre „poznáme seba samého“.

2.1 Sebaporozumenie

Cesta k sebaporozumeniu je veľmi zložitá a náročná. Každý jeden z nás určite vníma potrebu sebaporozumenia a sebaocenenia ako prostriedok k sebarozvoju. Veríme, že v nás existuje nejaká vnútorná sila, ktorá vždy vie, čo je pre nás to najlepšie. Ak sa spoľahneme vo svojom živote na túto veľkú silu v nás, ktorá nám pomáha a miluje nás, prežijeme život plný hojnosti a lásky.

„V súčasnosti sa takmer vo všetkých médiách hovorí o sebaobjavovaní a sebadôvere. Čím viac sa však o tejto téme rozpráva, tým ťažšie ľudia naozaj dokážu nachádzať svoje skutočné ja. Všetci psychológovia nám vravia, že máme akceptovať samých seba. Otázka však znie, čo treba robiť, aby sa nám toto sebaakceptovanie aj skutočne podarilo. Svoje deficity si uvedomujeme práve pri pohľade na príliš vysoké ideály, ktoré pred náš zrak kladú médiá“ (Grün, 2011, s. 77). Ďalej hovorí aj o tom, že je dobré, keď nespíme na vavrínoch a pracujeme na sebe, ale na druhej strane sa však musíme rozlúčiť s privysokým ideálom. Práve tieto vysoké ideály v nás zanechávajú nepokoj a frustráciu. Pracujeme na sebe, avšak nebadat' nijaký pokrok. Preto je potrebné sa zmieriť s vlastnou priemernosťou. Môžeme povedať, že vo vzťahu k sebe samým treba zachovávať vekmi osvedčené postoje pokory a správnej miery. Len na základe toho nájdeme správnu cestu k tomu, aby sme sa prijali takí, akí sme, aby sme sa so sebou zmierili a nevzdali sa nádeje, že môžeme vnútorne ďalej rásť a čoraz viac sa pripodobňovať predstave, ktorú si o nás vytvoril Boh (Grün, 2011, s. 77-78).

A. L. McGinnis sa zamýšľa nad sebadôverou a hovorí: „Môže mať človek priveľa sebadôvery? Isteže. Každý z nás občas narazí na niekoho s mimoriadne vyvinutým zmyslom pre vlastné ja, kto strpčuje život všetkým ostatným. Keď hovoríme o sebadôvere, nanešťastie ju častokrát v mysli spájame s drzosťou, aroganciou a domýšľavosťou, alebo ju vzťahujeme na samolúbe spupné správanie, akým sa vyznačujú prefikanci zastávajúci nejakú vplyvnú funkciu“ (McGinnis, 1996, s. 15). Mnohokrát sa nám však stáva aj to, že si dávame rôzne predsavzatia. Avšak mnohé predsavzatia, ktoré majú za cieľ sebazdokonaľovanie stroskotávajú. Prečo je to tak? Keď sa rozhodneme pre nejaké predsavzatie je to preto, lebo nie sme so sebou spokojní a chceme sa v niečom zdokonaľiť. Chceme napríklad schudnúť, prestať fajčiť či začať cvičiť a nazdávame sa, že keď v niečom dokážeme zmeniť svoje správanie, budeme šťastnejší. Je to však nesprávny predpoklad, že ak sa zmeníme navonok, budeme sa lepšie cítiť aj vo vnútri. Tento predpoklad nás dokáže zviest' zo správnej cesty. Proces zmeny sa však začína vo vnútri

a potom postupne vystupuje na povrch. Odvíja sa od sebapoznania, sebaobohatenia a súvisí so zmenou v našom zmýšľaní a správaní. Ak dokážeme zmeniť svoje zmýšľanie, primerane a v podstatnej miere sa zmení aj naše správanie (McGinnis, 1996, s. 15-17).

Porovnali sme tieto názory a myslíme si, že s autormi môžeme súhlasiť, nakoľko s pojmami seba porozumenie, sebaobjavovanie, sebadôvera a podobne sa často stretávame v našich masovokomunikačných prostriedkoch. Je však veľmi ťažké nájsť svoje vnútorné „ja“, pretože mnohokrát sú na nás kladené privysoké nároky, ktoré nedokážeme naplniť. Je dobré na sebe pracovať, stále sa zdokonaľovať, nie však za tým účelom, aby sme žili v nepokoji. S autorom však nesúhlasíme, keď tvrdí, že človek s vysokou sebadôverou musí byť len ten zlý. Z nášho okolia poznáme mnohých, ktorí majú vysokú sebadôveru a sú prínosom pre nás všetkých, ale aj pre našu spoločnosť. Nie sú drzí a arogantní, ale sú láskaví, úprimní a prívetiví. Ohľadom predsavzatí si zase myslíme, že nie je dobré si ich dávať, pretože mnohokrát ich vôbec nesplníme a zbytočne sa trápime. Je tiež pravdou, že vonkajšia zmena človeka nemusí mať pôsobenie na našu vnútornú zmenu. Tá pravá zmena by však mala v prvom rade začať v našom vnútri.

V dnešnej dobe sa v otázkach týkajúcich nachádzania seba samých veľmi často používa aj slovo spiritualita. Môžeme povedať, že každý z nás pod ním rozumie niečo iné. Spiritualita znamená život z ducha, pre nás kresťanov je ním Svätý Duch, ktorý nás preniká a mal by byť pre nás prameňom života. „Veľa ľudí dnes pod spiritualitou chápe zaobranie sa duchovnými vecami, praktizovanie meditácie či chodenie na kurzy duchovného života. To sú každopádne konkrétne spôsoby, akými sa môže spiritualita vyjadriť. Mnohí z tých, čo sa dali na nejakú duchovnú cestu, vnímajú nepochopenie zo strany svojho okolia. Ich duchovné hľadanie zneisťuje okolie. V každom z nás sa totiž skrýva táto hlboká túžba, ktorá je v konečnom dôsledku túžbou po živote s Bohom a z Boha. Túto túžbu však v sebe často potláčame. Keď sa niekto z nášho okolia vydá na duchovnú cestu, pripomenie nám tým túto potlačenú túžbu. A my nechceme svoju túžbu brať vážne. Potom vzniká nebezpečenstvo, že znevažujeme duchovné hľadanie druhého človeka“ (Grün, 2011, s. 78). Ľudia, ktorým ide hlavne o peniaze a úspech zosmiešňujú spiritualitu, pretože sa v nich ozýva svedomie, ktoré im hovorí, že peniaze a úspech nedokážu dať životu zmysel. Kto je na ceste duchovného hľadania, musí mať v sebe hlbokú vnútornú dôveru, aby sa týmto znevažovaním nenechal ovplyvniť (Grün, 2011, s. 78-79).

Z reality dobre vieme, že so sebanachádzaním sa spája aj zmierenie sa so starnutím. Mnohí však nevedia zvládnuť tento prelom v období života človeka a zameriavajú sa skôr

na duchovnú stránku svojho bytia. Cítia, že je potrebné vstúpiť do seba a nájsť tam nový zmysel svojho života, taký zmysel, aký nachádzame v Bohu – pevný a odolný základ, na ktorom možno postaviť dom svojho života.

So seba porozumením sa spája aj sebaovládanie, ktoré je darom milosti, rodí sa z mlčania a z pokoja, ktoré však nedovoľujú neuvážene reagovať na každý vonkajší podnet. Mnohí si myslia, že sebaovládanie je potláčanie svojej osobnosti. Nie je to však tak. Naučiť sa ovládať znamená čakať na vhodný okamih, aby sme si veci vyjasnili a taktiež aj povedali, čo máme na srdci (Croissant, 1994, s. 143). „Sebaovládanie je dlhotrvajúca snaha. Nemožno ho nikdy pokladať za dosiahnuté raz navždy. Predpokladá úsilie začínať vždy znova vo všetkých obdobiach života. Vyžadované úsilie môže byť intenzívnejšie v určitých obdobiach, napríklad keď sa formuje osobnosť, v detstve a počas dospievania“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 565).

Myslíme si, že sebaovládanie je dôležité v živote každého jedného z nás. Je dobré, keď človek vie kontrolovať svoje emócie, ovládať svoje konanie a správanie. S autorom J. Croissantom môžeme vo veci sebaovládania súhlasiť, pretože sebaovládaniu sa musíme naučiť a povedať si svoj názor až vtedy, keď je na to vhodná chvíľa. Aj z kresťanského hľadiska je pravdivo vysvetlený pojem sebaovládania, a preto s týmto vyjadrením taktiež súhlasíme, nakoľko je pravdou, že sebaovládanie formuje osobnosť človeka počas jeho celého života. Určite sme dost silní na to, aby sme dokázali porozumieť sebe samému a tým si vypestovať a určiť aj svoju vlastnú budúcnosť založenú na láske nielen k sebe samému, ale aj k svojim blíznym. K tomuto všetkému nám pomáha a usmerňuje nás na ceste životom práve svedomie, ktoré je akýmsi vnútorným hlasom každého jedného z nás.

2.1.1 Svedomie a jeho úloha v živote človeka

J. Semivan hovorí: „Svedomie je jedno zo slov, ktoré sa často používajú, ale nie vždy správne chápu. Všetci vieme, že máme svedomie, ale naše skúsenosti svedomia môžu byť rôzne, ba až rozporuplné. Na jednej strane vieme, že sloboda svedomia nemá byť obmedzovaná, a na druhej strane sa stretávame s mnohými pravidlami, ktoré máme dodržiavať. Na jednej strane tradičné kresťanské učenie hovorí, že človek sa má riadiť svojím svedomím, to však na druhej strane neznamena, že svedomie je neomylné. Čo je teda svedomie?“ (Semivan, 1998, s. 53). Môžeme povedať, že svedomie je v Starom zákone chápané ako „srdce“, v Novom zákone môžeme zasa vidieť mnohorakosť chápania svedomia. Svedomie je hodnota, niečo dobré, ale aj zlé, je neomylné, ale aj omylné, je

závislé, ale aj nezávislé, je srdce, ale aj niečo čo kritizuje srdce a podobne (Semivan, 1998, s. 53-56).

„V dejinách pojmu svedomie sa odráža zápas ľudského ducha o sebaopoznanie a o sebaidentifikáciu. Stály záujem človeka o problematiku vnútorného sveta prebúda denná osobná skúsenosť s ním a prekvapujúca intenzita, akou sa prejavuje. Keďže v prípade filozofickej reflexie o svedomí skúmanie zasahuje bytostnú dimenziu človeka, v konkrétnych definíciách sa vždy odrazí filozofický aparát danej filozofickej antropológie“ (Vadíková, 2011, s. 103). Autorka ďalej hovorí aj o tom, že mnohí sa zhodujú s charakteristikou svedomia a hovoria, že svedomie je prítomné vo vnútornom svete človeka, či už ako bezpodmienečné vedomie dobra, fenomén, inštancia pri obvinení z morálnej viny, rozhodca medzi byť a mať, múdrosť srdca či cesta k pravde a podobne. Svedomie sa tiež chápe ako prítomnosť vo vnútornom svete človeka, je však potrebné ho skúmať, aby sa vedel vymedziť spôsob jeho chápania (Vadíková, 2011, s. 116-117).

Z kresťanského pohľadu by sme mohli svedomie charakterizovať ako vnútorný hlas, ktorý nám hovorí, či robíme dobro alebo zlo. Máme slobodnú voľbu rozhodnúť sa, buď pre dobro alebo pre zlo, a preto je veľmi potrebné počúvať hlas svojho svedomia a riadiť sa ním. Keď konáme dobro, je to v súlade so svedomím, avšak keď konáme zlo, svedomie sa nám ozýva výčitkami svedomia.

F. Furger charakterizuje svedomie nasledovne: „Mravnú schopnosť človeka slobodne a zodpovedne sa rozhodovať označujeme slovom svedomie a myslíme tým, jednak vlohu vzniknutú z celkového osobného vývoja človeka, jednak vždy osobné rozhodnutie sa pre čin, určený podľa „najlepšieho vedomia a svedomia“. Tak môžeme rozlišovať harmonické svedomie, prispôsobujúce sa maximálne podmienkam prostredia, alebo poslušné svedomie, zvlášť verné pokynom autorít, ktoré charakterizuje najmä nedospelého človeka. Tento ešte nedokonalý stav sa líši od svedomia usilujúceho o vlastnú zodpovednosť, ktorá dokáže urobiť rozhodnutie v plnom zmysle osobné, podľa svedomia ako vlastnú odpoveď na Božie oslovenie a výzvu“ (Furger, 2003, s. 11, voľne prelož. JM). Keď človek koná na základe svedomia, podľa svojho najlepšieho vedomia, koná dobre. Keď sa prihliada k mravným skúsenostiam iných ľudí, vtedy možno hovoriť o najlepšom vedomí a svedomí (Furger, 2003, s. 11-12, voľne prelož.JM).

Svedomie sa prejavuje vo vnútornom svete každého jedného z nás, a to vo forme usmernení a rád, ktoré osoba zakomponovala do svojho konania. Jedinými objektívnymi dôkazmi existencie svedomia sú práve tieto prejavy a stopy. Svedomie neexistuje samostatne, mimo osoby, ale patrí osobe, podobne ako rozum, city a vôľa. Má podstatný

podiel na rozhodnutiach osoby a zúčastňuje sa procesu morálneho uvažovania osoby. Môžeme povedať, že svedomie sa prejavuje ako vedomý súhlas alebo nesúhlas osoby s konkrétnym rozhodnutím, ku ktorému viedol rozhodovací proces a preto je v tomto procese svedomie vždy prítomné. „Formovanie osobnosti človeka závisí od rozvíjania jeho schopností svedomie využiť“ (Vadíková, 2011, s.131). Schopnosť využiť svedomie znamená v sebe odlíšiť dobro od zla. Dejinnosť osoby sa napĺňa tým, že osobnosť rozvíja schopnosti, ktoré jej boli dané pri narodení. Môžeme povedať, že dobré rozhodnutia boli svedomím prijaté. Chápanie úlohy svedomia v rozhodovacom procese sa zase nazýva spytovanie svedomia, kde ide o ozdravnú formu sebareflexie a sebaepochopenia. Svedomie vysiela signály, ktoré človek prežíva ako pocity a vyhodnocuje ich rozumom. Nikdy však nemlčí, má vždy čo povedať, pretože je nezávislé na vonkajšom svete a svojou podstatou patrí do vnútorného sveta osoby. Môžeme teda povedať, že ostáva ešte viacero nevyriešených problémov týkajúcich sa svedomia. Charakteristika svedomia zostáva závislá od stupňa sebapoznania osoby, ktorá rozpráva o úsudkoch vlastného svedomia (Vadíková, 2011, s.95-133).

Dospeli sme teda k názoru, že svedomie je nenahraditeľnou morálnou inštanciou dôležitou pre každého jedného z nás, či ide o veriaceho alebo neveriaceho človeka. Svedomie nám napomáha pri rozhodovaní a ak vieme správne počúvať hlas svojho svedomia, bude nám nápomocné aj pri prejavovaní lásky k sebe samému.

2.2 Láska k sebe samému

Láska má rôzne podoby, ku ktorým patrí aj láska k sebe samému – sebaláska. Kto má lásku v sebe, je schopný ju rozdávať aj pre druhých ľudí. Mnohí z nás však chápu lásku k sebe samému ako niečo negatívne a to hlavne preto, lebo sa takáto láska spája s egoizmom. Avšak pozitívna sebaláska má najdôležitejší prvok v sebaúcte. Ten, kto si vie vážiť seba samého, vie si ctiť a vážiť aj druhého človeka (Gál, 1998, s 5).

Všeobecne vládne názor, že láska k iným ľuďom je cnosť a milovať samého seba je hriechom. Predpokladá sa, že seba samého milujeme viac ako druhých a že sebaláska je to isté ako sebecko. Tento názor má však dlhú tradíciu. Pri položení otázky, či je sebecko totožné so sebaláskou, alebo či je azda spôsobené jej nedostatkom, musíme v prvom rade upozorniť na logický omyl v názore, že sa láska k iným a láska k sebe vzájomne vylučujú. Z tohto usudzujeme, že ak je cnosťou milovať svojho blížneho, musí byť aj cnosťou, nie nerestou milovať seba samého. Láska k vlastnému bytiu je neoddeliteľne spätá s láskou

k druhej osobe. Všetci, ktorí dokážu milovať iných, dokážu milovať aj seba samého. My sami musíme byť objektom svojej lásky rovnako ako iná osoba a potom môžeme povedať, že akceptovanie vlastného života, šťastia a rastu má korene v schopnosti milovať. Keď dokážeme produktívne milovať, milujeme aj samých seba, avšak keď dokážeme milovať len iných, vôbec nevieme milovať. Láska k sebe samému nie je to isté ako sebecko, sú to protiklady, pretože sebecký človek myslí len na seba, chce všetko len pre seba, neteší ho dávať, teší ho len prijímať, nezaujíma sa o druhých a v podstate nevie ani milovať (Fromm, 2006, s. 68-71).

Najdôležitejším posudkom, ktorý budeme robiť, bude posúdenie svojho vlastného života. Najrozhodujúcejší je postoj, ktorý máme voči sebe, pretože to, čo si o sebe myslíme, ovplyvňuje to, ako sa cítime, po čom túžime a samozrejme aj to, čo očakávame od života. Nesmieme však klesnúť k nízkej sebaúcte, pretože tým dávame ostatným najavo, aby si nás nectili, zabúdali na nás, ignorovali nás a šliapali po nás. Boh chce, aby sme milovali seba samého a dokonca aj Ježiš Kristus nás nabáda k tomu, aby sme milovali blížneho svojho ako seba samého. Sme deti Božie s jedinečným a neopakovateľným obrazom a podobou samého Boha. Toto si o nás myslí Boh a nenávisť seba samého by bola veľkým rúhaním (Powell, 1998, s. 48-50).

Na základe porovnania názorov od dvoch predchádzajúcich autorov si myslíme a súhlasíme s nimi, že úcta a láska k sebe samému je veľmi dôležitá. Určite je pravdivou myšlienkou aj to, čo sme už viackrát spomínali, že človek, ktorý má rád seba samého, má rád aj svojho blížneho. Keď sa zamyslíme a pouvažujeme nad človekom, ktorý by bol egoistom - nenávidel by seba samého, určite by nemal rád ani svojho blížneho. A naopak, ak má človek v láske a úcte seba samého, je veľkou pravdepodobnosťou, že miluje aj svojho blížneho. Láska je zakotvená niekde v nás, v našom srdci, a preto musíme v prvom rade začať od seba samého, naučiť sa prejavovať lásku k sebe a potom ju budeme schopní rozdávať aj medzi svojich blížnych. Kresťania – katolíci vedia, že sme deti Božie, ktoré sa musia snažiť ísť príkladom aj pre ostatných.

Podľa L.L. Hayovej, učiť sa mať rád seba samého je veľkým dobrodružstvom. Preto je potrebné začať sa učiť láske k sebe, nie zajtra či o týždeň, ale hneď teraz. Mnohí ľudia trpia nedostatkom sebaúcty, preto je veľmi ťažké mať rád seba samého. Myslíme si, že máme veľa chýb a to nás nabáda k tomu, že sa nemôžeme mať radi takí, akí sme. Nespokojnosť so sebou je určitý návyk, avšak ak vieme byť teraz so sebou spokojní, ak sa vieme mať radi, potom vstúpi do nášho života dobro, ktoré budeme vedieť prijímať a tešiť sa z neho. V prvom rade sa musíme naučiť mať radi samých seba a potom dokážeme

chápať a milovať aj tých druhých. Nie je v našich možnostiach zmeniť ľudí, pretože by sme stratili veľa energie. Musíme začať zmenu od seba samého, využiť energiu na svoju premenu a na základe toho sa budú aj ostatní ľudia k nám správať ináč. Láska k sebe samému je len v našich silách a potom nás už nič nedokáže ponížiť, žiadne zlé správanie voči nám (Hayová, 1994a, s. 107, 126-127).

„Milovať budeš Pána, svojho Boha, celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou myslou! To je najväčšie a prvé prikázanie. Druhé je mu podobné: Milovať budeš svojho bližneho ako seba samého!“ (Mt 22, 37-39). Tu môžeme vidieť, že sa prevažne hovorí, milovať Pána a milovať svojho bližneho a nikde sa však nespomína, že človek má milovať aj seba samého. Ľudia milujú predovšetkým seba samého a akosi zabúdajú na lásku k Bohu a lásku k bližnemu. Prečo je to tak? Na tieto dve prikázania akosi nezostáva čas a v prípade, keď niečo z lásky človeku aj zostane až potom ju dá Bohu a svojmu bližnemu. Každý deň sa stretávame iba so sebaláskou, pretože vieme, že najprirodzenejšou, najpevnejšou a najzaužívanejšou tendenciou je milovať seba, jesť a piť, uspokojovať seba a vziať aj to, čo nie je naše ale susedove (Aivanhov, b. r. vyd., s. 12-13).

Porovnali sme vyššie uvedené názory a myslíme si, že u mnohých ľudí je pravdou to, že človek mnohokrát pozerá len na seba samého a zabúda na svojho bližneho ale aj na Boha. Láске k sebe samému je potrebné sa učiť nepretržite, pretože práve na základe lásky k sebe samému budeme schopní milovať aj ostatných ľudí okolo seba. Nesúhlasíme však s názorom, že každý deň sa stretávame iba so sebaláskou. V našej spoločnosti môžeme pozorovať a stretávať sa aj s prejavom lásky k bližnemu a to napríklad vo forme objatia, bratského napomenutia, že robí chybu s úmyslom mu pomôcť a poradiť, v prejavení dobrého skutku či milého slova. Človek prejavuje aj lásku k Bohu, ale mnohokrát až vtedy, keď pociťuje zradu či nedostatok prejavenej lásky zo strany svojich blízkych.

J. Powell sa vyjadril: „ Zdá sa, že väčšina z nás sa naozaj neteší z daru života, alebo nežije naplno. Skúmatelia ľudskej prirodzenosti hovoria, že hlavným dôvodom je, že nemilujeme a dokonca ani veľmi nemáme radi seba samých. Máme vnútorný obraz, ktorý je škaredý a poškodený. Nedokážeme si predstaviť, že ak by nás niekto skutočne poznal, mohol by nás milovať. Niekto múdro poznamenal, že pre väčšinu z nás biblický príkaz: „Miluj svojho bližneho ako seba“ by mal znieť: „Miluj seba a budeš milovať svojho bližneho“. Ak nenávidíš seba, tvoj blížny nebude mať šancu. Ak si neceníš Božie dary v sebe, nebudeš si ceniť jeho dary v iných“ (Powell, 1998, s.60). Ďalej sa autor zamýšľa nad tým, že nie je dobré sa porovnávať s inými. Vždy sa nájde niekto, kto je lepší, krajší, múdrejší a má viac ako my. Keď sa porovnáваме s inými, stratíme zmysel pre svoju

jedinečnosť, pretože aj tak je každý jeden z nás jedinečný, je „originálom“ u Boha. Boh chcel stvoriť ľudí na túto zem, chcel, aby sme boli sami sebou, pretože on nás nekonečne miluje, avšak nechce, aby sme sa porovnávali s niekým iným (Powell, 1998, s. 61).

Myslíme si, že v dnešnej dobe je určite pravdou aj to, že medzi nami žijú mnohí ľudia, ktorí nemajú radi samých seba, ba dokonca sa nenávidia. Títo ľudia o sebe pochybujú, pochybujú aj o tom, či ich má rád Boh a tiež aj ľudia v spoločnosti. Je to však nesprávne prejavovaný vzťah k sebe samému, čo môže mať negatívny vplyv aj na vzťahy k blízkym. Svoj názor zmeníme asi až vtedy, keď si uvedomíme, čo znamená pre nás láska. Láska je veľkým darom, darom od Boha a ak sa chceme naučiť dávať a prijímať lásku, musíme sa v prvom rade naučiť milovať samých seba.

Podľa E. Fromma sme my sami, ale aj iní „objektom“ svojich citov a postojov. Postoje k iným a k sebe samým sú vzájomne prepojené, nie sú protirečivé. Tu môžeme povedať, že všetci, ktorí dokážu milovať iných, milujú aj seba samých. Láska je nedeliteľná, v spojení medzi „objektmi“ a vlastným ja. Pravá láska znamená starostlivosť, zodpovednosť, poznanie a rešpekt. Láska k jednému človeku zahŕňa v sebe lásku k človeku ako takému (Fromm, 2006, s. 70-71). Ďalej sa autor vyjadril: „Z toho vyplýva, že moje vlastné „ja“ musí byť natoľko predmetom mojej lásky ako druhá osoba. Kladný postoj k vlastnému životu, šťastiu, rastu, slobode pramení v schopnosti milovať, t.j. v starostlivosti, úcte, zodpovednosti a poznaní. Ak je niekto schopný tvorivej lásky, miluje aj seba, ak môže milovať len iných, nemôže milovať vôbec“ (Fromm, 1966, s. 58).

Keby nám niekto položil otázku a spýtal by sa nás na náš hodnotový rebríček, naše odpovede by boli určite rôzne. Preferencie hodnôt sa počas života menia a mnohokrát si význam hodnôt ani neuvedomujeme - uvedomíme si ich až vtedy, keď ich stratíme. Môžeme tiež povedať, či ide o deti, mládež, dospelých alebo starých ľudí, každý jeden si pod pojmom „hodnota“ predstavuje niečo úplne iné.

2.3 Hodnoty v živote človeka

Aké sú hodnoty v živote človeka? Na túto otázku sa v dnešnej dobe len veľmi ťažko odpovedá. Myslíme si, že všetko to, čo predstavuje nejakú hodnotu, má pre nás určitý zmysel. Slovičko „hodnota“ môže byť definovaná rôznym spôsobom. Niekto by povedal, že najväčšou hodnotou by mal byť pre nás náš život, iní zase za svoju hodnotu považujú slobodu, dôstojnosť, materiálne či hmotné statky a podobne. Môžeme teda povedať, že hodnota je určitá priorita, ktorá je súčasťou nášho každodenného života.

L. Lencz sa vyjadril: „Na otázku, čo je skutočnosť, existencializmus dáva odpoveď, ktorá je vyvážením a syntézou jednostrannosti materializmu a spiritualizmu. Tieto smery, ako sme už povedali, pripúšťajú iba jeden typ alebo spôsob bytia. Materializmus vysvetľuje všetko ako výsledok hmotných síl, človek nie je nič iné ako výkvet tvorivých síl hmoty a jeho zápasy, dejiny, kultúra, aj náboženstvo sú priamym alebo nepriamym dôsledkom zaobstarávania hmotných potrieb. Na druhej strane spiritualizmus a jeho obmeny berú vážne subjektívnu, duchovnú stránku života človeka, avšak zanedbávajú vecnú, hmotnú stránku skutočnosti. Navyše oba smery pripisujú svojmu preferovanému typu bytia absolútny nepodmienený ráz. Naproti tomu existencializmus zdôrazňuje, že človek je síce subjekt (duch), ale subjekt situovaný vo svete“ (Lencz, 1992, s. 86).

„Spoločnosť je potrebná na uskutočňovanie ľudského povolania. Aby sa tento cieľ dosiahol, je potrebné rešpektovať správnu hierarchiu hodnôt, ktorá „materiálne a prirodzené dimenzie podriaďuje dimenziám vnútorným a duchovným“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 471).

Myslíme si, že hierarchia duchovných a materiálnych hodnôt je u každého jedného z nás odlišná, a preto je veľmi dôležité vstúpiť práve duchovné bohatstvo do našej spoločnosti. Z reality vieme, že ľudia v dnešnej dobe sa „ženú“ za materiálnym bohatstvom a na druhej strane sa na duchovné bohatstvo akosi zabúda, čo je negatívnym prvkom pre našu spoločnosť.

J. Lacroix povedal: „Hmotné vlastníctvo vedie k nepriateľstvu: všetko, čo človek môže vlastniť iba s vylúčením druhého, je žriedlom konfliktu. Duchovné statky môže naopak používať každý v celej ich úplnosti, aj keď z nich čokoľvek ubudne“ (Lacroix, 1970, s.115, voľne prelož. JM). Dospeli sme teda k názoru, že duchovné hodnoty sú základom porozumenia a usporiadania vo svete, avšak v súčasnej dobe sa z našej spoločnosti častokrát vytrácajú.

Podľa S. Gálika: „S rozvinutím duchovného potenciálu veľmi úzko súvisí aj prehĺbenie oslabenej identity človeka. Súčasný jednorozmerný, civilizovaný človek stráca kontakt so svojím bytostným základom, prechádza nespočetnými zmenami, ktoré sú však povrchného charakteru. To všetko vedie k odcudzeniu, rôznym psychickým problémom, strate zmyslu alebo rezignovanej ľahostajnosti. Rozvíjanie duchovného potenciálu človeka podľa neho zároveň prehľbuje a posilňuje identitu človeka“ (Gálik, 2010, s. 56). Taktiež sa má chápať aj ľudské spolužitie ako skutočnosť duchovného poriadku, ako uplatňovanie práv a plnenie povinností, ako výzva na hľadanie mravného dobra, či trvalá ochota podeliť sa s tým najlepším v sebe s inými a tiež ako túžba po stále väčšom a vzájomnom obohatení

duchovnými hodnotami. Toto všetko sú hodnoty, ktoré majú oživovať a usmerňovať kultúrnu činnosť, politické hnutia, hospodársky život, spoločenské inštitúcie a všetky ostatné prejavy sociálneho života (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 471).

Už dlhší čas patrí do zoznamu oblastí, v ktorých sa prejavujú zhubné následky hriechu aj forma materiálneho blahobytu. Človeka priviedlo k tomu, že spája šťastie a spásu s formami materiálneho blahobytu a sociálnej činnosti presvedčenie o vlastnej sebestačnosti a o schopnosti odstrániť zlo, ktoré je prítomné v našich dejinách (Benedikt XVI, 2009, s. 47-48). Ak máme právo vlastníť auto, pekný dom či byt alebo televízor je pravdou, že používanie týchto dobier má byť zamerané na celú ľudskú spoločnosť. Tieto dobrá, ktoré sú našim vlastníctvom, máme používať sociálne. Sú akoby nejakými nástrojmi, ktoré nám umožňujú prejaviť lásku voči ostatným ľuďom v spoločnosti (Schooyans, 1992, s. 44-45).

Myslíme si, že ľudia dnešnej doby sú zaslepení materiálnymi statkami, ktoré nám svet ponúka. Mnohí z nás sú však chudobní na duchu - majú nedostatok duchovného bohatstva, čo je však zásadná chyba ľudí dneška.

Podľa L. L. Hayovej je potrebné sa tešiť zo šťastia iných a zbaviť sa odporu alebo závidosti voči niekomu, kto má viac ako my. Šťastie druhých treba žehnať a je potrebné si vedieť uvedomiť, že ho je dosť pre nás všetkých. Potom budeme od života očakávať, že bude plný radosti a dobra - a život taký aj je (Hayová, 2007, s. 119).

Pre každého jedného človeka je azda jednou z najväčších hodnôt existencie vôbec – „hodnota života“. Z kresťanského hľadiska môžeme práve tu povedať, že Boh je stvoriteľom ľudstva, ktorý stvoril človeka na svoj obraz a dal mu moc vládnuť na tomto svete. Na základe týchto skutočností je každý človek jedinečný a ľudské bytosti sú vzhľadom na svojprávnosť tými najzložitejšími bytosťami na tejto zemi.

2.3.1 Život : dar lásky – dar najcennejší

Kedy sa začína ľudský život? Ľudský život je výnimočným momentom a začína sa presne vo chvíli, keď sa stretne spermia muža a vajíčko ženy a vytvorí prvú bunku jedinečného bytia. Kým bude svet svetom, nemôže mať toto jedinečné bytie nikdy kópiu. Pre svoj život a vývoj obsahuje toto malé bytie všetky potenciálne zložky a tak sa začína život tejto jedinečnej ľudskej bytosti (Javorková – Beňová, 1999, s. 75-76).

H. Rotter sa vyjadril, že z kresťanského hľadiska sú všetci ľudia stvorení Bohom a taktiež sú všetci povolani k večnej spáse. V tom spočíva neoceniteľná hodnota človeka,

ale aj vzájomná rovnosť všetkých ľudí. Každý ľudský život je hodný života a má zmysel. Rovnosť všetkých ľudí sa prejavuje v tom, že sme všetci povolani k večnej spáse (Rotter, 2003, s. 21-22, voľne prelož. JM).

Podľa kresťanskej viery Boh v momente oplodnenia vajíčka stvoril dušu, pričom pri stvorení bolo prihlíadané práve na individuálne osobitosti nového tela človeka. Spolu so svojou individuálnou osobitosťou preberá toto telo na základe zákonov dedičnosti aj určité osobitosti od svojich rodičov a predkov. Teda môžeme povedať, že z vonkajšieho – celostného pohľadu bol splodený celý človek a nie len nejaká jeho časť. Nový človek nie je len dieťaťom matky alebo len otca, nie je len dieťaťom svojich rodičov, ale v prvom rade je aj dieťaťom Boha, ktorý ho stvoril (Letz, 1994, s. 106).

Taktiež aj D.A. Jones hovorí: „Aj keď nepoznáme ani jedného zo svojich rodičov, zostávajú súčasťou nášho príbehu a identity. Učíme sa od našej najbližšej rodiny ako sa zhovárať a vzťahovať k druhým – učíme sa to od našich rodičov, opatrovateľov, bratov a sestier“ (Jones, 2010, s. 50). Už od útleho detstva život svojho dieťaťa formujú práve jeho rodičia, ktorí sa snažia darovať mu svoju lásku a vychovať z neho dobrého, čestného a zodpovedného človeka.

Na základe doterajších štúdií sme dospeli k názoru, že každý ľudský život má hodnotu, pretože bol stvorený Bohom, ktorý nás chcel mať na tejto zemi. Život je preto najcennejším darom, ktorý sme mohli dostať na základe daru lásky.

Mnohokrát si kladieme otázky: Prečo musím žiť, keď som sa nepýtal na tento svet? Veľakrát sa nám zdá náš život neznesiteľný, chýba nám láska, máme strach z budúcnosti, cítime sa sami, utláčaní a myslíme si, že nás nikto nemá rád. Chce sa nám zomrieť, akoby sme mali žiť tento hrozný život. Netreba si však zúfať, je potrebné sa obrátiť ku Vzkriesenému Kristovi a povedať mu o svojej úzkosti, o svojom živote a poprosiť ho o pomoc. On nás chápe a určite nás aj vypočuje. Jedine on nás chce a môže aj potešiť (Javorková – Beňová, 1999, s. 128-129).

„Ľudský život je posvätný, pretože už od svojho začiatku vyžaduje stvoriteľské pôsobenie Boha a navždy zostáva v osobitnom vzťahu k Stvoriteľovi, svojmu jedinému cieľu. Jedine Boh je Pánom života od jeho začiatku až do jeho konca: nikto a za nijakých okolností si nemôže nárokovať právo priamo zničiť nevinnú ľudskú bytosť“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 548).

Veľakrát sa zamýšľame nad rôznymi otázkami, ktoré sa týkajú práve daru zrodzenia nového života. Avšak dospejeme vždy k názoru, že Boh, ktorý je stvoriteľom človeka, nás nadovšetko miluje a požehnáva k plodeniu a množeniu sa na tejto zemi.

„Podstatou tvorcu je čin, ktorým sa dáva k dispozícii niečomu, čo nepochybne svojím bytím v určitom zmysle závisí na ňom, čo sa mu však zároveň javí akosi ďaleko nad všetkým, čo je schopný a čo si môže trúfať hľadať rovno a bezprostredne v sebe samom“ (Marcel, 1971, s. 81, voľne prelož. JM).

Najcennejším darom pre každú ženu – matku je darovať život svojmu dieťaťu. Je to nezabudnuteľný zážitok, pretože je spojený s vedomím narodenia dieťaťa ako jedinečnej a neopakovateľnej bytosti. Zrodenie nového života by malo byť taktiež aj pre každého otca príležitosťou k tomu, aby dokázal vyjadriť žene tým najlepším spôsobom svoju vďaku i svoju lásku a prijať dieťa bez rozdielu pohlavia s radosťou, ako si každé dieťa zaslúži príchodom na tento svet (Brtníková, 1984, s. 73, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že každý nový život, ktorý je počatý z lásky, je veľkou radosťou ženy a taktiež aj muža. Avšak v dnešnej dobe na nás číha zlo z každej strany a stáva sa, že darovanie života, ktoré by malo byť darom lásky dvoch ľudí - darom najcennejším, tou radosťou z príchodu nového človeka nie je. Každé počaté dieťa by malo byť chcené, avšak pravda je úplne iná. V dnešnej spoločnosti dochádza k mnohým predmanželským tehotenstvám, k mnohým znásilneniam a práve toto všetko vedie k tomu najhoršiemu – k „nechceným deťom“ – k potratom. Je to tvrdá realita dnešnej doby, avšak človek by sa mal usilovať o to, aby bola zachovaná hodnota osoby – hodnota ľudského života. K ďalším dôležitým hodnotám v živote človeka patrí tiež sloboda a ľudská dôstojnosť.

2.3.2 Sloboda a ľudská dôstojnosť – hodnoty človeka

Z kresťanského hľadiska by sme mohli slobodu charakterizovať nasledovne: „Sloboda je v rozume a vo vôli zakorenená schopnosť konať alebo nekonať, urobiť to alebo ono, a tak vykonať sám od seba vedomé a dobrovoľné činy. Slobodnou vôľou každý disponuje sebou samým. Sloboda je v človekovi sila, ktorá mu umožňuje rásť a dozrievať v pravde a v dobre. Sloboda dosahuje svoju dokonalosť, keď je zameraná na Boha, ktorý je našou blaženosťou“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 443). Človek sa stáva slobodnejším, čím väčšmi sa usiluje konať dobro.

Myslíme si, že sloboda človeka môže byť aj zneužitá. Zneužíva sa vtedy, keď si zvolíme neposlušnosť a zlo, ktoré je tak v dnešnej dobe veľmi rozšírené všade okolo nás. Sloboda človeka je v súčasnosti mnohokrát obmedzovaná rôznymi tlakmi a okolnosťami zo strany spoločnosti. Je však potrebné týmto tlakom odolávať a vybudovať si vlastnú cestu na dosiahnutie svojej slobody.

Pri položení si otázky, či je sloboda nevyhnutnou podmienkou ľudského skutku by sme mohli odpovedať, že nemôžeme hovoriť o morálnosti, keď sa nachádzame mimo slobody. Skutočnosťou je, že sme stvorení na Boží obraz a Boh nás stvoril v slobode a pre slobodu. Nekonečná sloboda nekonečnej lásky je v Bohu a tým, ktorí sa od neho slobodne odvrátili, je ponúkaná opäť jeho sloboda. Takto sa prejavuje jeho láska, ktorá je taká dokonalá.

Podľa J.Semivana nám naša viera hovorí, že nás Boh stvoril v slobode a pre slobodu. O slobode, ktorá sa týka morálneho života môžeme hovoriť ako o základnej slobode a o slobode voľby. Sloboda nášho sebaurčenia a smeru nášho života je povzbudenie vyjadriť sám seba v rámci svojich vlastných limitov. Ak odmietneme našu vlastnú slobodu, dávame najavo, že nie sme schopní ani ochotní prijať na seba zodpovednosť. Základná sloboda smeruje k milujúcemu vzťahu k Bohu, pretože Boh je nekonečným cieľom nášho života. Sloboda voľby sa uplatňuje v našich každodenných rozhodnutiach a situáciách. Pri slobode sa môže človek rozhodnúť medzi viacerými možnosťami. Platí to hlavne o základnej slobode – čiže o smere života, ktorý si človek vyberie. Sloboda voľby nám zasa ponúka slobodné rozhodnutia v bežných situáciách a pri bežných rozhodovaniach (Semivan, 1998, s. 48-50).

Nie všetci ľudia vedia správne zaobchádzať so svojou slobodou. Nové pomery zastihli mnohých mladých ľudí nepripravených, čo znamená, že si mladí ľudia uvedomovali iba novú slobodu a nie zodpovednosť, ktorú sloboda prináša. Slobodu treba spojiť so zodpovednosťou, aby nepôsobila ako vábivá priepasť, pretože už mnohí mladí ľudia sa stali obeťami jej lákavosti. Preto je veľmi potrebné, aby rodičia pripravili mladú generáciu na riešenie problémov v nových situáciách, ktoré vyžadujú aj vzťah k zodpovednosti (Chorvát, 1982, s. 78-80).

„Človek nie je len poznávajúca a myslíaca bytosť, ale aj bytosť slobodne chcejúca a konajúca, ako aj hlboko duchovne cítiaca. Vo všetkých týchto troch základných činnostiach – poznávanie a myslenie, chcenie, konanie a cítenie – sa človek prejavuje na základe svojho špecificky ľudského bytia. Tieto tri základné činnosti sa zjednocujú v ontogenéze človeka. Jednostranné presadzovanie jednej z týchto troch činností na úkor ďalších dvoch vedie k nelegitímnym krajnostiam intelektualizmu, voluntarizmu a emocionalizmu“ (Letz, 1994, s.69). Autor ďalej hovorí, že človek stále rastie do slobody, určuje sa, dáva sa určovať druhým, rozhoduje sa a disponuje sebou samým. Je však potrebné narastať v duchovnom živote, pretože aj všetky základné činnosti človeka sa uskutočňujú práve v duchovnosti (Letz, 1994, s. 69-70).

Na základe preštudovaného sme dospeli k názoru, že sloboda je veľkým darom od Boha a tiež aj schopnosť, ktorou disponuje každý jeden z nás. Slobodu môžeme charakterizovať ako základ bytia človeka, tiež ako nejaký vnútorný priestor, ktorý nám nemôže nikto vziať a podobne. Aj keď je v súčasnej dobe naša sloboda obmedzená, pomáha nám vyjadriť „seba samého“. Je duchovnou vlastnosťou, po ktorej neustále túžime.

Dôstojnosť. Ako môžeme vysvetliť tento veľmi dôležitý pojem? Môžeme hovoriť o dôstojnosti kráľa, učiteľa, o dôstojnosti kňaza a podobne. Dôstojný sa viaže na pojem „vážny“ a to hlavne v cirkevných hodnostiach. Slovičko dôstojnosť sa tiež používa vo význame vznešenosť. Hodnotovo vyšší a vznešenejší je ten, kto je vznešený (Seiler – Seilerová, 2010, s. 13-14). Dôstojnosť má viacero podôb a môže byť: rolová, kmeňová alebo ľudská. Má dve stránky a to zo strany spoločnosti musí byť úcta k jedincovi a tiež aj reflexia étosu spoločnosti ako česť individua.

Učenie o ľudskej osobe predkladá Katechizmus katolíckej cirkvi nasledovne: „Dôstojnosť ľudskej osoby má pôvod v stvorení človeka na Boží obraz a podobu, uskutočňuje sa v jej povolaní k Božej blaženosti. Je vlastnosťou človeka slobodne smerovať k tomuto završeniu. Svojimi vedomými a dobrovoľnými činmi sa človek buď zameriava, alebo nezameriava na dobro prisľúbené Bohom a dosvedčované morálnym svedomím. Ľudia budujú samých seba a vnútorne rastú, z celého svojho zmyslového a duchovného života utvárajú materiál svojho rastu. S pomocou milosti rastú v čnosti, vyhýbajú sa hriechu, a ak sa ho dopustili, odovzdávajú sa ako márnотratný syn do milosrdenstva nášho nebeského Otca. Tak dosahujú dokonalosť v láske“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 437).

Súčasťou dôstojnosti ľudskej osoby je aj sloboda rozhodnúť sa ako konať, a preto musíme vždy jednoducho rešpektovať dôstojnosť ľudskej osoby a tiež aj kresťanskú slobodu. Človek sa nemôže rozhodovať za druhých, ale môže pomôcť druhému, podať mu pomocnú ruku, poskytnúť radu, či urobiť nejaké rozhodnutie. Za vlastné rozhodnutia sa musíme naučiť vziať zodpovednosť do vlastných rúk a tieto rozhodnutia aj prijímať a to najlepšie ako vieme (Jones, 2010, s. 26-27).

Ľudia dosahujú svoju slobodu, dôstojnosť a dokonalosť práve v láske. Keď vnútorne rastú, budujú samých seba, odovzdávajú sa a vyhýbajú sa hriechom. Okrem iných cností sú viera, nádej a láska veľmi dôležité v živote každého jedného človeka a viažu sa k jeho hodnotám.

2.4 Viera, nádej a láska

Všetky tieto tri postoje a to viera, nádej a láska označujú ľahko diferencované aspekty vedomej a slobodnej oddanosti človeka Bohu. Viera znamená dôveru a môžeme ňou rozumieť sebaodovzdanosť, nádejou sa myslí tá istá odovzdanosť a láska zase vyjadruje naplnenú obšťastňujúcu dimenziu, ktorá zostáva aj po viere a nádeji (Furger, 2003, s. 47-48, voľne prelož. JM).

„Viera je teologická cnosť, ktorou veríme v Boha a veríme všetko, čo nám povedal a zjavil a čo nám Cirkev prikazuje veriť, lebo Boh je pravda sama. Náš morálny život má svoj prameň vo viere v Boha, ktorý nám zjavuje svoju lásku. Dar viery ostáva v človeku, ktorý proti nej nezhršil. Nádej charakterizuje nasledovne: „Nádej je teologická cnosť, ktorou túžime po nebeskom kráľovstve a šťastí vo večnom živote, skladajúc svoju dôveru Kristových prisľúbení a závisiac nie od našej vlastnej sily, ale od pomoci milosti Ducha svätého. Cnosť nádeje odpovedá túžbe po šťastí, ktorú Boh vložil do srdca každého človeka. Podľa autora charakteristika lásky znie: „Láska je teologická cnosť, ktorou milujeme Boha nadovšetko kvôli nemu samému a svojho blížneho ako seba samého kvôli láske k Bohu. Ako ovocie Ducha a plnosť Zákona láska zachováva Božie prikázania“ (Semivan, 1998, s. 7-81).

Dospeli sme teda k názoru, že všetky tieto tri cnosti sú duchovného charakteru. O viere by sme mohli povedať, že je určitou formou poznania, že v niečo veríme. Spočíva však aj v neistote. Veríme nie v niečo, ale v niekoho, v nejakú bytosť alebo v Boha, veríme v toho, kto nám niečo sľubuje alebo zaručuje. Viera sa tiež spája s dôverou – veriť znamená dôverovať. J. Šlosiar povedal: „Dôverujeme len osobám. Dôverujeme Prozreteľnosti, ktorú si predstavujeme ako niečo osobné a vedomé, ale nie Osudu, ktorý je čosi neosobné. Preto aj veríme tomu, kto nám vraví pravdu, kto nám dáva nádej, ale nie priamo bezprostrednej pravde, ani nie samotnej nádeji“ (Šlosiar, 2000, s. 87). Viera je samotná vôľa a tiež duševná sila človeka. Nádej a láska sú taktiež veľmi dôležité cnosti, ktoré spájajú ľudí v spoločnosti. Nádej je vlastnosťou lásky a udržuje sa len prostredníctvom nej. Práve láska pozerá do budúcnosti a prebúdza v nás vieru v Boha. „Láska dúfa, dúfa stále a neúnavne, a láska k Bohu, naša viera v Boha je predovšetkým nádejou v Neho. Lebo Boh neumiera, a kto dúfa v Boha, bude žiť večne. A našou základnou nádejou, koreňom a kmeňom všetkých našich nádejí, je nádej vo večný život. A ak je viera podstatou nádeje, táto je zase jej formou. Kým nám viera nedáva nádej, je vierou beztvorou, neurčitou, chaotickou,

potenciálnou, je to len možnosť viery, túžba po viere. Ale v niečo človek musí veriť, a verí v to, v čo dúfa, verí v nádej“ (Šlosiar, 2000, s. 93).

Slovo „láska“ nie je jednoznačné, má rozličné významy. Lásku môžeme tiež charakterizovať, že je vždy vzájomným vzťahom osôb. Môžeme povedať, že v každej láske je obľúbenosť či dobroprajnosť. Jedna z mnohých podôb lásky je aj láska medzi ženou a mužom, v ktorej sa spoločné prvky lásky nachádzajú vo svojej špecifickosti. V slove „láska“ sa zlučuje množstvo jej významov (Wojtyła, 2003, s. 61-62). Láska má mnoho podôb a k jej podobám patrí napríklad láska muža a ženy, láska rodičov k svojim deťom, priateľstvo a mnohé iné. Milovať niekoho znamená milovať ho pre neho samého a potom môžeme povedať, že hlboká láska túži predovšetkým po jeho šťastí. Nemožno skutočne milovať bez darovania svojej slobody, a preto hľadať šťastie človeka, ktorý ma ľúbi znamená prispievať k vlastnému šťastiu. Takto môžeme charakterizovať lásku ako vzájomný a slobodný dar. Láska nie je len akési splynutie dvoch osôb, ale je tiež vzájomným darom dvoch slobodných bytostí so všetkým čo majú: telo, srdce, duch a tiež aj to najdrahšie, čo majú – život. Lásku môžeme charakterizovať aj ako smer k túžbe po úplnom darovaní sa tomu druhému (Javorková - Beňová, 1999, s. 11-13). Myslíme si tiež, že láska je v nás – v ľuďoch, je skrytá v našom srdci, nedá sa zničiť a záleží na každom jednom z nás ako a kedy lásku zo seba vydáme a prejavíme v prospech toho druhého človeka.

3 Jednotlivec v partnerských vzťahoch – formovanie sexuality

K prvej základnej realizačnej forme ľudskej existencie zaraďujeme túžbu prežiť a uplatniť sa napríklad formou spoločensko-politickou angažovanosťou, a to predovšetkým v zamestnaní. Druhou podstatnou dynamickou vlastnosťou človeka je sexualita. Môžeme teda povedať, že existujú ľudia ako muži a ženy. Pohlavnosť sa neobmedzuje len na telesnú oblasť, ale preniká do všetkých existenciálnych oblastí intelektuálnej, psychickej, ale i duchovnej. Nie je riadená inštinktom, ale je daná človeku do kompetencie jeho vlastnej formatívne plánovacej štruktúry, čím sa súčasne stáva mravnou úlohou. F. Furger povedal: „Kresťanská sexuálna etika sa navyše pokúša vidieť a prehliť celú sexuálnu dynamiku človeka vo svetle kresťanského obrazu človeka, poprípade vykúpeného poriadku stvorenia, bez toho, aby pritom prehliadala závažné kultúrne rozdiely. Normy sexuálneho chovania sa totiž silne líšia, i keď toto chovanie nie je nikdy bez noriem a žiadna spoločnosť nikdy neprenehala sexuálne správanie individuálne ľubovôli“ (Furger, 2003, s. 54, voľne prelož. JM). Neexistuje preto všeobecne ľudská sexuálna morálka, ktorá postihuje konkrétnu vec, dá sa však v rôznych podobách rozlišovať na sexuálnu morálku, ktorá sa viacej vzťahuje buď k osobe, alebo len k rozmnožovaniu potomstva (Furger, 2003, s. 54, voľne prelož. JM).

Podľa K. Wojtyły každý človek patrí od narodenia k niektorému z dvoch pohlaví, čiže je od prírody pohlavnou bytosťou. Dokonca aj ten s odchýlkou alebo chorý, má ľudskú prirodzenosť a práve vďaka nej je človekom. Sexuálny pud má u človeka prirodzenú tendenciu prechádzať do lásky a môžeme povedať, že práve jav lásky je výrazne charakteristický pre svet ľudí. V živočíšnom svete sa jav lásky neprejavuje, prejavuje sa iba pohlavný inštinkt. Láska sa od sexuálneho pudu podstatne odlišuje, nie je len jeho prírodnou či psychofyziologickou kryštalizáciou. Prejavy sexuálneho pudu musia byť u človeka hodnotené na úrovni lásky a jeho aktualizáciou prechádzajú do zodpovednosti za lásku. Ako je človek spoločenským tvorom, rovnako je aj pohlavným tvorom. Sexuálny pud nie je len svojskou silou prírody, ale má aj existenčný význam, lebo je úzko spätý s jestvovaním človeka – homo sapiens (Wojtyła, 2003, s. 40-43).

Z histórie sa dozvedáme, že charakteristika sexuality z biblického pohľadu je zachytená v troch podstatných hľadiskách. K prvému hľadisku patrí rozlíšenie človeka na muža a ženu, k druhému môžeme zaradiť to, že zmysel a úloha muža a ženy je v tom, aby sa doplňovali v celom a úplnom ľudskom bytí, pričom sa začína rysovať zásadná rovnosť muža a ženy a k tretiemu hľadisku zaraďujeme schopnosť plodiť. Základný tón

starozákonného poňatia sexuality spočíva v radosť z telesna, z potomkov a nenarušený vzťah k sexu. Zdravá sexualita tu bola aj zneužívaná a spôsobovala pre ľudí pokušenie. Porušenie intímnej oblasti a Božej zmluvy bolo spôsobené prečinom cudzoložstva. Vývoj v tomto období prebiehal od normy vlastníctva ženy, partnerstva s ňou, k zabezpečeniu potomstva a tiež aj k láske a vernosti ako výrazne antropologickým hodnotám. V začiatkoch sa tento vývoj opieral aj o rôzne predpisy, avšak postupne sa od nich oslobodil a sexualitu zaradil do partnerského manželstva. Sexualita sa formovala aj v kresťanskej tradícii a to postupným vývojom. Sv. Augustín tu spomína zlú žiadostivosť človeka – dedičný hriech, ktorým bol človek negatívne ovplyvnený a malo to následok aj na jeho sexualitu a rozkoš. Sexualita ho už neposlúcha, pretože v raji zhrešil pre svoju neposlušnosť. Tvrdí tiež, že pohlavná rozkoš sa môže rozrásť do choroby alebo zvrátenosti. T. Akvinský hovorí, že manželstvo a všetko to, čo k nemu patrí je dobré, či ide o telesnosť, pohlavnosť alebo o rozkoš – nič nie je hriešne, je to všetko v súlade s Božou vôľou. Avšak kresťanská sexuálna etika sa historicky vyvíjala a formovala ešte dlhé obdobia, čo môžeme pozorovať skúmaním práve jej histórie. Ľudská sexualita je naplnená vtedy, keď medzi mužom a ženou je pohlavne podmienený, výlučný, pevný, ale aj partnerský zväzok, ktorý sa cez všetky dejinné zvraty rozvíja. Partneri si musia prejavovať vzájomnú úctu či doplnenie a sexualitu nemôžu však považovať len za nejaký doplnok osoby, ale že je do osoby integrovaná. Podľa F. Furgera: „Samostatnosť osobnosti, lásku a spoločenstvo by preto bolo treba uviesť ako individuálne etické faktory v partnerskom stanovovaní cieľov vytvorených podľa kresťanských biblických vzorov“ (Furger, 2003, s. 60, voľne prelož. JM). Všetky tieto cieľové prvky drží pohromade práve partnerská láska a umožňuje obojstranný maximálny rozvoj osoby, ktorý prebieha v oddaní sa partnerovi, nie však v hľadaní vlastného šťastia a degradovaní partnera. Môžeme teda povedať, že sexualita v plnom zmysle znamená partnerstvo v oddanosti a práve v tom i osobnú integráciu a emancipačné naplnenie šťastia (Furger, 2003, s. 55-61, voľne prelož. JM).

Na základe historického vývoja sexuality sme teda dospeli k názoru, že sexualita má svoje hodnoty a ciele, ktoré je potrebné dodržiavať. V mnohých prípadoch si treba vedieť zachovať zdržanlivosť tela, ktorá je veľmi potrebná pri vzájomnom spoznávaní sa. V súčasnom modernom svete sa veľakrát otvorene hovorí o sexe, ale aj o sexualite, avšak dnešná spoločnosť je veľmi zvrátená a mnohokrát poskytuje nesprávne a chybné ponímanie otázok, týkajúcich sa sexuálnej oblasti života človeka. Masovokomunikačné prostriedky robia veľký tlak hlavne na mladých ľudí, ktorí sú potom zmätení a nesprávne

si vysvetľujú tieto dôležité pojmy ako sú sex, sexualita ale aj intimita. Sexualitu a intimitu si treba vedieť chrániť a udržiavať v tajnosti, pretože sú veľkým darom od Boha.

V Katechizme Katolíckej cirkvi sa uvádza: „Sexualita, prostredníctvom ktorej sa muž a žena navzájom odovzdávajú úkonmi, ktoré sú vlastné a vyhradené manželom, vôbec nie je iba čosi biologické, ale sa týka najvnútornejšieho jadra ľudskej osoby ako takej. Sexualita sa realizuje skutočne ľudským spôsobom len vtedy, ak je integrálnou súčasťou lásky, ktorou sa muž a žena úplne zaväzuje jeden druhému až do smrti“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 569).

Môžeme povedať, že sexuálna výchova sa prejavuje primárne a to prostredníctvom rodičov, súrodencov, ale aj prostredníctvom všetkých blízkych osôb, ktoré sú dôležité pre život dieťaťa ale aj dospelujúceho jedinca. Keď sa pozeráme na sexualitu z biologického hľadiska znamená predovšetkým plodenie potomstva. Je potrebné poukázať aj na to, že život sa má na jednej strane rozvíjať, ale na strane druhej musí byť aj obmedzovaný. Pohlavný sklon človeka je sila, kde človek v láskyplnom vzťahu zakusuje, že láska nie je len vlastným dielom či ovocím vlastnej výkonnosti. Smieť niekoho milovať je veľkým šťastím a milosťou. Rozhodnutím milovať druhého človeka predstavuje rozhodnutie pre lásku a tiež príklon k Bohu. Človek zakusuje Božiu milosť vtedy, keď skutočne miluje (Rotter, 2003, s. 28-30, voľne prelož. JM).

V Svätom písme sa píše: „A stvoril Boh človeka na svoj obraz, na Boží obraz ho stvoril, muža a ženu ich stvoril. Boh ich požehnal a povedal im: „Plodte a množte sa a naplňte zem! Podmaňte si ju a panujte nad rybami mora, nad vtáctvom neba a nad všetkou zverou, čo sa hýbe na zemi!““ (Gn 1,27-28).

3.1 Muž a žena sú stvorení na obraz Božej lásky

„Muž a žena sú stvorení, to znamená, že ich Boh chcel: na jednej strane v dokonalej rovnosti ako ľudské osoby, na druhej strane v ich špecifickom bytí muža a ženy. „Byť mužom“, „byť ženou“ je dobrá a Bohom chcená skutočnosť: muž a žena majú neodňateľnú dôstojnosť, ktorú dostávajú priamo od Boha, svojho Stvoriteľa. Muž a žena sú s rovnakou dôstojnosťou „na Boží obraz“. Vo svojom „byť mužom“ a „byť ženou“ odzrkadľujú múdrosť a dobrotu Stvoriteľa“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 98-99).

V súčasnej dobe sa stretávame s tendenciami, kde je vzťah muža a ženy chápaný na základe myšlienky konkurenčného boja. Rovnosť partnerov vyžaduje, aby sa rovnomerne rozdeľovala medzi muža a ženu starosť o deti a tiež aj deľba domácich prác. Podľa toho,

aby mohla aj žena vykonávať nejaké povolanie mimo domácnosť tak isto ako aj muž. Tiež sa vyžaduje aj to, aby nebol žiaden rozdiel medzi mužským a ženským povolaním. Pre život rodiny je veľmi cenná výchova detí a tiež aj práce v domácnosti, preto by sa nemali zosmiešňovať (Rotter, 2003, s. 23-24, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že keď Boh stvoril muža a ženu v dokonalej rovnosti a v rovnakej dôstojnosti, mali by sa vedieť dohodnúť a rovnomerne si rozdeliť úlohy týkajúce sa výchovy detí ale aj podielu na domácich prácach. Nemá sa však podceňovať úloha ženy, ale ani úloha muža. Ich vzájomné spolužitie nie je o tom, aby muž a žena medzi sebou zápasili, pretekali sa a konkurovali si. Hlavnou podstatou vzájomného spolužitia je vedieť sa dohodnúť, navzájom si prejavovať lásku a tiež si vedieť správne rozdeliť úlohy.

B. Häring sa vyjadril: „Muž a žena sú stvorení pre seba navzájom, takže obidvaja spoločne a každý sám pre seba sú ako bytosti schopné lásky obrazom Boha“ (Häring, 1996, s. 91, voľne prelož. JM). Ďalej hovorí aj o tom, že najväčšou ujmou lásky je nevera, avšak kresťanská láska sa osvedčuje v odpustení. Aj ten nevinný sa musí pýtať sám seba, či sa nestal spoluvinníkom nevery a to nedostatkom prejavenej lásky, nežnej pozornosti alebo aj odoprením nežnosti. Pravá láska však nikdy nezlyhá. Odpúšťajúca láska je vlastnosťou ušľachtilých a rýdzich ľudí, keď sama prosí o odpustenie i pri menšej vlastnej vine (Häring, 1996, s. 95-96, voľne prelož. JM).

Každý človek prežíva lásku tak, v takom rozpätí, ako je schopný, ako je na to pripravený doterajšou výchovou, svojimi povahovými črtami, životnou skúsenosťou a ako mu to umožňuje prostredie, v ktorom žije. Veľmi veľa sklamaní v oblasti lásky dochádza hlavne vtedy, keď od svojho partnera či partnerky očakávame také prejavy lásky, ktoré nie sú schopní zabezpečiť a potom ich ani druhá strana nedokáže prijímať. Je veľmi veľa rôznych spôsobov lásky a schopnosť prežívať lásku je výsledkom zložitej súhry mnohých vlastností človeka. Táto schopnosť sa vyvíja, mení a to nielen vekom, životnou skúsenosťou, celkovou zrelosťou, ale aj vplyvom prostredia a mnohými inými prejavmi. Jedna zo známk duševného zdravia je schopnosť uspokojivo prežívať lásku a vytvárať uspokojivé vzťahy k druhému pohlaviu (Knoblochová, 1964, s. 41-73).

Dospeli sme k názoru, že muž a žena boli stvorení Bohom jeden pre druhého a preto je potrebné, aby sa navzájom milovali tak, ako ich miluje nebeský Otec. Ich láska bude potom pevná a nestroskotá. Láska je však prenasledovaná aj rôznymi negatívnymi vplyvmi, ktoré sa ju snažia zničiť, avšak prejavom kresťanskej lásky je moc v odpustení. Mnohokrát sa nám však stáva, že na svojho partnera alebo partnerku kladieme privysoké

nároky, ktoré nie sú schopní splniť a potom dochádza ku sklamaniu. Môžeme povedať, že lásku je potrebné vedieť prežívať, prejavovať, ale aj opätovať tomu druhému.

Podľa H. Rottera z kresťanského hľadiska je najhlbší zmysel života v zjednotení s Bohom, v láske k blížnemu a v zaujatí určitého postoja k životu a svetu. Taktiež tvrdí, že kresťanské formovanie sexuality preto vyžaduje, aby sa toto stretnutie skutočne stalo symbolom najhlbšieho zmyslu života, odovzdanosti Bohu, prijatím spásy a aby sa nehľadal len zmyslový pôžitok alebo neusilovalo sa len o plodenie potomstva. Sexualita sa vtedy s plnou zodpovednosťou uskutočňuje, keď dvaja partneri nehľadajú spolu len prechodné dobrodružstvo, ale sú si vedomí vzájomnej zodpovednosti. Veľmi dôležité v oblasti sexuálneho správania je aj to, či bol človek akceptovaný a milovaný odmalička, alebo sa musel obísť bez lásky a nehy. K ľudskému životu vždy patrí aj zlyhanie, vina, či stroskotanie, avšak je dôležité ukázať, ako sa vie človek so zlyhaním vysporiadať a nájsť silu znovu vykročiť cestou dobra (Rotter, 2003, s. 11-19, voľne prelož. JM).

A. Laun tvrdí: „Cirkev hovorí najprv niečo iné, niečo, čo naoko nemá nič spoločného s láskou, a predsa je jej nosným predpokladom: Láska medzi mužom a ženou je dôležitá, ale nie je najdôležitejšia. Je obšťastňujúca, ale nie je šťastím. Je zmysluplná, ale nie je úplným a výhradným zmyslom života. Je pre mnohých konkrétnou cestou, ale nie je cieľom, pretože cieľ všetkých cieľov je Boh sám“ (Laun, 1995, s. 13). Autor sa ďalej zamýšľa a konštatuje aj to, že môže prísť sklamanie, či stroskotanie lásky. Je potrebné druhého milovať, ale nesmieme ho zbožňovať, pretože láska na takomto preťažení stroskotá. Pre každého jednotlivo a súčasne pre oboch spoločne je konečným zmyslom a konečným šťastím práve Boh. Toto oslobodzuje lásku od bremena a nie je to však ani dôvodom pre žiarlivosť (Laun, 1995, 13-14).

Na základe týchto skutočností sme dospeli k názoru, že sexualita nie je len o plodení potomstva a dosiahnutí pôžitku, ale je aj hlbokým zmyslom ľudského života. Sexualita je spojená aj so zodpovednosťou, ktorá z nej vyplýva. Veľký vplyv na sexuálne správanie ľudí má však aj to, či im bola prejavovaná láska odmalička, alebo žili bez nej. Nielen v dnešnej dobe, ale aj v minulosti, či v budúcnosti bolo a je veľmi dôležité vedieť prejavovať lásku, vedieť lásku prijímať, ale ju aj dávať. Lásku prijímame najskôr od Boha, potom jeden od druhého a neskôr lásku prijímame aj od svojich detí. Práve tu je tá pravá duchovná hodnota, hodnota lásky, ktorú je potrebné prehľbovať, rozvíjať a vedieť vštepovať aj do srdca svojich detí. Prijímajúca, ale aj dávajúca láska je veľkým požehnaním pre spoločnosť, pretože bez lásky nie je možný život na tejto zemi.

Nemali by sme zabúdať ani na to, že súčasťou života každého jedného z nás je aj starnutie, ktoré má svoju hodnotu, ale má aj svoje problémy. V starobe však človek prežíva samotu horšie, potrebuje viac pochopenia a viac opory. Preto sa staroba prežíva omnoho lepšie, keď ju manželia prežívajú spoločne, vo vzájomnej láske, spolupatričnosti a pomoci. Ako môžeme pozorovať, láska sprevádza človeka vo všetkých obdobiach života. Je veľmi pekným ľudským citom, avšak nie je každému človeku darovaná. Niektorí lásku dostávajú hneď pri narodení, niekomu je láska odopieraná a neustále ju hľadá a túži po nej či v dospievaní, v manželstve a podobne. Aj keď sa okolo nás svet neustále mení, človek stále túži po druhom človeku, túži po láske, ktorú chceme zažiť, poznať, získať, ale tiež aj dávať (Brtníková, 1984, s. 143-148).

V dnešnej spoločnosti sa však stretávame aj s rôznymi inými prejavmi lásky ako je prejav lásky v usporiadanom manželstve či darovanie lásky deťom, ktoré žijú v úplnej rodine so svojimi rodičmi. Prostitúciu, promiskuitu, cudzoložstvo, predmanželský pohlavný styk, manželstvo na skúšku a tzv. „single“, keď sa partneri po narodení dieťaťa rozídu a jeden z nich vychováva dieťa sám, lepšie povedané, dieťa zostane často s tým, koho nemá rado, ale súd mu ho prisúdil (príklad: A. Breivik - Nórsko) a mnohé iné sú pre spoločnosť tienistou a negatívnou stránkou a môžeme ich zaradiť k neprimeraným formám ľudskej sexuality.

3.2 Neprimerané formy ľudskej sexuality

Neprimerané formy ľudskej sexuality sú charakterizované na základe nedostatku čo najväčšieho sociálne otvoreného rozvoja osoby. Ten je pre človeka eticky povinným objektívne ale aj subjektívne, podľa najlepšieho vedomia a svedomia. Môžeme povedať, že v súčasnej modernej spoločnosti sú tieto prejavy nemanželských vzťahov založených na sexualite čoraz viac prejavované a rozširované, čo je hanbou pre každú spoločnosť.

Prostitúciu môžeme zaradiť k jednej z najhorších foriem vykorisťovania, ktorá je síce mravne odmietaná, ale spoločensky uvádzaná za prípustnú. Sexualita je tu zvrátená a človek má za poskytnutie sexuálneho uspokojenia ešte aj zaplatené. Takýto druh práce väčšinou robia také osoby, ktoré sa nachádzajú v hmotnej núdzi, avšak vnútorne klesajú do záhuby. Práve sociálna bieda ľudí vždy znovu a znovu núti k prostitúcií. Na základe verejnej mienky je príležitostný styk s prostitútkou považovaný za prehršok, v ktorom si hlavne slobodný muž preukazuje svoju mužskosť, avšak tento čin je potrebné označiť ako brutálne ľudské vykorisťovanie a to v jeho najhoršej forme (Furger, 2003, s. 65-66, volne

prelož. JM). Aj K.H. Peschke zdôrazňuje, že už v Starom zákone bola rozšírená táto forma sexuálnych vzťahov a bola pomenovaná ako „smilstvo“. V dnešnej spoločnosti môžeme rozlišovať ženskú a mužskú prostitúciu, avšak mužská prostitúcia je omnoho menej rozšírená ako ženská. Západný svet prostitúciu skôr odmieta, avšak východoázijské kultúry a niektoré rozvojové krajiny ju zase skôr tolerujú. „Všetky argumenty proti predmanželským pohlavným stykom sa v rovnakej, alebo ešte v zostrenej podobe obracajú tiež proti prostitúcií. Pohlavný styk je náležitý len vtedy, keď sa dvaja ľudia milujú. Prostitúcia však obsahuje menej osobnej lásky ako ktorákoľvek iná forma mimomanželských sexuálnych vzťahov. Preto je zdrojom ešte väčších depresí a tiesní. K prostitúcií dochádza bez skutočnej lásky medzi mužom a ženou“ (Peschke, 2004, s. 397-398, voľne prelož. JM). Mladí muži, ktorí sú pravidelnými návštevníkmi bordelu si osvoja pohľadanie ženami, ale aj samým sebou. Prostitútky sa mnohokrát stávajú obeťami zlej sociálnej situácie a veľakrát nemajú inú voľbu (Peschke, 2004, s. 398, voľne prelož. JM).

Porovnali sme tieto názory a myslíme si, že s autormi môžeme súhlasiť, pretože je pravdou, že prostitúcia patrí k jednej z najhorších foriem sexuálneho prejavu, za ktorý má dokonca dotyčná osoba ešte aj zaplatené. Aj keď môžeme v súčasnej dobe rozlišovať ženskú a mužskú prostitúciu, ženská prostitúcia je rozšírenejšia a môžeme ju považovať za prejav degradácie osoby ako takej. Prevažne zlá sociálna a finančná situácia núti osoby k takémuto druhu práce. Myslíme si však, že vždy je nejaká iná možnosť, ktorou sa dá vyriešiť nedostatok finančných prostriedkov ako klesnúť do „pazúrov prostitúcie“.

Cudzoložstvo môžeme tiež považovať za nemanželský vzťah vydatej ženy alebo ženatého muža. F. Furger sa vyjadril: „Cudzoložstvo zostáva porušením osobnej vernosti aj vtedy, ak sa nedá pohlavný styk v partnerskom manželstve vzhľadom k okolnostiam (nemoc, neprítomnosť, ktorá je podmienená zamestnaním atď.) fyzicky uskutočňovať“ (Furger, 2003, s. 67, voľne prelož. JM). Podľa K. H. Peschkeho: „Cudzoložstvo je pohlavný styk medzi dvoma partnermi rôzneho pohlavia, kde aspoň jeden z nich nie je slobodný“ (Peschke, 2004, s. 398, voľne prelož. JM). Autor ďalej hovorí, že sväté písma Starého a Nového zákona odsudzujú hriech cudzoložstva tvrdými slovami ako napríklad: „Nescudzoložíš“ (Ex 20,14). Pri cudzoložstve hrozí nebezpečenstvo, že bude splodené dieťa, o ktoré nebude vhodne postarané, pretože jeho rodičia nie sú trvale spojení. Cudzoložstvo môžeme charakterizovať aj ako porušenie sľubu vernosti, ktorý si manželia navzájom sľubovali pri sviatosti manželstva a tiež má škodlivý vplyv aj na lásku, stabilitu a súlad v rodinách osôb, ktoré sa dopustili cudzoložstva (Peschke, 2004, s. 398-399, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že v súčasnej dobe sa cudzoložstvo čoraz viac prejavuje v našej spoločnosti. Ľudia si nevedia chrániť dar lásky v manželstve, nevedia spolu riešiť problémy, ktoré sa vyskytnú v manželskom živote, manželia málo spolu komunikujú, a preto dochádza k rôznym nezhodám a problémom, ktoré sa potom snažia riešiť s niekým „tretím“. Dospeli sme k názoru, že ľudom chýba láska, ktorá je veľmi potrebnou hodnotou v živote každého jedného človeka a na základe ktorej sa dajú vybudovať pekné vzťahy.

Promiskuita. Ako by sme mohli charakterizovať túto formu neprimeranej ľudskej sexuality? Je to voľný pohlavný styk s často striedajúcimi partnermi, kde je pohlavný pomer redukovaný na čisto telesných a pudových záujmoch. Časté striedanie sexuálnych partnerov formuje človeka k tomu, že by si len veľmi ťažko zvykol na jedného pevného partnera. Pri promiskuite hrozí nebezpečenstvo rôznych pohlavných chorôb, vyhýbanie sa zodpovedností za možné otehotnenie a tiež aj neustála výmena a nahradenie sexuálneho partnera.

Predmanželský pohlavný styk a manželstvo na skúšku zaraďujeme tiež k nemanželským vzťahom, čo znamená, že v dnešnej dobe je posunutá hranica možnosti uzavretia manželstva a súčasne dochádza aj ku skoršej pohlavnej zrelosti mladistvých. Z biblického hľadiska sa odsudzuje cudzoložstvo a promiskuita ako formy smilstva, avšak predmanželský pomer cez vzájomnosť a osobnú lásku k partnerovi tiež nezodpovedá biblickému ideálu. Dnes veľmi často diskutovanou otázkou je otázka týkajúca sa „manželstva na skúšku“. Manželstvu na skúšku chýba však podstatná zložka vernosti (Furger, 2003, s. 66-70, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že v našej spoločnosti existujú ešte mnohé iné neprimerané formy ľudskej sexuality, avšak spomenuli sme aspoň tie najfrekvencovanejšie, ktoré sú čoraz viacej rozšírené v dnešnom svete. Pre spoločnosť nie sú tieto nemanželské vzťahy prínosom. Mnohí si myslia, že keď podľahnú prostitúcii, či promiskuite budú mať lepší život. Mnohokrát je to len určitý klam, avšak realita je úplne iná. Mylná predstava ľudí dneška je aj tá, že mnohí mladí ľudia sa potrebujú pred manželstvom bližšie spoznať a vstupujú práve do „tzv. manželstiev na skúšku“. Avšak z kresťanského hľadiska môžeme povedať, že práve v sviatostnom manželskom živote sa dvaja ľudia bližšie spoznávajú a kráčajú spoločnou cestou života. Existujú medzi nami však aj takí ľudia, ktorí majú svoj spôsob života „zasvätený“ slobodnému stavu, ktorý ich naplňuje.

3.3 Slobodný stav ako spôsob života

„Pretože je človek svojou najvnútornejšou podstatou založený pohlavne a je preto ako spoločenská bytosť zameraná na partnerské spojenie, je jeho prirodzeným ľudským právom nárok na manželstvo. Toto právo však nemožno vždy konkrétne realizovať“ (Furger, 2003, s.78, voľne prelož. JM). Z minulosti sa dozvedáme, že práve mladší súrodenci, ktorí nemohli zdediť nejaký majetok alebo podnik, zostali slobodnými. Avšak aj dnes existujú rôzne dôvody, pre ktoré človek zostáva slobodným. Môžeme tu spomenúť rôzne zdravotné či pracovné dôvody, starostlivosť o rodičov, ktorí potrebujú pomoc a mnohé iné, ktoré dotyčným osobám bráni uzavrieť manželstvo. Ako môžeme pozorovať, väčšina foriem slobodného stavu má rôzne príčiny (Furger, 2003, s. 78-79, voľne prelož. JM).

Mnohí ľudia z našej spoločnosti žijú v tomto vynútenom celibáte. Sú to osamotení ľudia, ktorí si z rôznych dôvodov nezaložili rodinu, hoci ju chceli. Takýmito osamotenými ľuďmi nemusia byť staré dievky alebo starí mládenci, avšak stávajú sa osamotenými až vtedy, keď nevyužijú svoje osobné a osobitné povolanie k láske a žijú len pre seba. Mnohokrát si celibát človek nezvolí sám, ale je výsledkom vonkajších okolností zo strany spoločnosti (Salij, 2003, s. 47-49).

Existuje však aj čisto egoistický slobodný stav, ktorý je založený na tom, že dotyčná osoba sa chce vyhnúť zodpovednosti za partnera a za deti, aby si mohla lepšie užívať svoj život. Je to druh slobodného stavu, ktorý pozerá len na vlastný prospech (Furger, 2003, s. 78-79, voľne prelož. JM).

Čo ak sa človek rozhodne žiť sám, nie ani v manželskom živote a nie ani v celibáte? V takomto prípade nie je schopný lásky? Do tejto kategórie zaraďujeme práve slobodné matky, ktoré sa rozhodli dieťa porodiť a vychovávať ho. Určite nemôžeme povedať, že sú hriechne a že urobili niečo zlé. Sú však mnohokrát odsudzované práve okolím, nemajú to v živote ľahké, majú problémy v zamestnaní, každý vidí iba to, čo sa stalo, ale nie to, ako a kedy sa to stalo. Čo ak mnohé slobodné matky boli zneužitá a majú veľkú odvahu dieťa prijať a vychovávať? Môžeme však povedať, že je tu istý zmysel lásky, ktorý je spojený s pokáním, keďže slobodná matka prijala tento svoj ťažký údel. Takúto ženu netreba zatracovať, pretože nevieme bližšie podrobnosti jej stavu. Je potrebné ju vedieť pochopiť, pomáhať jej, aby mohla naplniť svoju materskú lásku v prospech svojho dieťaťa. V prvom rade musíme u takýchto žien oceniť ich lásku k hodnote ľudského života, nakoľko aj keď vedeli, že to pre nich nebude ľahké, dokázali dieťa priviesť na tento svet.

D.A. Jones sa vyjadril: „Nevyberáme si, či chceme existovať. Rodíme sa do existujúcej siete vzťahov, do sveta, ktorý sme sami nevytvorili. Ako postupne rastieme, stávame sa čoraz viac „sami sebou“ a zisťujeme, že musíme žiť svoj vlastný život a rozhodovať sa sami za seba. Sme to my sami, kto sa musí rozhodnúť, čo robiť“ (Jones, 2010, s. 10).

Myslíme si, že každý jeden z nás má slobodnú voľbu svojho povolania. Niektorí sa rozhodne zostať slobodným, iní zasa vstúpia do manželstva, alebo zasvätia svoj život Bohu. Celibát je prejavom lásky k Bohu. Súčasná spoločnosť mnohokrát odsudzuje práve tých, ktorí sa rozhodli vstúpiť do celibátu. Je to však nesprávny postoj zo strany nášho okolia. Naš vnútorný hlas nás nabáda k tomu, kde je naše miesto a kde nás chce mať Boh. „Na počiatku stvoril Boh človeka a ponechal mu možnosť rozhodnúť sa“ (Sir 15,14).

3.3.1 Celibát – prejav lásky k Bohu

Celibát musí byť zvolený slobodne. Bolo by to neoprávnené, keby bol niekto nútený do zasväteného života a bolo by to presne tak isto, ako keby bol niekto nútený aj do manželstva. Naš svet potrebuje svedectvo kresťanského celibátu viac ako kedykoľvek predtým. Musíme si však uvedomiť, že celibát nás upozorňuje na konečný zmysel sexuality. Svet je vždy spútaný žiadostivosťou tela a považuje celoživotný celibát za absurditu. Kresťanské povolania, ktorými sú celibát a manželstvo majú zmysel vtedy, keď rozdiel medzi manželstvom a celibátom nie je chápaný ako rozdiel medzi dovolenou alebo potlačovanou príležitosťou k vybitiu sexuálnej žiadostivosti. Obidva tieto povolania vyplývajú z vykúpenia sexuálnej túžby, ak ich chceme žiť podľa Božieho zámeru (West, 2006, s. 73-75, voľne prelož. JM).

Celibát sa podobá manželstvu – musí vyvierat' z lásky. Môže byť taktiež formou služby láske, pretože ako spoločnosť potrebuje dobré rodiny, tak potrebuje aj tento druh neženatých a nevydatých ľudí, ktorí prejavujú nielen lásku k Bohu ale aj lásku k blíznym. Môžeme povedať, že v každej spoločnosti sú veľmi potrební ľudia, ktorí sa venujú službe v prospech svojho blízkeho (Salij, 2003, s. 47-49).

Porovnali sme vyššie uvedené názory a súhlasíme s tým, že celibát a manželstvo sú podobné a rovnako dôležité, pretože pramenia v láske. Je pravdou aj to, že ako spoločnosť veľmi potrebuje dobré rodiny, ktoré sú základom jej usporiadania, taktiež veľmi potrebuje aj ľudí, ktorí žijú v celibáte. Záleží len na nás samých a musíme sa rozhodnúť každý sám za seba, pre aký druh povolania sa rozhodneme: či vstúpime do manželského života, alebo do dobrovoľného či vynúteného celibátu.

Práve Boh je určujúcim vzťahom pre všetky ostatné vzťahy človeka. Človek sa Bohu bytostne otvára a otvára sa aj k bytiu celého stvorenstva. Toto vedie k novej premene človeka a to v tom zmysle, že človek sa nereflektuje len ako ten, kto existuje v bytostne otvorených vzťahoch k bytiu sveta a k bytiam jeho entít. Človek sa reflektuje tak, že je sám bytostne otvoreným vzťahom voči svojmu Pôvodcovi. Boh stvoril človeka a tým ho primárne totálne aj určil. Stvoril ho však tak, aby človek mohol opäťovať tento pôvodný vzťah svojím vzťahom k Nemu. Človek si postupne uvedomil závislosť svojho vzťahu na Bohu a uvedomil si aj to, že môže mať spoluúčasť na uskutočňovaní svojho vzťahu voči Bohu, ale aj to, že on sám sa môže stať základným vzťahom voči Nemu. Keď nie je osoba človeka dostatočne uskutočnená, zostáva čiastočne uzavretá v individualite a neuplatňuje sa. Takýto človek vstupuje do existenciálnych vzťahov a cez tieto vzťahy sa otvára Bohu, nie je však ešte bytostne otvoreným vzťahom voči Bohu (Letz, 1994, s. 63-64). Myslíme si teda, že je potrebné sa vedieť Bohu otvoriť, nakoľko práve on je našim stvoriteľom, ktorý nás stvoril z lásky a na svoj obraz.

„Stav zasväteného života sa teda javí ako jeden zo spôsobov „hlbšieho“ zasvätenia, ktoré má svoje korene v krste a úplne zasväcuje Bohu. Veriaci v Krista si v zasvätenom živote pod vplyvom Ducha Svätého zaumieňujú zblížša nasledovať Krista, darovať sa nadovšetko milovanému Bohu a v úsilí o dosiahnutie dokonalosti lásky v službe Božiemu kráľovstvu byť v Cirkvi znamením a predzvesťou slávy budúceho sveta“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 241). V katolíckej cirkvi je Boh najvyššou hodnotou a najžiaducejším dobrom. Môžeme povedať, že presný význam Boha závisí od toho, čo človek považuje za najväčšie dobro (Fromm, 2006, s. 74-75). „Boh je láska, a kto ostáva v láske, ostáva v Bohu a Boh ostáva v ňom“ (1 Jn 4,16). Tieto slová jasne vyjadrujú jadro kresťanskej viery, ale aj kresťanský obraz Boha a taktiež aj obraz človeka a jeho životnej cesty. Kresťania môžu vyjadriť svoje základné životné rozhodnutie tým, že uverili v Božiu lásku. Boh nás zahŕňa láskou a a aj my máme túto lásku odovzdávať druhým. Ľudskou láskou je potrebné dať praktickú odpoveď na Božiu lásku. Mnohokrát si kladieme otázky, či vôbec môžeme milovať Boha, ktorého nevidíme a či je možné lásku prikázať? Ako môžeme milovať Boha, keď ho nikto nevidel? Lásku nemožno prikázať, nedá sa vyvolať vôľou, lebo je to pocit, ktorý tu môže a nemusí byť. Veľmi úzko späté sú práve láska k Bohu a láska k človeku. Ak človek nenávidí svojho blížneho, alebo sa pred ním uzatvára, nemožno hovoriť o láske k Bohu (Benedikt XVI, 2006, s. 3-4, 24-25).

Na základe doterajších štúdií sme dospeli k názoru, že celibát je prejavom lásky k Bohu. Tu je potrebné spomenúť aj to, že nielen celibátom, ale aj manželským životom, alebo

životom bez manželstva a bez celibátu sme schopní prejavovať lásku k nášmu Stvoriteľovi. Myslíme si, že človek ako ľudská existencia vo svete má právo sa slobodne rozhodnúť a záleží len na ňom samom, v akom povolání sa rozhodne prežiť svoj život. Môžeme teda povedať, že celibát je vyjadrením snubného významu tela, čo znamená, že povolanie či už k manželstvu alebo aj k celibátu má hlavný zmysel sexuality v sebadarovaní k Božiemu obrazu. Formuje sa tým naša láska buď pre manželský život alebo pre život v celibáte. Práve na základe lásky k Bohu dokážeme milovať aj svojich blízkych. Naučíme sa pozerať na druhého človeka nielen svojimi očami, ale aj svojimi citmi. Ľuďom okolo seba môžeme darovať lásku, ktorú tak veľmi potrebujú. Boh nás miluje svojou nekonečnou láskou, pomáha nám prekonávať ťažkosti, vychádza nám v ústrety prostredníctvom svojho slova, cez sviatosti a taktiež prostredníctvom spoločenstva veriacich. Avšak v súčasnej dobe sa stretávame s nenávidením a pomstou nielen medzi ľuďmi navzájom, ale aj vtedy, keď sa hovorí o Božej láske. Ľudia za mnohé veci obviňujú Boha, ale nevedia si uvedomiť, že všetko zlo pochádza práve od nás samých. V prvom rade sa musíme zmeniť my – ľudia a potom bude život v tejto spoločnosti a na tejto zemi omnoho lepší.

3.4 Láska prejavujúca sa v manželstve a problémy vo vzťahoch

Z reality vieme, že nie je ľahké prežiť s manželom či manželkou celý život a spoločne vychovávať deti. Nebolo to inak ani v minulosti, pretože problémy vo vzťahoch sa objavovali odjakživa. V súčasnej dobe môžeme pozorovať, že počet problémov neuveriteľne narastá, čo je spôsobené práve privysokými očakávaniami od manželstva v spoločnosti, v ktorej sa čoraz viac presadzuje individualizmus. Človek chce vo svojom vnútri stále pociťovať lásku a chce byť za každú cenu šťastný (Grün, 2011, s. 113).

Vieme, že ani jedno manželstvo nie je dokonalé, v každom dôjde k nejakým problémom, ktoré je potrebné riešiť. Základom každého manželstva je láska, ktorá napomáha manželom budovať medzi nimi pekný vzťah. Aj keď v súčasnej dobe môžeme pozorovať skôr krízu manželstiev ale aj rodín, je potrebné si vedieť vypestovať lásku, ktorú môžeme potom rozdávať práve našim najbližším. Láska určite v našich manželstvách a rodinách existuje, avšak musíme ju vedieť vo svojom vnútri objaviť. Aj J. Lacroix sa vyjadril: „Veľkosť človeka nespočíva v tom, čo si človek vytvorí, ale v tom, čo objavuje. Každý objav je však objavom niečoho daného, a teda podriadenie sa objektu“ (Lacroix, 1970, s. 18, voľne prelož. JM).

Áno. Lásku je potrebné vedieť v našich manželstvách objaviť, pretože práve nedostatok lásky, málo porozumenia a vzájomného pochopenia, tolerancie, nezvládanie výchovy detí, rôzne povahové odlišnosti a mnohé iné negatíva, ktoré vplývajú na manželstvá, sú dôvodom ich zlyhania. Myslíme si, že v manželstvách dnešnej doby je veľmi veľa utrpenia, ktoré partnerov ničí a zabíja. Utrpenie nemôžeme zo svojho života vynechať, pretože sa prejavuje v našom každodennom živote. Vďaka tomuto zlu v medziľudských vzťahoch trpíme nielen sami za seba, ale mnohokrát trpíme aj za druhých a vďaka druhým. Preto by sme sa mali nad sebou zamyslieť, neškodiť si navzájom, skôr by sme si mali vychádzať v ústrety, nevyvolávať zbytočné nedorozumenia, ale hlavne si navzájom prejavovať lásku a taktiež si vedieť aj odpustiť. Dospeli sme teda k názoru, že práve prostredníctvom lásky a taktiež aj Božej lásky k človeku sme schopní vyriešiť všetky tieto problémy, ktoré zúria nielen v našich manželstvách, ale aj v celej našej spoločnosti. Súčasná kríza, problémy a utrpenie, ktoré sa týkajú nielen duchovného, ale aj manželského života je dôležité riešiť prostredníctvom pestovania lásky v nás samých. Musíme pochopiť aj to, že práve láska vedie k odpúšťaniu, ktoré je potrebné v našich manželstvách. „Akákoľvek zatrpknutosť, hnev, rozhorčenie, krik a rúhanie aj každá iná zloba nech sú ďaleko od vás. Buďte k sebe navzájom láskaví a milosrdní, navzájom si opúšťajte, ako aj vám odpustil Boh v Kristovi“ (Ef 4,31-32).

Podľa E. Cayceho zmyslom našej existencie je naučiť sa milovať druhých, pomáhať im a rozvíjať našu schopnosť súcitiť s druhými. V láske dosahujeme dokonalosť a postupne si začíname uvedomovať, že cesta dokonalosti vedie cez Boha, ktorý je Cestou, Pravdou a Životom. Autor sa ďalej vyjadril: „Toto je dosiahnuté v Láске. Láska je najušľachtilejším spôsobom ľudského sebvýjadrenia. Nepochádza od Boha, je Bohom. Tým, že ju prejavujeme, prejavujeme božiu silu v nás. Milovať je najväčšou príležitosťou. Láska nám prinesie šťastie tak ako nič iné“ (Cayce, 2010, s. 14). Ak sa usilujeme o vyjadrenie lásky našim blíznym, všetko dobré je časťou nás samých (Cayce, 2010, s. 14).

Mnohí ľudia sú takí obmedzení vo svojej láske, že okrem svojho muža či ženy zabúdajú na celý svet a nič viac pre týchto ľudí nejestvuje. Potom sú títo ľudia stratení kdesi v priestore, pretože si nenavykli chápať lásku širším spôsobom, ochudobňujú ju, znižujú jej význam a môžeme povedať, že to už nie je božská láska, ktorá žiari a zaplavuje všetky bytosti. Skutočná láska je však taká, ktorá obklopuje všetky bytosti. Muž a žena musia byť poučení o širšom ponímaní lásky, aby vedeli prejavovať menej vlastnícky vzťah a žiarlivosť: muž sa bude tešiť, keď uvidí svoju ženu, že má rada celý svet a tiež aj žena bude šťastná, keď uvidí, že jej muž má veľké srdce, ale obidvaja si zachovávajú rozvahu a čistotu.

Takýmto spôsobom bude sobáš zachovaný a to so všetkými tradíciami a pravidlami a aj muž a žena pochopia, že musia viac otvoriť svoje srdce a milovať všetky bytosti bez toho, aby porušili pravidlá vernosti a rozvážnosti. A čo sa týka lásky, mohli by sme povedať, že my ľudia sme veľmi čudní. Mnohí z nás, ktorí zostali slobodní, cítia, že im chýba láska a ľutujú, že nevstúpili do manželstva. Nie sú šťastní ani tí, ktorí vstúpili do manželského zväzku a ľutujú, že to urobili (Aivanhov, b. r. vyd., s. 118-120).

„Keď je totiž Boh vo vzťahu prítomný, nebude láska k partnerovi slabšia, alebo dokonca nudná, ale porastie a bude ešte výraznejšie ako doteraz prameňom radosti a šťastia. Právé náboženstvo „netlmí“ žiadnu pozemskú lásku, ale ju očisťuje od uvedomeného i neuvedomeného egoizmu. Vzdialené od toho, aby ju marilo, prispieva k jej dovŕšeniu. Čím je láska k Bohu väčšia, o toľko väčšia bude aj láska k bytostiam: k mužovi, k žene, k deťom, áno, aj k celému stvoreniu. To všetko sú vlastne katolícke samozrejmosti, ale často sú také neznáme, že sa musia vysloviť“ (Laun, 1995, s. 14). Autor ďalej hovorí aj to, že mnohí ľudia si myslia, že láska je iba fatamorgána, za ktorou my ľudia utekáme a ktorá vždy ostáva tým, či je: snom, ilúziou, či želaním. Takýto názor majú tí, ktorí zažili nejakú trpkú skúsenosť v oblasti lásky. Láska sa nedá zadržať a pre mnohých sa stáva aj nešťastím. Neraz sa vykľuje ako ilúzia to, čo sa začalo ako veľká a neodolateľná láska (Laun, 1995, s. 11-13).

Myslíme si, že mnohí z nás majú vysnívaný manželský život a taktiež aj lásku s ním súvisiacu podľa svojich predstáv a nevidia jej pravú tvár. Od manželskej lásky očakávajú to, čo je nereálne. Keď sa im však tento sen rozplynie, sú z toho nešťastní a nevedia, čo robiť. Lásku je potrebné objavovať, rozvíjať, nie však umelo vytvárať. Z kresťanského pohľadu môžeme povedať, že práve Božia láska nám napomáha k tomu, aby sme vedeli vypestovať, ale aj objaviť už vypestovanú lásku v našich manželstvách či rodinách. Muž a žena boli stvorení Bohom na obraz Božej lásky v ich vzájomnej rovnosti, rozdielnosti, dokonalosti a prirodzenosti. Na základe týchto skutočností usudzujeme, že muž a žena boli stvorení na to, aby sa stali šíriteľmi dávajúcej a prijímajúcej lásky nielen v manželstvách, ale aj v rodinách, v spoločnosti a vo svete.

3.4.1 Povolanie k manželstvu

V priebehu stáročí sa podrobnejšie rozpracúvali isté pohľady na manželstvo, čím sa evanjelium o manželstve trochu ochudobňovalo, čo znamená, že z rôznych iných hľadísk bolo vynaložené úsilie, urobiť z manželstva úplne niečo iné ako by malo byť. J. Ch. Korec

sa vyjadril: „Manželstvo treba vidieť v správnych proporciách Božieho programu. Nepochopíme ho ani tým, že ho budeme podceňovať, ale nepochopíme ho ani tým, že ho budeme preceňovať. Tým, že niektorí znehodnocovali celibát, neumožnili lepšie oceniť manželstvo. V akejsi skrytej logike podceňovaním celibátu aj manželstvo strácalo charakter povolania. Iní podceňovaním manželstva neosožili celibátu. Evanjelium v tomto zachováva akúsi rovnováhu. Dnes sa už všeobecnejšie uznáva, že manželstvo a bezženstvo sú ako spojené nádoby. Hovoríme o povolani k manželstvu a o povolani k celibátu. Obidve cesty sú Božie, sú dar milosti, sú pravým poslaním. Úlohou každého z nás je starostlivo vo svedomí pred Bohom zisťovať, k akému povolaniu nás Boh volá“ (Korec, 2004, s. 98-99). Ak si kresťan zvolí manželstvo ako životné povolanie, má ho prežívať podľa Božích zámerov. Manželstvo môžeme charakterizovať ako dar, avšak jeho nerozlučnosť pripadá ľuďom niekedy veľmi ťažká, dá sa však pochopiť na základe sily, ktorú veriaci človek dostáva (Korec, 2004, s. 98-100).

Aj B. Häring sa zamýšľa a pýta, čo vlastne znamená pre dnešného človeka manželstvo? Alebo, čo znamená slovo „sviatosť“? Čo má manželstvo znamenať pre človeka podľa Božieho úmyslu? Najprv sa hovorilo, že platná manželská zmluva je sama o sebe sviatosťou a dbalo sa aj na to, aby boli jednostonne stanovené právne podmienky a aby boli vypočítané všetky povinnosti manželstva. Taktiež sa tvrdilo, že zmluva daruje potrebnú milosť, pretože je sviatosťou. Zdôrazňovalo sa aj to, že sa musí milovať „nadprirodzeným spôsobom“ preto, lebo manželská láska nie je hlavným, ale je len vedľajším dôležitým cieľom. Reakcia na toto bola však prejavená odmietnutím. Až druhý vatikánsky koncil podáva bližší pohľad na sviatosť manželstva. Autor ďalej hovorí aj o tom, že milosť manželstva je Božím darom a mocným pôsobením jeho lásky. Práve Boh povoláva dvoch ľudí ku vzájomnému darovaniu lásky, ktorá je spečatená rodičovským povolaním voči svojim deťom. Toto je zvláštna milosť manželstva (Häring, 1996, s. 89-90, voľne prelož. JM).

„Boh prebudil lásku v každom manželovi. Skutočnú lásku. Táto láska má hlboký dosah. Povedali by sme až bytostný, ontologický dosah. Otvára zrak pre druhého a v ňom otvára zrak pre život a svet až po Boha. Boh sám prebudil lásku manželov. Len on ju môže aj udržať. Tým, že povolal manželov k trvalému manželstvu, dáva aj silu, aby mu ostali verní, ako je verný sám Boh. A preto manželstvo v kresťanstve je sviatosťou, čiže viditeľným znakom, ktorý naznačuje a zároveň aj dáva milosť. Manželstvo je sviatosť. Sviatosť manželstva je tajomstvo viery. Manželstvo je osobitne vtiahnuté do Božieho plánu, pre ktorý nám Kristu nielen otvoril oči, ale ho i zavřil. Všetky medziľudské vzťahy

lásky majú v nás rásť podľa predobrazu, ktorý je v Bohu – podľa Božej lásky. Kto vysloví v manželstve svojmu partnerovi svoje áno, má to robiť úplne a celkom a bez hraníc. Taká je povaha lásky v kresťanskom manželstve“ (Korec, 2004, s. 101-102).

Na základe preštudovaného sme dospeli k názoru, že kresťanské manželstvo je veľkým tajomstvom – tajomstvom medzi manželmi a Bohom. Pri uzavretí sviatosti manželstva nežijeme už len zo seba, ale žijeme z Božej sily, ktorú sme manželstvom dostali. Pre mnohých z nás však manželstvo posvätné nie je, je chápané len ako nejaká ťarcha, ktorá súvisí so zodpovednosťou. Je to nesprávne chápaný pohľad manželstva, ktorý treba uviesť na správnu mieru. Na základe nášho náboženského rozhodnutia si manželstvo slobodne volíme, preto ho nemôžeme chápať ako „ťarchu“. Je však pravdou, že s manželstvom súvisí aj zodpovednosť. Človek sa cíti viac potrebný a užitočný, keď nesie za niekoho pocit zodpovednosti – je to dar lásky a veľká obeta pre toho druhého, na ktorom nám záleží.

Podľa B. Häringa: „Milosť manželstva je ponuka Božej lásky, výzva k pravej láske. Tá „pôsobí“ a dáva plody len v tej miere, ako sa jeden manžel naozaj otvára láske druhého manžela a pomáha mu, aby partnera stále hlbšie miloval. Manželstvo, v ktorom sa obidvaja manželia nesnažia o tento rast lásky, je bez milosti, pretože zvláštna božská milosť nenašla žiadnu odpoveď“ (Häring, 1996, s. 90, voľne prelož. JM). Ďalej hovorí aj o tom, že sviatosť manželstva znamená prítomnosť Božej lásky a manželstvo sa teda stáva vynikajúcou cestou spásy ako spoločenstvo lásky. Manželstvo ako sviatosť má milosť a poslanie v tom, že manželia pripravujú svoju vzájomnú lásku pre Božiu lásku a pre lásku k svojim blíznym. Manželia sú povolani najskôr k tomu, aby sa vzájomne milovali a potom, aby boli schopní darovať život svojim deťom, milovať a vychovávať ich (Häring, 1996, s. 90-91, voľne prelož. JM).

Vieme, že manželstvo je zväzok dvoch ľudí, muža a ženy, ktoré zahŕňa nielen duchovné, ale aj telesné spojenie ako výraz vzájomnej lásky. Manželstvo je teda naplnené nielen duchovne ale aj telesne. „V manželstve ide kresťanom o čosi viac, nepomerne viac – o to, aby celé ponímanie manželstva vyúsťovalo do rodiny a aby ponímanie rodiny, otcovstva a materstva bolo sväté a veľké. Teda nie egoizmus, nikdy nie v egoizme. V ničom nie egoizmus. Ani v telesných prejavoch nemožno uplatňovať egoistický postoj. Má ísť o skutočnú žičlivosť, o lásku, o toho druhého. Toto všetko si žiada zrelú lásku, ktorá vidí hlavne druhého, usiluje sa o jeho dobro, nezmocňuje sa ho ako veci, ale mu žičí dobro a stále si ho nanovo získava žičlivosťou“ (Korec, 2004, s. 104-105).

Pre manželov je veľkým darom a zosobnením ich lásky práve dieťa, ktoré je pre každé manželstvo veľkým prínosom. Práve v dieťati nachádzajú manželia naplnenie ich vzťahu. Aj J. Lacroix sa vyjadril, že dieťa je stelesnením manželskej jednoty. Splodenie dieťaťa znamená nie tak cieľ manželstva, ale skôr dovŕšenie aktu zjednotenia. Láska znamená pre muža ale aj pre ženu to, že chcú mať spolu dieťa. V skutočnosti môžeme povedať, že dieťa umožňuje žene a mužovi si uvedomiť ich zjednotenie prostredníctvom niekoho tretieho (Lacroix, 1970, s. 51-53, voľne prelož. JM). Aj rodina sa stáva úplnou rodinou až príchodom dieťaťa na svet. Rodičia by mali hneď od počatia začať s prejavovaním lásky svojmu dieťaťu, pretože práve oni sú dávajúcim príkladom lásky svojim deťom.

3.5 Poslanie rodičov a detí v rodinách

Muž ako aj žena majú v manželstve jeden pre druhého nepopierateľný význam a to aj vtedy, že by nemohli mať deti. Prirodzeným ovocím manželstva je dieťa a každý akosi cíti, že manželstvo sa má postupne premeniť na rodinu. Manželia sa stávajú rodičmi a rodičovstvo je pre nich niečo úplne nové, čo vnáša do ich života nový prvok a značne mení ich úlohu (Korec, 2004, s. 108). Autor ďalej hovorí: „Keď sa manželia stanú rodičmi, každý z nich prekračuje osobné hranice svojho čisto individuálneho života, rozširuje sa a roztvára, je ten istý, čo bol predtým, ale zároveň je aj čosi viac. Čím? Je otcom, je matkou. Rodičovstvo tvorí nové vedomie a nový pocit jednoty medzi manželmi, medzi mužom a ženou. Začínajú tvoriť jednotu, ktorej sa nič iné nepodobá, jednotu, ktorá nemá obdobu v nijakom inom zážitku a v nijakej inej spolupatričnosti. Manželia sa stávajú rodičmi svojho dieťaťa. Dali život celkom novej, neopakovateľnej bytosti, dali život novej osobe, dali do pohybu život celkom nového človeka, ktorý ich bude volať otcom a matkou. Tým sa uchovala medzi manželmi samotnými nová spolupatričnosť a nová jednota“ (Korec, 2004, s. 108).

Myslíme si, že každá dospelá žena, ale aj muž túžia stať sa niekedy rodičmi. Manželstvo je práve o tom, že už nepozeralme len na seba, ale žijeme a rozdáваме lásku aj niekomu inému - svojmu manželovi, manželke aj svojmu dieťaťu. Keď sú muž a žena zjednotení v manželstve nesmú popierať a musia počítať aj s tým, že sa môžu stať matkou a otcom. Veď práve deti sú veľkým darom od Boha nielen pre rodičov, ale aj pre celú spoločnosť.

Podľa K. Wojtylu: „Plodenie sa spája s biologickou plodnosťou, ktorej silou sa dospelé jedince každého druhu stávajú rodičmi, rodiac potomstvo, čiže nové jedince toho istého druhu. V druhu homo sapiens sa to deje podobne. Človek je však osoba, a preto

jednoduchý, prirodzený fakt stávania sa otcom či matkou má hlbší zmysel – nie iba „prírodný“, ale aj osobný. Táto skutočnosť nachádza a musí nájsť základné odzrkadlenie vo „vnútri“ osoby. Toto odzrkadlenie je práve v obsahu pojmu „rodičovstvo“. Ľudské rodičovstvo totiž predpokladá celý proces vedomia a voľby vôle spojený s manželstvom, zvlášť s manželským spolužitím osôb. Keďže manželské spolužitie je a musí byť realizovaním lásky na úrovni osôb, treba v nej hľadať miesto pre rodičovstvo. Pohlavné spolužitie muža a ženy v manželstve má len vtedy plnú hodnotu osobného zjednotenia, keď je v ňom vedomé akceptovanie možnosti rodičovstva. Je to jednoduchý výsledok syntézy dvoch poriadkov – poriadku prírody a poriadku osoby“ (Wojtyła, 2003, s. 178).

Kresťanské poňatie hodnoty ľudského života, hodnoty lásky a ochoty slúžiť od manželov vyžaduje aj ochotu k tomu, aby chceli existovať nielen pre svoj vlastný partnerský vzťah, ale hlavne pre svoje deti. Vysokú hodnotu predstavuje hlavne rodičovstvo v univerzálnom zmysle spolu s úlohou zodpovednej výchovy detí. Deti majú tiež vlastné zákonné nároky, ktoré je potrebné rešpektovať a to aj vtedy, keď vyžadujú od rodičov obetavosť a odriekanie. Láska k dieťaťu vyžaduje, aby mu boli poskytnuté najlepšie podmienky pre jeho osobné zrenie a pre jeho vývoj (Rotter, 2003, s. 24-25, voľne prelož. JM).

Dospeli sme k názoru, že pre rodičov aj pre deti je veľmi dôležité si vedieť vypestovať medzi sebou pekný vzťah založený na láske, ktorý bude napomáhať obidvom stranám pre lepšie fungovanie a vzájomný súlad. Myslíme si, že základom dobre fungujúcej rodiny je vzájomná láska manželov, ich súdržnosť, pomoc a vzájomné odpustenie. Práve rodičia sú svojím životom veľkým príkladom pre svoje deti. Fungujúce rodiny tvoria základ spoločnosti, ktorá sa v dnešnej dobe uberať skôr tou nesprávnou a negatívnou cestou. Rodina v spoločnosti stále hľadá, ale aj nachádza svoje miesto, avšak je vo veľkej miere aj ňou ovplyvňovaná. Môžeme pozorovať, že v dnešnom modernom svete je veľmi málo lásky, čo znamená, že nielen pre nás kresťanov, ale aj pre ostatných ľudí by mala byť práve Nazaretská rodina veľkým príkladom - nositeľom a šíriteľom lásky medzi ľuďmi. Rodinu môžeme charakterizovať aj ako prostredie, s ktorým sme najviac spätí a v ktorom platia určité pravidlá. Rodina je aj miestom výchovy detí a rozdávaním lásky svojim najbližším.

J. Lacroix povedal: „Zmysel rodiny vyplýva z toho, že rodina je domovom lásky, to znamená miestom dokonalej vzájomnosti“ (Lacroix, 1970, s. 47, voľne prelož. JM). Autor ďalej definuje manželstvo a hovorí, že spočíva v premene vzájomného sebaodhaľovania vo vzájomné objavovanie sa. Toto objavovanie sa musí diať ustavične, pretože človek môže dovŕšiť svoje bytie len vtedy, keď je objavovaný niekým druhým a tiež to platí aj opačne,

že ten druhý môže stupňovať svoje bytie len vtedy, keď je objavovaný mnou. Toto dvojnásobné objavovanie sa rozvíja vo vnútri rodinného spoločenstva a je základným charakteristickým znakom rodiny. Nesmie však vyplývať z egoizmu oboch partnerov a jeho predpokladom musí byť úplné odovzdanie a bezvýhradné darovanie sa (Lacroix, 1970, s. 49, voľne prelož. JM).

„Rodina je prvotná bunka spoločenského života. Je prirodzeným spoločenstvom, v ktorom sú muž a žena povolaní k darovaniu seba v láske a v darovaní života. Autorita, stálosť a životné vzťahy vnútri rodiny tvoria základy slobody, bezpečnosti a bratstva v rámci spoločnosti. Rodina je spoločenstvo, v ktorom si už od detstva možno osvojiť morálne hodnoty, začať uctievať Boha a správne užívať slobodu. Rodinný život je uvádzaním do života spoločnosti“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 538).

Podľa J. Lacroixa rodina v skutočnosti poskytuje miesto odpočinku, oddychu a tiež vytvára priestor, kde sa človek môže niekomu otvoriť a vyrozprávať. V rodine sa taktiež tlmí vyčerpávajúce napätie súčasného života. Všetci ľudia, ktorí už nemajú dostatok duševnej energie, či sú to starí alebo chorí sa cítia neistí, keď nie sú doma. Keď hovoríme o rodine, niekedy používame aj názov „moje súkromie“, ktoré však nie je len moje, ale mám ho spoločné s ostatnými členmi rodiny (Lacroix, 1970, s. 34-37, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že v dnešnej dobe je veľmi potrebné chrániť postavenie našich rodín. Rodiny sú mnohokrát degradované, zosmiešňované a ich pravý význam je propagovaný úplne inak ako má byť. Človek nachádza práve v rodine tú pravú lásku, ale aj zodpovednosť voči druhým. Tieto duchovné hodnoty, ktorými sú láska, vzájomné spolužitie, dôvera, spolupatričnosť a mnohé iné sa nedajú v žiadnom prípade nahradiť žiadnymi materiálnymi statkami, ktorými sme obklopení. Práve úlohou rodičov je nezanedbať výchovu svojich detí, pretože deti sú našou budúcnosťou, ktorá po nás zostane.

Aj podľa vyjadrenia J. Ch. Korca rodičia chcú, aby po nich niečo zostalo, nejaká viditeľná stopa a práve pozorovaním svojho dieťaťa ako rastie a ako sa rozvíja, majú rodičia tento dobrý pocit. Ich život pokračuje v tomto dieťati a predlžuje sa do budúcnosti. Práve v deťoch prekračujú rodičia svoje osobné hranice života. Snaha žiť ďalej vo svojich deťoch a cez svoje deti má aj svoje úskalia, ktoré môžeme pozorovať na rodičoch, ktorí chcú mať deti len ako nástroj, ako zbraň a aby cez deti splnili to, čo sami nemohli dosiahnuť. Takíto rodičia nevidia v dieťati samostatnú bytosť a osobu a nedokážu uznať svoje deti za nezávislých ľudí, z ktorých treba vychovať samostatné osobnosti. Deti majú pre rodičov cenu len vtedy, keď sa im celkom podrobia, keď príjmu všetky ich plány a uspokojia všetky ich želania. V mnohých rodinách sú zase deti pre rodičov len akousi

drahocennou náhradou za psíkov a mačky, nástroj osobnej prevahy a márnivosti. Pre rodičov, ktorí uznávajú svoje deti ako samostatné bytosti a osoby, sú deti nevyčerpatelným prameňom radosti i osobného uspokojenia. Život takýchto rodičov je akýsi plnší a zrelší. Môžeme povedať, že rodičovstvo človeka mení a to práve pozornosťou a starostlivosťou o dieťa sa rodičia sami menia a rastú. Rodičia sa musia naučiť vychovávať deti, pretože výchova je veľmi namáhavá a je plná úskalí. Nie je dobré, ak si rodičia dieťa úplne podrobia a zlé je aj to, keď rodičia všetko podrobia svojmu dieťaťu a všetko mu aj dovoľia (Korec, 2004, s. 109-111). Autor ďalej hovorí: „Azda najdôležitejšie je, aby obaja rodičia poznali hlavnú zásadu výchovy v rodine a aby si pripomínali: Výchova detí je naša spoločná úloha a náš spoločný problém. Ak budú obaja rodičia pri výchove jednotní, čoskoro objavia, aký význam má dieťa pre ich manželstvo. Cez svoje deti rodičia objavia nový a hlbší zmysel svojho manželstva. Budú mať dobrý pocit osožného života a budú mať aj zadosťučinenie, čosi viac než len náhradu za námahu a starosť. Deti premenia ich domov na ich hrad, plný radosti, ale aj bohatého ľudského života“ (Korec, 2004, s. 111).

Z doterajších štúdií sme dospeli k názoru, že práve rodičia sú prvými vychovávateľmi svojich detí a ich úlohou je správne viesť svoje dieťa na ceste životom, naučiť ho milovať druhých, lásku vedieť nielen prijímať, ale aj rozdávať a stať sa dobrým človekom, ktorý bude pre spoločnosť veľkým prínosom. Dieťa získava tento základ budovania lásky práve v úplnej rodine, ktorá je tvorená obidvoma rodičmi, ktorí sú šíriteľmi lásky a porozumenia nielen vo svojej rodine, ale aj v celej spoločnosti. K tomuto všetkému je potrebná správna výchova, autorita ale aj drezúra zo strany rodičov, ktorá by mala byť založená na princípe lásky.

J. Lacroix sa vyjadril, že v rodine si drezúra, ktorá formuje vonkajšími prostriedkami a výchova, ktorá formuje ducha zvnútra vzájomne pomáhajú. Je v tom vlastný paradox výchovy. Výchova znamená používať aj donútenie, aby slúžilo slobode. Keď chceme mať úspech vo výchove znamená to, aby sa ten, kto je vychovávaný obišiel bez výchovy. Dobrým vychovávateľom je ten, kto je už zbytočný, čiže naučil bytosť niest' za seba zodpovednosť. Práve inštitúcia rodiny je najlepším kultúrnym prostredím pre dieťa. Výchova má dvojité aspekty a to spoločenský a osobnostný. Môžeme povedať, že iba rodina môže zastávať túto dvojité funkciu (Lacroix, 1970, s. 64-66, voľne prelož. JM).

Myslíme si, že v mnohých prípadoch sú deti presvedčené, že rodičia ich neľúbia, keď prítvrdia pri ich výchove, avšak opak je pravdou. V dnešnej dobe je mnohokrát potrebné zdvihnúť výstražný prst a vedieť svoje dieťa správne usmerniť, aby vedelo rozpoznať, čo

je dobré a čo zlé. V Svätom písme sa píše: „Cti svojho otca a svoju matku, aby si dlho žil na zemi, ktorú ti dá Pán, tvoj Boh!“ (Ex 20,12).

Tak ako rodičia prejavujú svojmu dieťaťu obetavú lásku, žiada sa aj od dieťaťa, aby vedelo preukázať úctu a poslušnosť svojim rodičom. Táto detská poslušnosť sa najlepšie pestuje tam, kde rodičia chápu svoju autoritu. Autoritu rodičia chápu ako službu a potom sú pripravený aj na usmernenie svojho dospievajúceho dieťaťa, aby vedelo niest zodpovednosť za svoje konanie a správanie. Prevažne u menšieho dieťaťa sa rodičia snažia zabezpečiť dostatok materskej lásky a rodičovskej starostlivosti, ale snažia sa mu poskytnúť aj bezpečie a teplo rodinnej atmosféry. Výchova a opatrovanie dieťaťa by sa nemali prenechávať iným inštitúciám. Rodina má predstavovať priestor bezpečia a dôstojnosti, kde sa človek môže chrániť pred vplyvom dnešnej modernej spoločnosti. Rodina sa taktiež nemá uzatvárať do seba, pretože ideál kresťanskej lásky spočíva v tom, že človek má byť otvorený aj pre utváranie rodinného života. Rodina sa stáva kresťanskou rodinou vtedy, keď žije podľa vzoru Ježiša Krista v duchu lásky ochotne slúžiť svojmu blížnemu, taktiež v presnejšom vymedzení vzájomnej role manželov, rodičov ale aj detí (Rotter, 2003, s. 25-27, voľne prelož. JM).

Zo skúsenosti vieme, že ochranu a lásku potrebuje nielen dieťa, ale každý jeden z nás. Deti môžeme dokonale zabezpečiť, či už z hygienickej stránky, alebo z materiálnej, ale keď im chýba láska, náklonnosť a nežnosť rodičov, ochorejú a môžeme povedať, že duševne i telesne hynú. V dnešnej spoločnosti dochádza aj k tomu, že mnohé manželstvá sú rozvrátené a partneri sa rozídu. Takýto rozchod deťom veľmi ubližuje, pretože sú ochudobnené o lásku druhého z rodičov. Malo by sa urobiť všetko preto, aby deti nepocíťovali nedostatok lásky, pretože deti majú právo na lásku svojich rodičov a toto právo by malo byť pre ne zachované (Laun, 1995, s. 28).

Podľa H. Rottera, ak majú rodičia primeraný počet detí, sú schopný im poskytnúť aj dostatok lásky, ktorú deti potrebujú. Nie je však dobré mať ani jedináčika, pretože je príliš izolovaný. Ideál kresťanského hľadiska nespočíva v čo najväčšom plodení detí, pretože väčší počet detí môže zmenšiť starostlivosť o jednotlivé dieťa. Tu musí ísť o zodpovedné rodičovstvo a nie o neobmedzenú ochotu plodiť deti. Príslušnú zodpovednosť v takýchto prípadoch nesie aj spoločnosť a štát, pretože by sa nemalo stávať, že rodičia s väčším počtom detí sa ocitnú na hranici chudoby (Rotter, 2003, s. 25-26, voľne prelož. JM).

Ako sú rodičia dávajúcim príkladom lásky voči svojim deťom, tak isto by mali vedieť aj deti prejavovať lásku svojim rodičom. Vzájomná láska povzbudzuje rodičov a deti k tomu, aby si vedeli navzájom odpustiť, ak sa medzi nimi vyskytli nejaké hádky alebo

nedorozumenia. Aj keď sú rodičia pre deti určitou autoritou, základom ich vzťahu by mal byť vypestovaný medzi nimi priateľský vzťah, ktorý je založený na vzájomnom porozumení, láske a ochote si vedieť vždy pomôcť a poradiť. Rodičia by nemali svojim deťom len prikazovať či zakazovať, ale mali by ich naučiť stáť na vlastných nohách, aj keď to bude spojené s mnohými ťažkosťami a chybami. Veď práve rodičia sú príkladom pre svoje deti, ktoré si mnohokrát odnáša do svojho ďalšieho života to, čo prežilo práve v rodičovskom dome. Mnohí rodičia nie sú naplnení láskou voči svojim deťom, deti im prekážajú, pripadajú im zbytočné, zavadzujú im, nevedia a nechcú im prejavovať lásku, ktorú tak veľmi potrebujú. Takíto rodičia nemôžu potom očakávať od svojho dieťaťa, že bude šíriteľom lásky, pretože ono lásku vôbec nepoznalo a ani nezažilo. Je ochudobnené o tento krásny dar lásky, ktorý je potrebné šíriť nielen v našich rodinách, ale aj v celej spoločnosti a taktiež aj vo svete. Môžeme tiež povedať, že lásku je potrebné najskôr zažiť a potom ju budeme schopní aj darovať. Darovať ju svojim deťom, ktoré sú budúcnosťou pre našu spoločnosť, ale aj ostatným ľuďom okolo seba. Dospeli sme teda k názoru, že láska je najsilnejším liekom ľudstva, ktorá sa prenáša z rodičov na deti, z učiteľov na žiakov, z lekárov na pacientov a určite poznáme ešte mnoho ďalších príkladov z nášho každodenného života. Len vtedy nadobudne láska tú pravú hodnotu, keď budeme schopní ju vedieť prejavovať aj vo vzťahu k ostatným ľuďom.

4 Človek vo vzťahu k ostatným ľuďom

„Postupne sme prišli na to, že človek nekonečne presahuje človeka a že jeho život a rozvoj sa neobmedzujú len na hranice jedného tela. Môžeme povedať, že spolu so všetkými svojimi bratmi: po telesnej stránke: tvorí súčasť totálneho tela vesmíru, po psychickej stránke: tvorí súčasť tela celého ľudstva a kresťania, ako ešte uvidíme, po mystickej stránke, spolu s Ježišom a Duchom Svätým tvoria súčasť tela Kristovho“ (Quoist, 2001, s. 147). Čím si viac uvedomujeme tieto dimenzie svojej bytosti a slobodne ich prijímame, tým intenzívnejšie prežívame svoje vzťahy nielen s vesmírom, ale aj s ľuďmi a veriaci človek aj s Bohom. Človek je „živý tvor“, ktorý rastie súčasne vo všetkých dimenziách, všetko je v ňom previazané a všetko je vo vzťahoch. Človek postupným odhaľovaním všetkých dimenzií svojej bytosti spoznáva aj sám seba. Objavuje svoje bohatstvá, raduje sa z nich, neplytvá nimi a ani ich nepotláča. Môžeme teda povedať, že sami seba nikdy nepochopíme, sme úplne zbavení zmyslu a sami nikdy ani neprežijeme. Ľudí okolo seba potrebujeme nielen na to, aby sme mohli existovať, ale aj na to, aby sme mohli konať. Musíme sa však prestať dívať len na seba, je potrebné sa roztvoriť a objaviť aj svoje okolie (Quoist, 2001, s. 147-149).

Keď sa zamyslíme nad formami lásky zistíme, že lásku k blížnemu môžeme považovať za najvýznamnejšiu kategóriu, ktorá zasahuje do oblasti náboženskej, mravnej, spoločenskej, filozofickej, ekonomickej a sociologickej. Tomuto fenoménu lásky k blížnemu treba preto venovať mimoriadnu pozornosť. Tento termín je medzi nami veľmi známy, mnohí ľudia ho akceptujú a súhlasia s ním. Pochádza z kresťanskej kultúry, čítame o ňom v knihách, počúvame v kázňach, v rodinách či školách. Ľudia uznávajú lásku k blížnemu v abstraktnej rovine. V abstraktnej sfére vnímame blížneho všeobecne, ako človeka, ľudského tvora, nemáme proti nemu žiadne výhrady, berieme ho ako človeka v pozitívnom zmysle – dobrého, čestného, rozumného, lebo taký človek existuje v našom okolí. V konkrétnej sfére je to už horšie. Stačí, ak sa skrížia naše názory, postoje a záujmy a už náš blížny nie je pre nás akceptovateľný ako človek milovaný. Nachádzame u neho oveľa viac negatív ako pozitív a to nám bráni ho milovať (Gál, 1998, s. 8-9).

Myslíme si, že nikto z nás nie je dokonalý, dopúšťame sa rôznych omylov a preto nemôžeme chápať človeka len v pozitívnom zmysle. Práve náš blížny nás mnohokrát prekvapuje jeho negatívnymi postojmi k nám. Existujú aj tzv. tvrdé typy ľudí, ktorí sebe nič neodpustia a nedokážu odpustiť ani druhým. Majú problém prijať seba samého, nevedia si priznať chybu a na základe tohto ich postoja nedokážu prijať ani druhých. Keď

nám niekto ublíži, je pravdou aj to, že sa cítime byť ukrivdení a chceme sa dotyčnej osobe pomstiť. Avšak pomsta nie je tou správnou cestou k našej spáse. Človeku je potrebné porozumieť a taktiež mu vedieť aj odpustiť nielen z prirodzene ľudského hľadiska, ale aj z hľadiska náboženského, pretože odpustenie svojmu bližnému je účasť na Božej milosti. Keď človek žije v nenávisti a zlobe, nevie odpustiť ľuďom okolo seba, v prvom rade ubíja a ničí sám seba. „Ak odmietame odpustiť našim bratom a sestrám, naše srdce sa uzatvára a jeho tvrdosť ho robí nepriepustným pre Otcovu milosrdnú lásku. Vyznaním hriechu sa však naše srdce otvára jeho milosti“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 684).

Stará írsky riekanka hovorí: „Žiť hore so svätými, ktorých milujeme – to je najčistejšia sláva – ale žiť dolu so svätými, ktorých poznáme – to je iná vec.“ Všetci máme problémy vychádzať so svojimi bližnými a sú ešte niekoľkí, ktorých vôbec nemáme radi, ba priam ich nenávidíme. Je potrebné sa navzájom milovať, pretože skúškou našej lásky k Bohu je láska jedného k druhému. Tu sa žiada citovanie zo Svätého písma: „Toto je moje prikázanie: Aby ste sa milovali navzájom, ako som ja miloval vás“ (Jn 15,12). Niekde v hĺbke v nás je postoj k iným ľuďom a pozorne rozlišujeme, že niektorí ľudia sú milí, iní nie. Je veľmi ťažké identifikovať a objavovať svoje základné postoje voči iným, avšak mali by sme ich pravdivo skúmať, aby sme naše postoje pravdivo a spravodlivo zistili a prehodnotili. V každej jednej ľudskej bytosti je láska, teplo, ale aj zlo, zranenie a hnev. Záleží len na nás samých, na našom prístupe a náš prístup závisí od nášho postoja. Aj Ježiš vnímal a bral ľudí na takej úrovni, na ktorej boli, miloval ich takých a v ich najhlbšom vnútri našiel ich dobrotu a ukázal ako treba s ňou narábať. Ježiš bol ale aj stále je živým portrétom lásky v akcii (Powell, 1998, 66-68).

Je pravdou, že postojmi ovplyvňujeme naše vzťahy k ostatným ľuďom. Aj keď je niekedy veľmi ťažké vedieť zaujať postoj voči druhému, mali by sme sa pousilovať nájsť vo svojom bližnom nielen negatíva, ale objaviť v ňom aj pozitívum, ktoré nám pomôže k lepšiemu prehodeniu nášho postoja k nemu. Môžeme povedať, že ako dokážeme vnímať seba, tak dokážeme vnímať a zaujať postoj aj voči tomu druhému. V živote kresťana - katolíka je veľmi dôležité prejavovať kresťanskú lásku a kresťanský postoj k svojmu bližnému. Keď je najhlbšie vnútro človeka čisté, tak aj láska k bližnému rozradostní nielen milujúceho, ale aj milovaného a stane sa pre obidvoch určitou cestou k lepšiemu poznaniu Božej lásky. Pravé zmyšľanie lásky necháva bližného, aby sa uplatnil ako osoba. Môžeme povedať, že láska hľadá spoločenstvo samotných osôb, ktoré konajú bez vykorisťovania, podľa svojho vlastného svedomia a úsudku. Všetci sme obklopení Božou láskou a láska je pranie dobra, ktorá chce pre bližného to najlepšie. Ak by sme

chceli pre blížneho to najlepšie, budeme mu chcieť prejavovať dobro všade tam, kde to bude potrebovať a kde budeme mať od Boha možnosť mu dobro a lásku prejavovať.

„Láskou milujeme Boha nadovšetko a svojho blížneho z lásky k Bohu ako seba samých“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 462). Boh nás miluje všetkých rovnako a zadarmo, preto aj láska k blížnemu v kresťanskom slova zmysle znamená mať rád a milovať všetkých. Milovať treba aj svojich nepriateľov. „Nepriateľom“ môže byť aj človek, ktorý nám je sympatický a ktorého milujeme, avšak mnohokrát k nám nie je empatický a nevhodne sa pousmeje nad našim problémom. Takýmto „nepriateľom“ môže byť aj náš manžel, priateľ, otec či známy. Odpustenie je veľmi dôležitým aspektom pri prejavovaní lásky k blížnemu. Nepriateľ je skúšobným kameňom našej lásky, pretože keď milujeme tých, ktorí aj nás milujú, to nie je nič výnimočné, ale milovať nepriateľov, ktorí nás prenasledujú je prejavom kresťanskej lásky k blížnemu. Láska k nepriateľovi je jedna z najťažších foriem lásky. Ak nevieme milovať svojho nepriateľa, nemáme v sebe tú lásku, ktorú má Boh ku každému človeku. Každý jeden z nás sa dopúšťa chýb a aj napriek tomu nás Boh miluje, každého rovnako – veriaceho i neveriaceho (Gál, 1998, s. 9-10).

Dospeli sme k názoru, že žiť s ľuďmi je veľmi ťažké, pretože denne sa stretávame s mnohými, ktorí vyvolávajú konflikty alebo nedorozumenia. Mnohokrát sa však cítime veľmi opustení, potrebujeme ľudí okolo seba, ktorým na nás záleží a ktorí nás milujú. Aj keď máme mnohokrát veľký problém vychádzať s ľuďmi okolo nás, musíme sa snažiť nájsť vo svojom blížnom dobro, ktoré má ukryté vo svojom vnútri, taktiež o snahu vzájomného porozumenia a prejavenia lásky. Aj keď je realita veľmi ťažká, nesmieme padnúť do agresivity, zloby či depresie. Veď život je taký krásny a my sme len výletníkmi na tejto zemi. Prečo by sme si mali strpčovať život niekým, kto za to vôbec nestojí? Každý jeden z nás sme krásnou osobou, ale naša krása je mnohokrát zahalená zlobou, skazou, cynizmom či klamstvami. Hlboko v nás je dobrá a láskavá osoba, plná porozumenia a lásky. Záleží len na nás samých, kedy toto dobro a lásku v sebe objavíme a začneme prejavovať aj voči svojim blížnym.

„Nebudte nikomu nič dlžní, okrem toho, aby ste sa navzájom milovali: veď kto miluje blížneho, vyplnil zákon. Lebo: Nescudzoložíš! Nezabiješ! Nepokradneš! Nepožiadaš! a ktorékoľvek iné prikázanie je zahrnuté v tomto slove: Milovať budeš svojho blížneho ako seba samého! Láska nerobí zle blížnemu, teda naplnením zákona je láska“ (Rim 13,8-10).

Najistejšou cestou lásky je pokora. „Blahoslavení chudobní v duchu, lebo ich je nebeské kráľovstvo“ (Mt 5,3). Kto všetko prijíma pokorne a vďačne z ruky Božej, necháva sa tiež obdarovať láskou blížneho. Toto je jedna z najcennejších vlastností kresťanskej lásky. Keď

prijímame v úplnej jednoduchosti lásku druhých, môžeme potom aj sami lásku darovať, bez toho, aby sme sa zbavili pokory (Häring, 1996, s. 64-65, voľne prelož. JM).

Z doterajších štúdií vyvodzujeme, že človek vo vzťahu k ostatným ľuďom dokáže prostredníctvom lásky rešpektovať osobnosť druhého, ale aj identitu skupiny, dokáže sa zjednotiť s druhými a milovať ich. Môžeme teda povedať, že človek potrebuje mať vypestovaný vzťah s druhými, čiže v manželskom alebo v partnerskom živote je jadrom vzťahu čistota, ktorá graduje vo vernosti medzi partnermi. Človek sa bude snažiť vytláčať z medziľudských vzťahov egoizmus a na základe toho bude láska presadzovaná v celom ľudskom spoločenstve. Na ceste života musíme byť pripravení nielen na to, aby sme dokázali pomôcť druhým, ale nie je hanbou ukázať sa byť aj slabým, ktorý potrebuje pomoc od svojho blížneho. Žiť v láske si vyžaduje veľkú odvahu a silu a nie vždy to dokážeme, avšak musíme vedieť niečo zo seba aj obetovať. Pretože akú lásku zo seba dávame, takú budeme od druhých aj prijímať.

4.1 Ak chceme lásku dostať, musíme ju najskôr dať

/Akú lásku dávame – takú prijímame/

„Ak chceš mať lásku, ak chceš mať priateľov, musíš lásku najskôr dať, pretože sa stávaš vlastníkom iba toho, čo rozdávaš“ (Cayce, 2010, s. 6). Podľa E. Cayceho je láska tiež určitou esenciou, od ktorej závisí, či náš život bude nepríjemným bremenom s množstvom problémov a konfliktov alebo bude príjemným bremenom, v ktorom bude prevládať radosť, pokoj a spokojnosť. Záleží len na nás samých, či udusíme lásku v sebe, alebo jej dovoľíme, aby vyrástla do celej svojej krásy a nádhery. Bez lásky je človek ako kvet bez vody, ako strom bez lístia či ako vták, ktorý stratil hlas. Ak naše srdce osvieti láska, vtedy sa nám odhalí skutočný zmysel nášho života. Môžeme povedať, že láska je akýmsi tmelom, ktorý nás spája s inými ľuďmi, je základom nášho života a taktiež vyháňa z nášho vnútra pocity smútku, vlastnej nedostatočnosti a osamelosti. Preto je veľmi potrebné sa otvoriť vplyvu lásky a lásku nielen prijímať ale aj dávať, pretože láska je darom nielen pre tých, ktorí ju prijímajú, ale aj pre tých, čo ju dávajú. Keď je láska prejavovaná ostatným, pomáha nám prekonávať pocity ostychu a podceňovania sa (Cayce, 2010, s. 6-10).

Myslíme si, že mnohí z nás hľadajú lásku všade okolo seba, avšak zabúdajú na to, že každý jeden z nás je zdrojom lásky. Musíme sa zamyslieť aj nad tým, že ak chceme lásku dostať, musíme ju aj dať. Je nesprávne lásku len prijímať a zabúdať na to, že ju treba aj

okolo seba rozdávať. Môžeme taktiež povedať, že čím viac budeme milovať, tým budeme šťastnejší, radostnejší a väčšmi budeme oplývať láskou.

„Keď chceme byť skutočne šťastní, mať zmysluplný život a žiť plodne, hľadáme lásku v sebe a určite ju nájdeme. Predpokladom, aby sme ju dostali, je schopnosť lásku dávať. Ten, kto dáva viacej ako berie, je osobnosťou, hodnou nasledovania a patrí do galérie príkladov. Láska je vzťahová záležitosť. Každý ju môže v sebe vytvoriť, no významné je, aby ju vedel odovzdať na precítenie iným – vytvoriť v sebe kanály na jej odovzdanie. Takým kanálom je naša vôľa, odhodlanie – a v tom vrcholnom zmysle – náš údel, naše poslanie. Vytvoriť v sebe kanály lásky pre každého znamená byť vrcholom človeka – altruistom“ (Gál, 1998, s. 3, 4).

Na základe doterajších štúdií vyvodzujeme a myslíme si, že pri dávajúcej a prijímajúcej láske je veľmi potrebné to, že keď niekoho ľúbime, nevnučujeme mu niečo vonkajšie, ale podporujeme jeho slobodu. Lebo len ten, kto podporuje slobodu druhého, vie opravdivo milovať. Milovať tak, ako nás miluje Boh, ktorý je nekonečnou dávajúcou láskou pre nás všetkých. Boh nám lásku dáva a my ju od neho prijímame. „Ježiš robí z lásky nové prikázanie. Tým, že miluje svojich „do krajnosti“, zjavuje Otcovu lásku, ktorú od neho prijíma. Keď sa učenici navzájom milujú, napodobňujú Ježišovu lásku, ktorú od neho prijímajú“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 459).

Dospeli sme k názoru, že láska je duchovným prvkom v živote človeka. Človek sa v láske vyvíja a rastie, vtedy keď miluje, alebo naopak, vädne a hynie, ak nemiluje. Toto je hlavným zmyslom a hodnotou lásky v živote človeka.

4.2 Zmysel a hodnota lásky

Láska nie je nejakou materiálnou vecou či statkom, ktorý sa dá kúpiť za peniaze. Je citom a energiou, ktorú môžeme vnímať všade okolo nás vo forme radosti, šťastia, dobrej nálady, láskavosti, darovania sa ale aj vo forme mieru. Láska dáva zmysel a hodnotu celému nášmu životu a je veľkou hnacou silou, ktorá je potrebná na tomto svete.

J. Lacroix chápe zmysel lásky nasledovne: „Pre lásku je skutočne charakteristické to, že vedie k plnému uvedomeniu si osoby druhého. Dlhobola láska chápaná ako neusporiadané hnutie zmyslov. Moderná psychológia v nej objavuje ten najdokonalejší nástroj k poznaniu druhého: je to priamo cit pre druhého“ (Lacroix, 1970, s. 203, voľne prelož. JM). Láska odhaľuje to, že existujeme skrze druhého človeka a preto pre človeka nie je najpodstatnejší vzťah k svetu, ale vzťah k druhej osobe. Môžeme povedať, že základným

prvkom lásky je nezištnosť, dar vôle, vedúca prirodzenosť človeka a tiež závislosť k úplnému podriadeniu sa. Psychológia rozlišuje lásku dobyvačnú, lásku obetovanú a lásku spoluúčastnú. Môžeme povedať, že milovať neznamená pozeráť jeden na druhého, ale spoločne pozeráť na to isté a kráčať tým istým smerom. Autor taktiež hovorí, že milovať znamená aj trpieť. Ničíme seba, aby sme v sebe vytvorili miesto pre toho druhého, ktorý je niečo viac ako len ja sám. Druhého človeka môžeme odhaliť jedine v láske a potom môžeme povedať, že láska je silnejšia než smrť (Lacroix, 1970, s. 203-207, voľne prelož. JM).

„Láska je trezlivá, láska je dobrotivá, nezávidí, nevypína sa, nevystatuje sa, nie je nehanebná, nie je sebecká, nerozčuľuje sa, nemyslí na zlé, neteší sa z neprávosti, ale raduje sa z pravdy. Všetko znáša, všetko verí, všetko dúfa, všetko vydrží. Láska nikdy nezanikne. Proroctvá prestanú, jazyky zamĺknu a poznanie pomínie“ (1 Kor 13,4-8).

Aj my si myslíme, že láska v prvom rade smeruje k poznaniu druhého človeka. Preto je dôležité, aby sme sa naučili prostredníctvom lásky spoznávať ľudí okolo seba a vedieť lásku aplikovať aj do svojho života a spoločnosti, v ktorej žijeme. Láska je veľmi potrebnou hodnotou v živote každého jedného človeka. Každý z nás túži po láske, túžime po tom, aby nás mal niekto naozaj rád. Mnohí ľudia však chápú lásku nesprávne a skreslene. Nepoznajú jej pravú hodnotu a tvrdia, že o ňu nie je záujem a je odmietaná. Keď sa však nad týmito slovami hlbšie zamyslíme, skonštatujeme, že z dnešnej spoločnosti sa láska postupne vytráca. Vytráca sa hlavne z ľudských srdc, ľudia si navzájom závidia, nevedia si podať pomocnú ruku, za všetko čakajú odmenu a akosi zabúdajú práve na tú najväčšiu hodnotu života – na lásku.

V.S. Solovjov hovorí: „Zmysel a hodnota lásky ako citu spočíva v tom, že nás núti skutočne celou našou bytosťou priznať druhému absolútny ústredný význam, ktorý v dôsledku egoizmu pociťujeme len v sebe samých. Láska je dôležitá nie ako jeden z našich citov, lež ako prenesenie celého nášho životného záujmu zo seba na inú osobu, ako presun samého stredobodu nášho osobného života. Je to vlastné každej láske, ale pohlavnej láske predovšetkým, od iných druhov lásky sa odlišuje aj väčšou intenzitou, väčšmi uchvacujúcim charakterom i možnosťou plnej a všestrannej vzájomnosti, len táto láska môže viesť k naozajstnému a nerozlučnému spojeniu dvoch životov do jedného, len o nej sa v Božom slove hovorí, že budú dvaja jedno telo, t.j. že sa stanú jednou reálnou bytosťou“ (Solovjov, 2002, s.32).

Je však potrebné si spomenúť aj na to, ako sme prežívali lásku, keď sme boli deti. Nevyjadrovali lásku naši rodičia hlavne krikom, búchaním dvier, plačom či dokonca

„tichou domácnosťou“? Mnohé deti hľadajú lásku a namiesto nej sa stretávajú len so samou bolesťou. Je to negatívny prvok azda pre každé dieťa a potom samozrejme aj v dospelosti budú zažívať takéto deti namiesto lásky viac bolesti a to až dovtedy, kým nepochopia, že je potrebné najprv vymazať zo svojho života túto nepríjemnú skúsenosť z detstva (Hayová, 1994b, s. 193-194).

Z reality súčasného života vieme, že negatívne a falošné vplyvy týkajúce sa hodnoty lásky sú ľuďom ponúkané hlavne zo zdrojov masmédií. Z kresťanského pohľadu môžeme povedať, že sa musíme naučiť žiť tak, aby sme sa dokázali vyhnúť týmto negatívnym vplyvom a kráčali cestou duchovnej obnovy. Mnohokrát je to veľmi ťažké a nemáme dostatok síl, aby sme odolávali a vzopreli sa týmto negatívam, ktoré na nás číhajú. Preto je potrebné začať so zmenou samých seba, pretože záleží len na nás samých a na našej mladej generácii, akú spoločnosť si vybudujeme. Práve tu nám bude nápomocná láska, ktorá je najvyššie a najintenzívnejšie pôsobiaca duchovná sila človeka.

Existujú však aj mnohé hriechy proti láske a to: ľahostajnosť, nevďačnosť, vlažnosť, duchovná lenivosť a pýcha. Všetky tieto hriechy proti láske zanedbávajú alebo odmietajú Božiu lásku, odmietajú reagovať na pohnútky lásky a odmietajú radosť, ktorá pochádza od Boha (Semivan, 1998, s.81). Ved' predsa stvorený svet je darom lásky k človeku. Môžeme teda povedať, že nielen úlohou kresťana – katolíka, ale aj úlohou každého jedného z nás bez ohľadu na naše vierovyznanie je priviesť ľudstvo k Božej láske.

„Láska je zatiaľ pre človeka to isté, čím bol rozum pre živočíšny svet, jestvuje vo svojich zárodkoch a predpokladoch, ale ešte nie v skutočnosti. A ak obrovské svetové obdobia – svedkovia nerealizovaného rozumu – mu koniec koncov nezabránili realizovať sa, potom tým skôr neuskutočnenie lásky v priebehu pomerne nemnohých tisícročí, ktoré prežilo ľudstvo v historickej dobe, nás nijako neoprávňuje urobiť záver o nemožnosti jej budúcej realizácie. Len treba mať dobre na pamäti, že ak sa skutočnosť rozumového vedomia zrodila v človeku, ale nie skrze človeka, potom realizácia lásky, ako najvyšší stupeň k vlastnému životu samého ľudstva, sa musí udiať nielen v ňom, ale aj skrze neho“ (Solovjov, 2002, s. 34).

F. Chorvát si kladie otázky: „A vôbec – je láska vrcholom hodnôt, bez ktorého nemožno a nehodno žiť? A je väčšou hodnotou než sám život? Ved' sú ľudia, čo sa pre lásku vzdávajú života. Majú pravdu? A či vôbec hodno žiť, bez ohľadu na lásku či nelásku? Má zmysel láska, radosť, žiaľ, má zmysel túžba a boj? Boj za čo? Za lásku, za manželstvo, za materstvo alebo otcovstvo, jednoducho za rodičovstvo? Alebo je lepšie bojovať za bohatstvo či za užívanie života plným dúškom, kým stačí dych, až sa zunuje aj najväčší

zážitok? Až niet už po čom túžiť? Lúbime iného človeka pre jeho vlastnosti? Či skôr preto, že nám podľa našich predstáv umožňuje alebo umožní dosahovať svoje ciele a spĺňať svoje želania? Lúbime ho sebecky, pre seba, pre svoje dobro, alebo pre neho, z túžby priniesť šťastie jemu? Alebo je to raz tak a raz onak? Prečo je to tak?“ (Chorvát, 1982, s. 8).

Na základe preštudovaného sme dospeli k názoru, že láska je citom, ktorý odpradáva sprevádza všetky ľudské generácie. Je hodnotou v ľudskom živote, ktorá má veľký zmysel. Práve prostredníctvom lásky sme schopní milovať aj svojho blížneho a to nielen pre seba samého, ale hlavne pre neho a to so všetkými vonkajšími, ale aj vnútornými vlastnosťami, ktoré má. Mnohí z nás však natoľko milujú, že nedokážu pripustiť to, že by mohli niekedy kvôli láske aj trpieť. Avšak s láskou je späté aj utrpenie či odpúšťanie – ten, kto miluje, tiež trpí, ale aj odpúšťa.

4.3 Utrpenie a odpúšťanie v živote človeka

Súčasťou života každého jedného z nás je utrpenie, ale taktiež aj odpúšťanie. Z pohľadu kresťana – katolíka môžeme povedať, že človek bol stvorený Bohom, aby žil na tejto zemi v šťastí, radosti a láske a práve spoločenstvo s Bohom je toho dôsledkom. Boha neteší ľudské utrpenie a ani človek nebol stvorený pre to, aby žil v utrpení. Utrpenie je teda signálom toho, že sme sa odvrátili od Boha a zišli zo správnej cesty života.

Š. Vagovič zasa tvrdí, že za zlo a utrpenie v prírode sa pokladajú aj rôzne prírodné katastrofy, oheň, zemetrasenie, povodne a iné. Udržanie poriadku a dobrého chodu prírody majú v kompetencii prírodné zákony, ktoré sú dobré. V živej prírode prebieha boj o existenciu násilím a smrťou jedného, čo znamená darovanie života druhému. Človeku bráni predísť týmto prírodným nebezpečenstvám jeho rozum a sloboda. Ako je to však v medziľudských vzťahoch? Rozumná a slobodná bytosť vie trpieť sama, ale aj pre druhých, čiže človek nemôže odsunúť zo svojho vedomia utrpenie. Utrpenie môže byť duchovné, fyzické, znášané, ale aj prijaté. Ak je zlo u človeka ako jednotlivca, ale aj v medziľudských vzťahoch vedome zapríčinené jeho slobodou, stáva sa mravným zlom. Hriech je ďalším veľkým zlom, ktorý ničí dar lásky. Hriech znamená byť ďaleko od Boha, nezodpovedať Božím plánom a božej vôli o človekovi, klesnúť pod mieru plnosti bytia odmietnutie Božieho otcovstva (Vagovič, 2008, s. 89-93).

Ako je súčasťou života človeka utrpenie, tak môžeme povedať, že k súčasťi života patrí aj odpúšťanie, ktoré je veľmi dôležité k zachovaniu dobrých medziľudských vzťahov v spoločnosti.

„Kresťanská modlitba ide až po odpustenie nepriateľom. Premieňa učeníka tým, že ho pripodobňuje jeho Učiteľovi. Odpustenie je vrcholom kresťanskej modlitby. Dar modlitby môže prijať iba srdce, ktoré je v súlade s Božím súcitom. Odpustenie svedčí aj o tom, že v našom svete je láska silnejšia ako hriech. Mučeníci včera i dnes vydávajú toto svedectvo o Ježišovi. Odpustenie je základnou podmienkou zmierenia Božích detí s ich Otcom a ľuďmi medzi sebou“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 685).

Aj E. Cayce sa zamýšľala nad otázkou odpustenia druhým a hovorí: „Ak odpustíte druhým, nielen že nad nimi a nad sebou zvíťazíme, ale čo je podstatnejšie, náš bývalý nepriateľ sa stane naším priateľom. Je všeobecne známou skutočnosťou, že neschopnosť odpustiť škodí predovšetkým nám samotným. V konečnom dôsledku sme to my, kto trpí a je najviac postihnutý. Odmena, ktorá sa nám po tom, ako druhým odpustíme, dostane, rozhodne stojí a to, aby sme v sebe zmobilizovali všetky sily“ (Cayce, 2010, s. 38).

Dospeli sme teda k názoru, že dôležitým aspektom v živote človeka je práve odpúšťanie. K odpúšťaniu nás vyzýva Boh, ktorý nám taktiež odpustil naše previnenia práve prostredníctvom svojho Syna, ktorého poslal na tento svet. Mnohí z nás sa však odpúšťaniu vyhýbajú, pretože nenašli v sebe dosť sily na to, aby vedeli odpustiť svojmu blížnemu. Neschopnosť odpustiť pôsobí v prvom rade nepriaznivo na nás samých, tento pocit nás vnútorne ničí a zožiera. Pre pokoj duše je však potrebné urobiť ten správny krok, aby sme boli so sebou spokojný - je to krok k odpúšťaniu.

My ľudia sme omnoho viac ako zvieratá. Tieto slová obsahujú v sebe múdrosť, ktorá pramení z ľudskej skúsenosti a z myslenia veľkých ľudí už počas stáročí. Človek koná skutky, ktoré sú buď dobré alebo zlé. Kvôli tomu, aby človek dosiahol dobro, nesmie konať zlo. V našom živote sa stretávame s mnohými prekážkami, ktoré obmedzujú ľudskosť ľudských skutkov alebo jej bránia. K týmto prekážkam zaraďujeme aktuálne a habituálne prekážky. Ignorancia, strach, vášeň a násilie sa vzťahujú na určité konkrétne skutky a momenty. Tieto prekážky sa vzťahujú väčšmi na situáciu ako na osobu, pretože majú tendenciu pominúť. Na druhej strane sa habituálne prekážky väčšmi týkajú osoby a pokračujú od situácie k situácii. K nim zaraďujeme zvyky, ktoré môžu byť dobré alebo zlé, falošné názory – predsudky, duševnú chorobu a samotnú skutočnosť personálnej štruktúry jednotlivcej osoby, čo znamená, že mnohí z nás sú výkonnejší buď ráno alebo

večer. Existuje však ešte mnoho iných druhov prekážok, ktoré sa prejavujú v našej spoločnosti (Semivan, 1998, s. 42-47).

Na základe doterajších štúdií vyvodzujeme, že život človeka je popretkávaný nielen úspechmi, dobrom a láskou, ale aj utrpením a rôznymi inými negatívnymi vplyvmi. Celý život človeka so všetkými pozitívami, ale aj negatívami je však sprevádzaný Božou láskou k človeku, pretože Boh nás nesmierne miluje. Jeho láska k nám nikdy nepominie a nezanikne. Preto sa vyžaduje aj od nás samých, aby sme vedeli s láskou prijať nielen svoj život, ale aj opačnú stránku života – smrť. Môžeme povedať, že nie u všetkých nás, ale u mnohých z nás bol život počatý z lásky. Ten, kto prežil svoj život v láske, porozumení a zhovievavosti, nebude sa báť prijať ani smrť.

4.4 Láska k životu

„Každá teória lásky sa musí začať teóriou človeka, teóriou ľudskej existencie. Zatiaľ čo u zvierat je láska, alebo skôr ekvivalent lásky, pripútanie sa k sebe, hlavne časťou ich pudu, u človeka pozorujeme len zvyšky z tohto pudového vybavenia. V existencii človeka je podstatný fakt, že sa vyčlenil z ríše zvierat, z pudového prispôsobenia, že premohol prírodu – hoci ju nikdy celkom neopustil, je jej časťou a predsa, len čo bol raz z nej vytrhnutý, nemôže sa už k nej vrátiť, bol vyhnaný z raja, zo stavu pôvodnej jednoty s prírodou – anjeli s plamennými mečmi mu bránia vrátiť sa“ (Fromm, 1966, s. 14). Autor ďalej hovorí aj o tom, že keď sa človek narodí je vytrhnutý zo situácie, ktorá bola určitá a dostáva sa do situácie, ktorá je neistá a neznáma. To, čo je isté je minulosť a z budúcnosti je istá len smrť. Človek je bytosť rozumná, uvedomuje si samu seba, svoje bytie, svoju minulosť i budúcnosť. Uvedomuje si vedomie krátkeho trvania vlastného života, čo znamená, že človek sa narodil bez vlastnej vôle a zomrie proti svojej vôli (Fromm, 1966, s. 14-15).

Aj Š. Vagovič sa zamýšľa nad láskou k životu a hovorí: „Stvorenie a povolanie k životu je prvý dar. Nadprirodzené povýšenie a premena celej rozumnej a slobodnej bytosti na Božie synovstvo je ďalší, úplne slobodný a nemysliteľný dar, nové nepredstaviteľné puto lásky a povolanie k vyššej priezračnosti lásky, ktorá presahuje vzťah stvorenosti. Rozumná a slobodná bytosť, keď si dar uvedomí, a opätuje ho a odpovie láskou na lásku, ako počiatok alebo zárodok už je, ale v zrelom zmysle ešte nie je láska. Stať sa láskou je životné dobrodružstvo človeka. Stvoriteľským a vykupiteľským rozhodnutím Boh

slobodne prijal nutnosť čakať na odpoveď lásky človeka. Čakanie Boha na odpoveď lásky človeka je teologický pohľad na čas a na zmysel dejín“ (Vagovič, 2008, s. 58-59).

Môžeme teda povedať, že láska k životu sa taktiež prejavuje v dosiahnutí spojenia medzi osobami, čiže v splynutí s inou bytosťou v láske. Najväčším úsilím človeka je túžba po vzájomnom splynutí, ktorú môžeme charakterizovať ako najzákladnejšiu vášeň a silu, ktorá udržiava ľudstvo, rodinu ale aj spoločnosť. Z reality života vieme, že ľudstvo by bez lásky nemohlo existovať. Láska je určitou dynamikou a veľkou silou v spoločnosti. Pre každého jedného z nás by mal život predstavovať veľkú hodnotu, aj keď v súčasnosti sú mravné hodnoty života veľmi podceňované. Mnohí z nás si nevieme vážiť svoj život a svoje zdravie, rôznymi spôsobmi si siahame na život a zabúdame na to, že na tento svet sme prišli ako dar z nebies a jedine Boh má právo nás povolať späť do večnosti. Sme chránení a milovaní práve svojimi rodičmi, ktorým môžeme vďačiť za to, že nás prijali a vychovali.

Aj podľa E. Fromma by nemluvňa pociťovalo už od samotného príchodu na tento svet strach zo smrti, keby nebolo chránené milosrdným osudom pred uvedomovaním si úzkosti z odlúčenia od matky a vnútro maternicového života. Dieťa je milované, pretože je matkino dieťa a matka ho potrebuje, je bezmocné, krásne a obdivuhodné (Fromm, 2006, s. 49-50).

Tendencia k zachovaniu života a k boji proti smrti je bežná všetkému živému, pretože je to tendencia iba zachovávať život a bojovať proti smrti. Predstavuje iba jeden z aspektov pudu k životu. Druhý aspekt je pozitívnejší a znamená, že živá bytosť má tendenciu integrovať a spájať sa. Tiež smeruje k tomu, splyvať s odlišnými a protikladnými entitami a rásť štruktúrne (Fromm, 1969, s. 35, voľne prelož. JM). Autor ďalej hovorí: „Súhrnom sa dá povedať, že láska k životu sa vyvíja väčšinou v takej spoločnosti kde je: bezpečie, v tom zmysle, že tu nie sú ohrozené základné materiálne podmienky dôstojného života, spravodlivosť, v tom zmysle, že nikto nemôže byť prostriedkom k cieľom iných ľudí a sloboda v tom zmysle, že každý človek má možnosť byť aktívnym a zodpovedným členom spoločnosti. Posledný bod tu má zvláštny význam. Dokonca ani spoločnosť, v ktorej vládne bezpečie a spravodlivosť, nemusí byť ešte priaznivá láske k životu, ak nie je v nej podporovaná tvorivá aktivita jedinca. Nestačí, že ľudia nie sú otroci, ak sociálne podmienky podporujú existenciu automatov, potom to k láske k životu nepovedie, vznikne skôr láska k smrti“ (Fromm, 1969, s. 41, voľne prelož. JM).

Mnohých ľudí prenasleduje myšlienka na smrť a myslia hlavne na svoju poslednú hodinu. Nevieme, aké to naozaj bude v momente našej smrti. Prírodovedný spôsob uvažovania mnohých ľudí oberá o istotu, že sa po smrti stretnú s Bohom a predsa v nás

prebýva hlboká túžba veriť vzkriesenie mŕtvych. Psychológia nám môže pomôcť uveriť tejto našej túžbe, avšak prírodné vedy nás skôr odrádzajú (Grün, 2011, s. 231).

Smrť je súčasťou života každého jedného z nás a mohli by sme povedať, že aj keď nás mnohokrát desí predstava na ňu, netreba sa smrti báť, ale ju treba vedieť prijať s láskou. „Smrť je tajomstvo, ktoré presahuje jav ukončenia biologického života a za ktorým ako za záclonou nevidíme, čo sa stalo s osobou. Túžime po živote ako plnosti vzťahov so sebou, s druhými, s Bohom. Túžbu však prekrižuje trpké „nie,“ ktoré túžbu neničí, veď Boh miluje život, ale otvára ju pre vyššie obzory. Zomieranie je len akoby vstupné do opravdivého života: dáme všetko, nájdeme Všetko. Ak teda osoba objaví svoje povolanie presiahnuť sa a vyšvihnúť k plnému Životu, stane sa schopnou prežívať aj svoje „byť k smrti“ ako dar“ (Vagovič, 2008, s. 89).

Pri myšlienke na smrť sa veľa ľudí začne zaoberať zmenou správania sa k umierajúcim, pretože cítime, že smrť so sebou prináša aj šancu zmieriť sa a dôstojne sa rozlúčiť s tými, čo nás opúšťajú. Mnohí sa snažia povedať umierajúcemu slová lásky, vďaky a nehy – slová, ktoré by sme predtým azda ani nepovedali. Zoči-voči smrti sme konfrontovaní so životom, ktorý sme neprežili a cítime, že sme doteraz nežili naozaj a pred Bohom stojíme s prázdnyimi rukami. Ak máme pocit, že sme nežili správne, nemusíme teraz všetko dobiehať. Avšak na druhej strane môžeme povedať, že nikdy nie je neskoro na vykonanie zmeny nás samých (Grün, 2011, s. 231-232). Autor ďalej hovorí: „Sú ľudia, ktorí až pred tvárou smrti nadobudli svoju jedinečnú podobu, ktorú mal pre nich pripravenú Boh. V posledných okamihoch svojho života zanechali v tomto svete žiarivú stopu plnú nádeje, a to nie svojimi výkonmi, ale tým, že sa odovzdali Bohu a dovolili, aby cez nich zasvietila jeho milosť a láska. Myšlienka na smrť sa môže stať pozvaním nájsť svoju najhlbšiu podstatu, aby sme sa nechali pretvoriť v jedinečný obraz, ktorý si o nás urobil sám Boh“ (Grün, 2011, s. 232).

Tak ako sa život začína splynutím vajíčka a spermie, tak sa raz aj skončí. Každého jedného z nás čaká smrť, nikoho z nás neobíde a preto musíme byť pripravený ju prijať – prijať z lásky. Život nemôže existovať bez smrti a smrť zase nemôže existovať bez života – je medzi nimi zjavný aj skrytý súvis. Na konci nášho života budeme súdení podľa lásky, ktorú sme dokázali preukázať nielen voči sebe, ale aj voči svojim blíznym. Mnohí z nás však prežívajú strach zo smrti, avšak ak človek prežil život naplnený láskou, smrti sa báť nemusí. Aj z pohľadu kresťana – katolíka je zrejmé, že smrť nesmie byť pre nás nejakou „nočnou morou“, pretože ak sa budeme snažiť dobre žiť, po smrti nás bude čakať večný život v nebi. Sväté písmo, ale aj Katechizmus Katolíckej cirkvi sa zamýšľajú nad zmyslom

kresťanskej smrti a zdôrazňujú: „Vďaka Kristovi má kresťanská smrť kladný zmysel: „Pre mňa žiť je Kristus a zomrieť zisk“ (Flp 1,21). „Spoločlivé je to slovo: Ak sme s ním zomreli, s ním budeme aj žiť“ (2 Tim 2,11). Podstatná novosť kresťanskej smrti je v tom, že krstom už kresťan sviatostne „zomrel s Kristom“, aby žil novým životom, a ak zomrieme v Kristovej milosti, telesná smrť dokončí toto „umieranie s Kristom“, a tak zavŕši naše včlenenie do neho v jeho vykupiteľskom čine“ (Katechizmus Katolíckej cirkvi, 1999, s. 261).

4.5 Dynamický rozmer lásky

Láska presahuje dimenziu individuálneho vzťahu človeka k človeku a individuálnej lásky. Ak človek našiel lásku niekde vo vyššej rovine, už ju nebude viac hľadať, ale ak ju nenašiel, tak ju vyhľadáva u mužov alebo u žien. V skutočnosti môžeme povedať, že láska existuje všade okolo nás, je energiou a prvkom, ktorý je rozdelený v celom kozme. Ľudia však ešte nie sú celkom prichystaní ju prijímať svojím mozgom, ušami či rukami. Uspokojujú a potešujú sa len z nejakých jej omrvínok a pritom nevedia, že je hojne rozšírená v celom vesmíre (Aivanhov, b. r. vyd., s. 114).

„Ale láska, ako ju ja chápem, je naopak vecou veľmi zložitou, zatemnenou a zamotanou, ktorá si vyžaduje celkom cieľavedomý rozbor a skúmanie, pri ktorom sa nemožno starať o jednoduchosť, ale o pravdu. Hnilý peň je bezpochyby jednoduchší než košatý strom, a mŕtvola je jednoduchšia než živý človek. Jednoduchý vzťah k láske sa završuje tým konečným a krajným zjednodušením, ktoré sa nazýva smrťou. Taký nevyhnutný a neuspokojivý koniec „jednoduchej“ lásky nás pobáda hľadať pre ňu iný zložitejší princíp“ (Solovjov, 2002, s. 57). Autor sa ďalej zamýšľal a tvrdí, že ozajstná láska sa predovšetkým zakladá na viere. Zásadným zmyslom lásky je tiež uznanie absolútneho významu druhej bytosti, avšak vo svojom empirickom bytí, podliehajúcim reálnemu zmyslovému vnímaniu, táto bytosť absolútny význam nemá, čiže svojou hodnotou a svojou prechodnou existenciou je nedokonalá. Absolútny význam jej môžeme prisúdiť len vierou. Uznávať absolútny význam danej osoby čiže veriť v ňu môžem, len ak ju zdôrazňujem v Bohu, teda keď verím v samého Boha a v seba ako človeka. Nerozlučné spojenie seba a druhého je prvým krokom ku skutočnému spojeniu. Boh ako jediný odlišuje od seba všetko, čo nie je on sám, toto všetko zjednocuje so sebou a predstavuje si ho spolu a naraz – teda ako jednotu. Druhá jednota je odlišná, hoci neoddeliteľná od Božej jednoty, pretože je jednotou prázdnu a pasívnou. Ideálna jednota je jednotou, ku ktorej sa

upína náš svet a ktorá tvorí cieľ kozmického a historického procesu, nemôže byť iba subjektívnym chápaním zo strany niekoho, je pravdivá ako večný predmet Božej lásky. Živý ideál Božej lásky predchádza našu lásku a obsahuje v sebe tajomstvo jej idealizácie a pravda ľubostného pátosu je v tom, že idealizácia nižšej bytosti je zároveň začínajúcou realizáciou vyššej. Preto môžeme povedať, že predmet naozajstnej lásky nie je jednoduchý – je dvojaký, čiže milujeme ideálnu bytosť, ktorú máme uviesť do nášho reálneho sveta a milujeme prirodzenú ľudskú bytosť. Dynamika lásky sa prejavuje aj v pohlavnej láske, pravdivo ponímanej a pravdivo uskutočňovanej, kde sa božskej podstate dostáva prostriedok na konečné a posledné stelesnenie v individuálnom živote človeka a spojenia s ním. Pre lásku je príznačný prvok zbožňovania a bezhraničnej oddanosti a má tak málo zmyslu, ak sa vzťahuje na jej pozemský predmet, oddelene od nebeského (Solovjov, 2002, s. 55-62). „Nebeský predmet našej lásky je len jeden, vždy a pre všetkých je jeden a ten istý – večná božská ženskosť, no pretože úloha naozajstnej lásky nespočíva len v uctievaní tohto vyššieho predmetu, lež v tom, aby sa realizoval a stelesnil v druhej, nižšej bytosti tej istej ženskej formy, ale pozemskej prirodzenosti, bytosti, ktorá je jednou z mnohých, potom jeho jediný význam pre milujúceho, prirodzene, môže byť aj prechodný“ (Solovjov, 2002, s. 62).

Na základe týchto skutočností môžeme povedať, že láska je dynamickým činiteľom v živote človeka, ktorá je rozšírená všade okolo nás. Bez lásky by nebol svet svetom a nemal by zmysel. Preto je potrebné lásku rozvíjať, dávať zo seba aj ostatným a taktiež učiť láske aj naše deti, pretože práve láska je vzájomným vzťahom medzi ľuďmi na tejto zemi.

Záver

Človek prichádza na tento svet ako nedospelý, ale vstupuje do sveta dospelých a detí. Žije v tejto spoločnosti medzi ľuďmi, ktorí ho buď milujú, alebo pociťuje uzavretosť a neprijatie zo strany svojho okolia. To pravé vnútorné bohatstvo nachádzame nielen v prijatí a pochopení seba samého, ale hlavne v pochopení svojho blížneho a prijatí všetkého, čo z neho vychádza. Voči svojmu blížnemu sme otvorení vtedy, keď sme schopní objaviť seba samého ako JA v konfrontácii s druhým TY. Je potrebné brať ohľad na život toho druhého, vedieť svojho blížneho čítať, rešpektovať, prejavovať mu lásku a vedieť mu z celého srdca aj odpustiť, pretože práve odpustenie je prejavom kresťanskej lásky k blížnemu svojmu.

Žijeme na tejto zemi, čiže môžeme povedať, že ľudská individualita má pre nás veľký zmysel a hodnotu. Človek ako individuum sa môže stať len medzi ostatnými niekým, čiže medzi ľuďmi v spoločnosti nadobúda svoju vlastnú neopakovateľnú tvár. Aj keď je mnohokrát pre nás veľmi ťažké porozumieť tomu druhému, je však potrebné sa vedieť povzniesť cez všetky nedorozumenia či hádky a nájsť v sebe dostatok sily na to, aby sme sa vedeli stať blížnym druhému človeku. Toto však dokážeme len prostredníctvom lásky.

Veľakrát sa nám však stáva, že nás nebaví žiť, zdá sa nám, že sme ľahostajní ľuďom okolo nás, chýba nám láska a pochopenie zo strany toho druhého. Vtedy je však potrebné sa zamyslieť nad samým sebou a hľadať vnútornú silu v Bohu, ktorý nás vždy usmerní na tú pravú cestu životom.

„V ľudskom poznaní zaujíma osobitné miesto poznanie človeka. Človeka možno poznávať ako všetky iné veci: jeho hmotnosť, stavbu tela, chemické pochody v ňom, jeho vlastnosti atď. Ale takéto poznanie nevystihuje jeho pravú skutočnosť. Človeka poznáme vlastne len vtedy, keď ho vnímame ako osobu, ako malý vesmír podobný tomu, ktorý je v nás samých“ (Lencz, 1992, s. 84). Tak ako poznávame všetko okolo nás, je pravdou aj to, že je potrebné poznávať ľudí, ktorí žijú v našej spoločnosti. Takéto poznanie človeka nie je možné uskutočňovať bez lásky, nakoľko človeka nemôžeme poznávať len ako nejakú neživú vec ale ako osobu, ktorá má dušu a telo. Druhého človeka sme schopní najlepšie spoznávať napríklad v partnerských vzťahoch či už v manželstve, rodine, práci a podobne. Práve láska je tým dynamickým činiteľom, ktorý nám pomáha na ceste k poznaniu svojho blížneho a nabáda nás tiež k vytvoreniu lepších medziľudských vzťahov. Tu si však musíme uvedomiť, že ak chceme lásku od svojho blížneho dostať, musíme vedieť lásku aj

dať. Nakoľko je tiež pravdou, že akú lásku sme schopní druhému dať, takú budeme aj v podobe spätnej väzby prijímať.

Výsledkom diplomovej práce je to, že sa nám podarilo spracovať problematiku lásky ako dynamického činiteľa v živote človeka, na základe presvedčenia a vlastného života kresťanky – katolíčky. Dospeli sme k tomu, že láska je tou najväčšou hodnotou, po ktorej človek neustále túži a aj bude túžiť, kým bude žiť na tejto zemi. Láska je potrebná všade medzi ľuďmi a to nielen v individuálnej oblasti života človeka, ale aj v partnerských vzťahoch. Pochopili sme tiež, že s láskou súvisí nielen utrpenie, ale aj odpúšťanie, pretože keď milujeme, mnohokrát aj trpíme a keď chceme, aby vzťahy s blíznymi fungovali, musíme vedieť aj odpustiť. Lásku môžeme teda charakterizovať ako určitý duchovný prvok či silu, ktorá sa neustále vyvíja, prejavuje a taktiež nám napomáha pri budovaní lepších medziľudských vzťahov. Z kresťanského hľadiska je pre nás tou najväčšou láskou práve Boh, ktorý stvoril človeka z lásky a čaká od nás odpoveď lásky na svoju lásku. Tým môžeme skonštatovať, že sa nám podarilo splniť cieľ uložený v diplomovej práci.

Z reality vieme, že keď pozeráme na Európu ako na „kresťanský kontinent“ zistíme, že je jediný z kontinentov sveta, ktorý vymiera. Prečo je to tak? Prečo ubúda kresťanov v Európe? Čo je potrebné robiť, aby aj kresťanstvo bolo plné lásky, tak ako nás to učil Ježiš Kristus? Musíme si však uvedomiť, že kresťanstvo má plniť aj v súčasnosti svoju misiu a aby ľudia poznali kresťanov predovšetkým v ich skutkoch a činoch, mali by sa snažiť kresťansky aj žiť: „Žehnajte tých, čo vás prenasledujú – žehnajte a nepreklínajte“ (Rim 12,14)! „Nikomu sa neodplácajte zlým za zlé, usilujte sa robiť dobre pred všetkými ľuďmi. Ak je to možné a závisí to od vás, žite v pokoji so všetkými ľuďmi“ (Rim 12,17-18).

Je veľmi potrebné sa nám zamyslieť nad budúcnosťou nášho ľudstva, pretože dnešný svet je pohltený hlavne zhromažďovaním materiálnych statkov a na duchovné hodnoty – na lásku či toleranciu akosi zabúdame. Naša spoločnosť sa prejavuje nedostatkom lásky medzi ľuďmi, rodičia „nemajú čas“ – „nie sú schopní“ prejavovať lásku svojim deťom a aj v našich manželstvách akosi láska stráca tú pravú hodnotu.

Na záver by sme chceli povzbudiť všetkých tých, ktorí dodnes nenašli v sebe dostatok sily na prejavenie lásky v prospech svojho blížneho a odkázali by sme im, že je potrebné byť otvorenou bytosťou - bytosťou, ktorá sa vie obetovať v prospech toho druhého človeka. Pretože ak chceme, aby druhí milovali nás, musíme ich milovať aj my. Práve na základe lásky a kresťanského chápaného života: miluj blížneho svojho ako seba samého sa nám bude žiť na tejto zemi omnoho lepšie. Naučiť sa žiť v láske je teda veľkou výzvou pre nás všetkých.

Zoznam použitej literatúry

- AIVANHOV, O.M. b. r. vydania. *Láska a sexualita I*. Bratislava: Sophia, b.r. vydania. 179 s. ISBN 80-968045-2-9.
- ANZENBACHER, A. 1991. *Úvod do filozofie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. 304 s. ISBN 80-04-26038-1.
- BENEDIKT XVI. 2006. *Deus caritas est*. Trnava: SSV Trnava - VOJTECH, spol. s r.o., 2006. 62 s. ISBN 80-7162-594-9.
- BENEDIKT XVI. 2009. *Caritas in veritate*. Trnava: SSV Trnava - VOJTECH, spol. s r.o., 2009. 118 s. ISBN 978-80-7162-786-9.
- BRTNÍKOVÁ, M. 1984, *Množiny lásky*. Praha I: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, n.p., 1984. 152 s.
- CAMERON, N. M. DE S. 2001. *Sú kresťania ľudia?* Bratislava: SENu, 2001. 102 s. ISBN 80-968354-5-9.
- CAYCE, E. 2010. *Zázračná sila lásky*. Bratislava: Eko-konzult, 2010. 128 s. ISBN 978-80-8079-127-8.
- CORETH, E. 1994. *Co je člověk?* Praha 1: ZVON české katolické nakladatelství a vydavatelství, spol. s r.o., 1994. 211 s. ISBN 80-7113-098-2.
- CROISSANT, J. 1994. *Kňazstvo ženy*. Bratislava: Serafin, 1994. 165 s. ISBN 80-85310-42-2.
- FLOSS, K. a kol. 2001. *Fundamentálna úloha lásky v dialógu medzi civilizáciami*. Trnava: Fakulta humanistiky Trnavskej univerzity, 2001. 84 s. ISBN 80-89074-08-1.
- FORDOVÁ, A. 2010. *Tajomstvo spriaznených duší*. Bratislava: Ikar, a.s., 2010. 211 s. ISBN 978-80-551-2143-7.
- FRANKIELOVÁ, S.S. 1996. *Křesťanství*. Praha 3: PROSTOR, nakladatelství A. Lederera a M. Štěpánka, 1996. 192 s. ISBN 80-85190-46-X.
- FROMM, E. 1966. *Umenie milovať*. Bratislava: Obzor, 1966. 120 s.
- FROMM, E. 1969. *Lidské srdce*. Praha: Mladá fronta, 1969. 136 s.
- FROMM, E. 2006. *Umenie milovať*. Bratislava: Ikar, a.s., 2006. 148 s. ISBN 80-551-1234-7.
- FURGER, F. 2003. *Etika seberealizace, osobních vztahů a politiky*. Praha: Kolegium Zvon, 2003. 200 s. ISBN 80-200-1061-0.

- GÁL, J. 1998. *Orientálne a západné chápanie lásky*. Banská Bystrica: Metodické centrum, 1998. 28 s. ISBN 80-8041-232-4.
- GÁLIK, S. 2010. *Duchovný rozmer krízy súčasného človeka*. b. uved. miesta: IRIS, 2010. 93 s. ISBN 978-80-89238-39-2.
- GLUCHMAN, V. 1997. *Človek a morálka*. Brno: DOPLNĚK, 1997. 203 s. ISBN neuvedené.
- GRÜN, A. 2011. „*Čo mám robiť?*“ Trnava: Dobrá kniha, 2011. 250 s. ISBN 978-80-7141-734-7.
- HAYOVÁ, L.L. 1994a. *Láska sa rodí v tebe*. Bratislava 57: GARDENIA Publishers, 1994a. 240 s. ISBN 80-85662-11-6.
- HAYOVÁ, L.L. 1994b. *Miluj svoj život II*. Bratislava 57: GARDENIA Publishers, 1994b. 224 s. ISBN 80-85662-14-0.
- HAYOVÁ, L.L. 2007. *Miluj svoj život*. 4. vyd. Bratislava: GARDENIA Publishers, 2007. 215 s. ISBN 80-85662-51-5.
- HAYOVÁ, L. L. 2008. *Miluj svoj život – Meditácie*. Bratislava: GARDENIA Publishers, 2008. 268 s. ISBN 80-85662-53-1.
- HÄRING, B. 1996. *Láska je víc než přikázání*. 2. vyd. Praha: Vyšehrad, spol. s r.o., 1996. 160 s. ISBN 80-7021-189-X.
- CHORVÁT, F. 1982. *Láska, materstvo, budúcnosť*. 2. dop. vyd. Martin: Osveta, n.p., 1982. 192 s.
- JAVORKOVÁ, M. – BEŇOVÁ, M. 1999. *Otázky o láske a živote*. Trnava: Dobrá kniha, 1999. 159 s. ISBN 80-7141-242-2.
- JONES, D.A. 2010. *Život v plnosti*. Ivanka pri Dunaji: Kolégium Antona Neuwirtha, 2010. 71 s. ISBN 978-80-970546-0-1.
- KATECHIZMUS KATOLÍCKEJ CIRKVI. 2. vyd. SSV Trnava: SSV 1999, 918 s. ISBN 80-7162-259-1.
- KNOBLOCHOVÁ, J. 1964. *Láska, manželstvo a ty*. Bratislava: Osveta, n. p., 1964. 244 s.
- KOREC, J.CH. 2004. *K manželstvu a rodine*. 2. vyd. Bratislava: LÚČ, 2004. 240 s. ISBN 80-7114-418-5.
- KŘIVOHLAVÝ, J. 2009. *Psychologie moudrosti a dobrého života*. Praha 7: Grada Publishing, a.s., 2009. 144 s. ISBN 978-80-247-2362-4.
- LACROIX, J. 1970. *Smysl člověka*. Praha 2: Vyšehrad, 1970. 254 s.
- LAUN, A. 1995. *Láska a partnerstvo z hľadiska katolíckej cirkvi*. Bratislava: SERAFÍN, 1995. 60 s. ISBN 80-85310-40-6.

- LENCZ, L. 1992. *Od konfrontácie k dialógu*. Bratislava: Nové mesto, 1992. 141 s. ISBN 80-85487-08-X.
- LETZ, J. 1994. *Filozofická antropológia*. Bratislava: Charis s r.o., 1994. 153 s. ISBN 80-88743-07-9.
- LUCADO, M. 2010. *Láska hodná dávania*. miesto vyd. sa neuvádza: KUMRAN s.r.o., 2010. 170 s. ISBN 978-80-969835-7-5.
- MALINSKI, M. b. r. vydania. *Prv než povieš Milujem*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, b.r. vydania. 184 s. ISBN 80-7165-151-6.
- MARCEL, G. 1971. *K filozofii nádeje*. Praha 2: Vyšehrad, 1971. 135 s.
- McGINNIS, A. L. 1996. *Sebadôvera*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1996. 140 s. ISBN neuvedené.
- McGINNIS, A. L. 1998. *Hľadanie rovnováhy*. Liptovský Mikuláš: Tranoscius, 1998. 168 s. ISBN 80-7140-167-6.
- PESCHKE, K. H. 2004. *Kresťanská etika*. 2.vyd. Praha 3: Kolegium ZVON v naklad. Vyšehrad, spol. s r.o., 2004. 696 s. ISBN 80-7021-718-9.
- POLLAK, K. 2006. *Žiadne stretnutie nie je náhodné*. 3. vyd. Bratislava: vydavateľ sa neuvádza, 2006. 100 s. ISBN 80-88913-25-X.
- POWELL, J. 1998. *Očami viery*. Trnava: Dobrá kniha, 1998. 162 s. ISBN 80-7141-192-2.
- POWELL, J. 2007. *Prečo mám strach povedať ti, kto som?* Trnava: Dobrá kniha, 2007. 99 s. ISBN 978-80-7141-575-6.
- QUOIST, M. 2001. *Konštrukcia človeka*. Bratislava: LÚČ, 2001. 200 s. ISBN 80-7114-330-8.
- ROTTER, H. 1997. *Osoba a etika*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. 139 s. ISBN 80-85959-18-6.
- ROTTER, H. 2003. *Sexualita a kresťanská morálka*. Praha 1: Vyšehrad, spol. s r.o., 2003. 127 s. ISBN 80-7021-669-7.
- SALIJ, J. 2003. *Sex, láska, morálka*. Bratislava: LÚČ, 2003. 104 s. ISBN 80-7114-410-X.
- SEILER, V. – SEILEROVÁ, B. 2010. *Ludská dôstojnosť – axióma ľudských práv*. Bratislava: vlastný náklad, 2010. 98 s. ISBN 978-80-970403-5-2.
- SEMIVAN, J. 1998. *Stručný úvod do morálnej teológie*. Košice: Knižná dielňa Timotej, 1998. 107 s. ISBN 80-88849-20-9.
- SCHOOYANS, M. 1993. *Úvod do sociálneho učenia Cirkvi*. Bratislava: SPES, 1993. 90 s. ISBN 80-966991-0-5.

- SOKOL, J. 2002. *Filosofická antropologie*. Praha: Portál, s r.o., 2002. 222 s. ISBN 80-7178-627-6.
- SOLOVJOV, V.S. 2002. *Zmysel lásky*. Bratislava: Kaligram, spol. s r.o., 2002. 96 s. ISBN 80-7149-453-4.
- SVĚTÉ PÍSMO Starého i Nového zákona. Řím: Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995. 2623 s. ISBN neuvedené.
- ŠLOSIAR, J. 2000. *Filozofické dialógy o láske*. Banská Bystrica: Fakulta humanitných vied UMB, 2000. 142 s. ISBN 80-8055-422-6.
- ŠPINER, D. 2006. *Podmienky utvárania duchovnej dimenzie ľudskej osobnosti*. Prešov: Vydavateľstvo Michala Vaška, 2006. 159 s. ISBN 80-7165-542-2.
- VADÍKOVÁ, K.M. 2011. *Problematika svedomia v kontexte dialogického personalizmu*. Trnava: Spolok Slovákov v Poľsku v spolupráci s Filozofickou fakultou Trnavskej univerzity v Trnave, 2011. 199 s. ISBN 978-83-7490-433-9.
- VAGOVIČ, Š. 2008. *Od bytia k láske*. Trnava: Dobrá kniha, 2008. 127 s. ISBN 978-80-7141-621-0.
- WEST, CH. 2006. *Teologie těla pro začátečníky*. Praha 1: Nakladatelství PAULÍNKY, 2006. 143 s. ISBN 80-86949-18-4.
- WOJTYLA, K. 2003. *Láska a zodpovednosť*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, 2003. 224 s. ISBN 80-8052-170-0.